

СХВАЛЕНО

Протокол засідання
педагогічної ради
Бучанського ліцею №9
від 30.08.2022 № 1

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Бучанського
ліцею №9

Лариса СТОРОЖИК

НАСКРІЗНА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
Бучанського ліцею №9
на 2022/2023 навчальний рік

м. Буча

Структура наскрізної освітньої програми Бучанського ліцею №9

Розділ I. «Загальні положення»

- 1.1. Призначення закладу загальної середньої освіти та засоби його реалізації
- 1.2. Опис моделі випускника ліцею
- 1.3. Цілі освітньої діяльності ліцею
- 1.4. Навчальний план та його обґрунтування
- 1.5. Особливості організації освітнього процесу
- 1.6. Показники реалізації освітньої програми
- 1.7. Процеси розвитку, виховання і соціалізації в ліцеї
- 1.8. Програмно-методичне забезпечення освітньої програми
- 1.9. Форми організації освітнього процесу
- 1.10. Опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти.

Розділ II. «Освітня програма школи I ступеня (початкова освіта)»

- 2.1. Робочий навчальний план початкової школи (1-4 класи) на 2022/2023 навчальний рік.
- 2.2. Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти 1-4-х класів в 2022/2023 н.р.

Розділ III. «Освітня програма школи II ступеня (базова середня освіта)»

- 3.1. Вступ
- 3.2. Освітня програма 5 класу – НУШ на 2022/2023 навчальний рік
- 3.3. Робочий навчальний план основної школи (6-9 класи) на 2022/2023 навчальний рік
- 3.4. Очікувані результати навчання здобувачів освіти
- 3.5. Реалізація наскрізних ліній ключових компетентностей
- 3.6. Критерії, правила та процедури оцінювання здобувачів освіти
- 3.7. Очікувані результати навчання за освітніми галузями

Розділ IV. «Освітня програма школи III ступеня (профільна середня освіта)».

- 4.1. Освітня програма. Загальний обсяг навчального навантаження
- 4.2. Навчальний план старшої (профільної) школи (10-11 класи) на 2022/2023 навчальний рік
- 4.3. Очікувані результати навчання здобувачів освіти
- 4.4. Реалізація наскрізних ліній ключових компетентностей
- 4.5. Вимоги до осіб, які можуть розпочинати здобуття профільної середньої освіти
- 4.6. Критерії, правила та процедури оцінювання здобувачів освіти

Розділ V. «Інклюзивне навчання».

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Призначення закладу загальної середньої освіти та засоби його реалізації

Бучанський ліцей №9 знаходиться у комунальній формі власності, є юридичною особою, має самостійний баланс, рахунок в установі банку, печатку, штамп, ідентифікаційний номер.

Засновником навчального закладу є Бучанська міська рада.

Бучанський ліцей №9 у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про внесення змін до деяких законів України в сфері освіти щодо врегулювання окремих питань освітньої діяльності в умовах воєнного стану» (№7325 від 28.04.2022), наказу МОН від 28.03.2022 № 274 «Про деякі питання здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану», «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та інших, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988- р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року»; Положення про інституційну та дуальну форми здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України 23 квітня 2019 року № 536 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 10 лютого 2021 року № 160), зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 22 травня 2019 р. за № 547/33518, Положення про індивідуальну форму здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України 12.01.2016 № 8 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 10 лютого 2021 року № 160), зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2016 р. за № 184/28314 іншими законодавчими актами України, постановами Верховної Ради України, актами Президента України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства освіти і науки України, інших центральних органів виконавчої влади, рішеннями місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, іншими нормативно-правовими актами, Статутом, Програмою розвитку Бучанського ліцею №9 Порядок здобуття загальної середньої освіти в ліцеї відбувається згідно зі статтею 9 Закону України «Про освіту». Основними формами здобуття освіти в ліцеї є інституційна (очна (денна) та індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж.. Ліцей має закріплену територію обслуговування для учнів 1-11 класів.

Інформація про форми здобуття освіти, що забезпечуються закладом освіти, оприлюднюється на вебсайті ліцею.

Зарахування осіб до ЗЗСО за інституційною (денною) формою здійснюється відповідно до Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 16 квітня 2018 року № 367, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 05 травня 2018 року за № 564/32016.

Права та обов'язки учасників освітнього процесу в процесі організації здобуття освіти за інституційною формою визначаються Законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», іншими актами законодавства, установчими документами закладу освіти.

З урахуванням місцевих особливостей, кліматичних умов за погодженням з відповідними місцевими органами самоврядування та відділом освіти можуть змінюватися структура навчального року та графік канікул, а у випадку масових захворювань та інших непередбачених надзвичайних ситуацій ліцей приймає рішення про перехід на дистанційний режим навчання та/або продовження навчального року за рахунок інтенсифікації освітнього процесу.

Організація здобуття освіти за інституційною формою здійснюється відповідно до освітньої програми закладу освіти. Результати навчання осіб, які здобувають освіту за інституційною формою, мають відповідати вимогам відповідних державних стандартів загальної середньої освіти.

Державна підсумкова атестація та звільнення від неї осіб, які здобувають освіту за інституційною формою, здійснюються відповідно до законодавства.

Для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти можуть бути створені умови для засвоєння ним освітньої програми за індивідуальним навчальним планом.

Наповнюваність класів та поділ класів на групи у разі вивчення окремих предметів визначаються відповідно до законодавства. Згідно з рішеннями місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування класи можуть ділитися на групи і при наповнюваності, меншій від нормативної, а також при вивченні інших предметів за рахунок зекономлених бюджетних асигнувань та залучення додаткових коштів.

Відповідно до статті 6 Закону України «Про освіту» принципами освітньої діяльності Бучанського ліцею є: людиноцентризм; верховенство права; забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності; рівні можливості для всіх; забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності; розвиток інклюзивного освітнього середовища; забезпечення універсального дизайну та розумного пристосування; науковий характер освіти; різноманітність освіти; цілісність і наступність системи освіти; прозорість і публічність прийняття та виконання управлінських рішень; відповідальність і підзвітність органів управління освітою та закладів освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності перед суспільством; інституційне відокремлення функцій контролю (нагляду) та функцій забезпечення діяльності закладу освіти; інтеграція з ринком праці; нерозривний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, національними традиціями; свобода у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності; академічна доброчесність; академічна свобода; фінансова, академічна, кадрова та організаційна автономія закладу освіти у межах, визначених законом; гуманізм; демократизм; єдність навчання, виховання та розвитку; виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій; формування усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення; формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками; формування громадянської культури та культури демократії; формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля; невтручання політичних партій в освітній процес; невтручання релігійних організацій в освітній процес; різнобічність та збалансованість інформації щодо політичних, світоглядних та релігійних питань; державно-громадське управління; державно-громадське партнерство; державно-приватне партнерство; сприяння навчанню впродовж життя; інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір; нетерпимість до проявів корупції та хабарництва; доступність для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою (стаття 6 Закону України «Про освіту»).

Метою освітньої діяльності ліцею є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності (Закон України «Про освіту»). Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування **ключових компетентностей**.

Завданнями ліцею є: забезпечення реалізації права громадян на повну загальну середню освіту; виховання громадянина України; виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу та інших народів і націй; формування і розвиток соціально зрілої, творчої особистості з усвідомленою громадянською позицією, почуттям національної самосвідомості, особистості, підготовленої до професійного самовизначення; виховання в учнів поваги до Конституції України, державних символів України, прав і свобод людини і громадянина, почуття власної гідності, відповідальності перед законом за свої дії, свідомого ставлення до обов'язків людини і громадянина; розвиток особистості учня, його здібностей і обдаровань, наукового світогляду; реалізація права учнів на вільне формування політичних і світоглядних переконань; виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів; генерація нових знань та розвиток відчуття соціальної справедливості; створення умов для оволодіння системою наукових знань про природу, людину і суспільство.

Ліцей несе відповідальність перед особою, суспільством і державою за: безпечні умови освітньої діяльності; дотримання державних стандартів освіти; дотримання договірних

зобов'язань з іншими суб'єктами освітньої, виробничої, наукової діяльності, у тому числі зобов'язань за міжнародними угодами; дотримання фінансової дисципліни.

Відповідно до статті 9 Закону України «Про освіту» ліцей здійснює освітній процес згідно із освітніми і навчальними програмами трьох ступенів освіти.

Основними засобами досягнення мети, виконання завдань та реалізації призначення школи є засвоєння учнями обов'язкового мінімуму змісту навчальних програм, а також надання учням можливості спробувати себе в різних видах діяльності:

інтелектуальної – участь у різних предметних та міжпредметних олімпіадах і конкурсах різних рівнів;

фізкультурно-оздоровчої - участь у спортивних секціях, змаганнях різних рівнів;

художньо-естетичної – участь у гуртках художньо-естетичного спрямування, творчих конкурсах, концертах, зустрічах з представниками мистецтва, перегляд вистав, кінофільмів;

надання учням можливості вибору профілю навчання: філологічний (іноземна філологія – 10-Б та 11-Б класи), математичний (10-А та 11-А класи), географічний (10-В клас).

Педагогічні підходи, які реалізуються в ліцеї, спрямовані на: формування в учнів сучасної наукової картини світу; виховання працьовитості, любові до природи; розвиток в учнів національної самосвідомості; формування людини та громадянина, яка прагне вдосконалювання та перетворення суспільства; інтеграцію особистості в систему світової та національної культури; рішення завдань формування загальної культури особистості, адаптації особистості до життя в суспільстві; виховання громадянськості, поваги до прав і свобод людини, поваги до культурних традицій та особливостей населення регіону, України та інших народів в умовах багатонаціональної держави; формування потреби учнів до самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення.

В ліцеї створені та функціонують методичні комісії, психологічна та соціальна служба.

Ефективному управлінню якості освітньої діяльності в ліцеї сприяють система ІСУО та програма КУРС: Школа.

Ліцей – заклад для дітей, що забезпечує їхню науково-теоретичну, гуманітарну, загальнокультурну підготовку та задовольняє різнобічні освітні запити особи, суспільства, держави. Найефективнішим засобом цього є якість освіти. Якість оцінюється моральними та ринковими категоріями, це не тільки якість кінцевих результатів, але й всіх процесів, які впливають на кінцевий результат. Тому управління школою зосереджене на управлінні якістю освіти.

Заклад працює на засадах «педагогіки партнерства» як однієї із важливих ідей Нової української школи, складовими якої є поняття «педагогічна взаємодія», «педагогіка партнерства».

Основою педагогіки партнерства є такі положення: спілкування, взаємодія та співпраця між педагогом, дитиною і батьками; діти, батьки і педагоги, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими союзниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат; педагог має бути другом, а родина активно залучена до побудови освітньої траєкторії дитини.

Сутність педагогіки партнерства полягає в демократичному та гуманному ставленні до дитини, забезпеченні їй права на вибір, на власну гідність, на повагу, права такою, якою вона є, а не такою, якою хоче її бачити педагог. Стосунки партнерства ґрунтуються на об'єднанні спільних поглядів і прагнень дітей і дорослих.

1.2. Опис моделі випускника ліцею

Сучасний світ складний. Дитині недостатньо дати лише знання. Ще важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті.

Випускник початкової школи повинен мати якісні характеристики:

- впевненість в собі, відчуття повноцінності, старанність, працелюбність, самостійність, дисциплінованість, мотивація досягнення успіху, повинен уміти слухати і чути, критично мислити і мати почуття самоконтролю;

- опанувати навички навчальної діяльності, засвоїти на рівні вимог державних освітніх стандартів початкової освіти програми з усіх предметів навчального плану;

- прості навички самоконтролю навчальних дій, культуру поведінки і мови, основи особистої гігієни і здорового способу життя

Випускник базової школи має володіти певними якостями і вміннями:

- на рівні вимог державних освітніх стандартів засвоїти загальноосвітні програми з усіх предметів шкільного навчального плану;

- опанувати систему розумових навичок (порівняння, узагальнення, аналіз, синтез, класифікацію, визначення головного);

- оволодіти основами комп'ютерної грамотності;

- знати свої громадянські права і вміти їх реалізувати;

- правил культури поведінки і спілкування;

- вести здоровий спосіб життя;

- бути готовим до форм і методів навчання, використовуваних у старших класах.

- випускник має високий рівень мотивації навчання для отримання якісної освіти;

- вміє об'єктивно оцінити свої резерви і здібності для продовження навчання за різноманітними профілями;

- володіє запасом духовних і етичних якостей;

- здійснює вибір профілю навчання, який відповідає власним здібностям, індивідуальним можливостям

Модель конкурентноспроможної особистості випускника закладу

- має розвинуті життєві компетенції: гуманізм, творчість, патріотизм, успішність, свідоме ставлення до власного здоров'я і здоров'я інших, громадянин;

- готовий повністю нести відповідальність за зроблений вибір;

- конкурентноспоможний, здатний адаптуватися у сучасному суспільстві;

- вміє об'єктивно оцінити свої резерви і здібності для продовження навчання у ЗВО;

- компетентісно здійснює вибір майбутньої професії, що відповідає власним здібностям, індивідуальним можливостям.

- засвоїти на рівні вимог державних освітніх стандартів загальноосвітні програми з усіх предметів шкільного навчального плану;

- опанувати одну-дві іноземні мови на рівні поглибленого вивчення або базовому рівні;

- опанувати основи комп'ютерної грамотності (програмування, навички технічного обслуговування);

- оволодіти культурою інтелектуальної діяльності;

- знати і поважати культуру України та інших народів;

- поважати свою й чужу гідність;

- поважати права, свободи інших людей;

- дотримуватися правил культури поведінки і спілкування;

- поважати свою працю та працю інших людей;

- мати почуття соціальної відповідальності;

- вести здоровий спосіб життя;

- володіти способами отримання інформації;

- прагнути духовного і соціального добробуту.

Випускник НУШ – це особистість, яка усебічно розвинена, здатна до критичного мислення, це патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини, це - інноватор, який здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя.

Освітній процес у ліцеї спрямований на формування у випускника ключових компетентностей, необхідних для успішної життєдіяльності: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість та

фінансова грамотність; інші компетентності, передбачені стандартами освіти (стаття 12 Закону України «Про освіту»).

Усі вищезазначені компетентності важливі та взаємопов'язані. Кожну з них діти набувають під час вивчення різних предметів на всіх етапах освіти.

Спільними для всіх компетентностей є такі вміння: читати і розуміти прочитане, висловлювати думку усно і письмово, критично мислити, здатність логічно обґрунтовувати позицію, виявляти ініціативу, творити, уміння вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення, конструктивно керувати емоціями, застосовувати емоційний інтелект, здатність співпрацювати в команді та з іншими людьми (стаття 12 Закону України «Про освіту»).

1.3. Цілі освітньої діяльності ліцею

Цілі:

- провадження освітньої діяльності, яка включає навчальну, виховну, науково-методичну, культурологічну діяльність;
- забезпечення здобуття учнями освіти понад вимоги відповідного державного освітнього стандарту;
- здійснення науково-практичної підготовки талановитої молоді, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу держави;
- розвиток природних позитивних нахилів, здібностей і обдарованості учнів, формування творчої особистості, виховання морально, психічно і фізично здорового покоління громадян;
- формування громадянської позиції, відповідальності за свою долю, долю суспільства і держави;
- надання учням можливостей для реалізації індивідуальних, творчих потреб, забезпечення умов для певного рівня професійної підготовки.

1.4. Навчальний план та його обґрунтування

Основним документом, що регулює освітній процес у ліцеї, є навчальний план, що складений на основі навчальних програм, розроблених та затверджених Міністерством освіти і науки України, із конкретизацією варіативної частини і визначенням профілю навчання. Зміст навчального плану є механізмом реалізації змісту освіти та одним із засобів формування моделі випускника кожного ступеня навчання.

Мета та завдання базового навчання полягає у створенні освітнього простору для здійснення самовизначення учнів основної школи до вибору профілю подальшого навчання. Зміст початкової, базової і повної середньої освіти створює передумови для всебічного розвитку особистості і визначається на засадах науковості і систематичності знань, їх значущості для соціального становлення людини.

Основна школа забезпечує базову загальну середню освіту, що разом із початковою є фундаментом загальноосвітньої підготовки, формує в учнів готовність до вибору і реалізації шляхів подальшого здобуття освіти. Зміст освіти на цьому ступені є єдиним для всіх учнів. У старшій школі навчання є профільним.

Загальний обсяг навчального навантаження відповідно до типових освітніх програм

Клас	Кількість годин на рік
1 клас	805
2 клас	875
3 клас	910
4 клас	910
Разом	3500
5 клас	1067,5
6 клас	1172,5
7 клас	1225
8 клас	1260
9 клас	1260
Разом	5985
10 клас	1330
11 клас	1330

Разом**2660**

Детальний розподіл навчального навантаження на тиждень окреслено у навчальних планах відповідного рівня.

Навчальні плани початкової, основної школи передбачають реалізацію освітніх галузей Базового навчального плану Державних стандартів повної загальної середньої освіти: на рівні початкової освіти (в 1 – 4 класах) – Державного стандарту початкової освіти (затвердженого Постановою КМУ від 21 лютого 2018 року № 87); на рівні базової середньої освіти: в 5 класах – Державного стандарту базової середньої освіти (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898); в 6 – 9 класах – Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти (затвердженого Постановою КМУ від 23 листопада 2011 року №1392); через окремі предмети. Вони охоплюють інваріантну складову, сформовану на державному рівні, яка є спільною для всіх закладів загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування і форм власності, та варіативну складову.

Навчальний план для 10-11 класів на рівні профільної середньої освіти (в 10 – 11/12 класах) розроблено на базі Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти (затвердженого Постановою КМУ від 23 листопада 2011 року №1392). Він містить загальний обсяг навчального навантаження та тижневі години на вивчення базових предметів, вибірково-обов'язкових предметів, профільних предметів і спеціальних курсів, а також передбачає години на факультативів.

Варіативність змісту базової середньої освіти реалізується також через запровадження в навчальних програмах резервного часу, що створює простір для задоволення освітніх потреб учнів, вирівнювання їх досягнень, розвитку наскрізних умінь тощо.

З урахуванням місцевих особливостей, кліматичних умов, основних карантинних обмежень, в залежності від безпекової ситуації у регіоні, за погодженням з відповідними місцевими органами самоврядування та відділом освіти можуть змінюватися структура навчального року та графік канікул, а у випадку масових захворювань та інших непередбачених надзвичайних ситуацій ліцей приймає рішення продовжувати навчальний рік за рахунок інтенсифікації освітнього процесу.

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Науково-методичне забезпечення предметів інваріантної складової робочого навчального плану для 1-9 класів Бучанського ліцею №9 на 2022/2023 навчальний рік

№з/п	Клас	Назва програми	Автор/ Видавництво	Коли і ким надано гриф
1	1-2	Програма для 1-2 класів загальноосвітніх навчальних закладів	Колектив авторів/ Сайт МОН України	Наказ МОН №743-22 від 12.08.2022р.
2	3-4	Програма для 3-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів	Колектив авторів/ Сайт МОН України	Наказ МОН №743-22 від 12.08.2022р.
3	5	Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти	Автори: Заболотний О.В., Заболотний В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Попова Т.Д. «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»	Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795
4	5	Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6	автори: Архипова В. П., Січкач С. І.,	Наказ Міністерства

		класи» для закладів загальної середньої освіти	Шило С. Б.) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»	освіти і науки України від 12.07.2021 № 795
5	5	Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти	Автор Ніколенко О., Ісаєва О., Клименко Ж., Мацевко-Бекерська Л., Юлдашева Л., Рудніцька Н., Туряниця В, Тіхоненко С., Вітко М., Джангобекова Т. «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»	Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 №795
6	5	Модельна навчальна програма «Іноземна мова 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти Підручник : High Note 1 (PEARSON)	Автори: Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., Коропецька І. Б., Якоб О. М., Самойлюкевич І. В., Добра О. М., Кіор Т. М.). «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»	Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 №795
7	5	Модельна навчальна програма «Друга іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти. Підручник: Giorgio Motta «Wir» – Підручник 1. Базовий курс німецької мови для дітей і підлітків	Автори Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., Коропецька І. Б., Якоб О. М., Самойлюкевич І. В., Добра О. М., Кіор Т. М., Мацькович М. Р., Глинюк Л. М., Браун Є. Л.	Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 №795
8	5	Модельна навчальна програма «Польська мова. 5-9 класи (початок вивчення з 5-го класу)» для закладів загальної середньої освіти . Підручник "POLSKI krok po kroku - junior" (C1- czesc pierwsza)	Укладачі Мацькович М. Р., Калуські Томаш-Аркадіуш, Калуська Р. Ю. «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»	Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 №795

9		Модельною навчальною програмою «Друга іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти. Іспанська мова (Редько, Береславська) 5 клас (1-й рік) Підручник за 5 клас / Іспанська мова Автор: Редько В.Г., Береславська В.І.	Автори Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., Коропецька І. Б., Якоб О. М., Самойлюкевич І. В., Добра О. М., Кіор Т. М., Мацькович М. Р., Глинюк Л. М., Браун Є. Л.	Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 №795
10	5	Модельна навчальна програма «Математика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти	Автори Мерзляк А. Г. Номіровський Д.А., Пихтар М. П., Рубльов Б. В., Семенов В. В., Якір М. С. «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»	Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 №795
11	5	Модельна навчальна програма «Пізнаємо природу. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти	Автори Біда Д.Д., Гільберг Т.Г., Колісник Я.І., «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»	Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795
12	5	Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти	Автори Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л. «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»	Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795
13	5	Модельна навчальна програма «Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас» для закладів загальної середньої освіти	Автори Бакка Т. В., Желіба О. В., Мелещенко Т. В., Щупак І. Я. «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»	Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795
14	5	Модельна навчальна програма. «Інформатика. 5-6 клас» для закладів загальної середньої освіти	Автори Завадський І.О., Коршунова О.В., Лапінський В. В.	Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795
15	5	Модельна навчальна програма «Технології 5–6 класи»	Автори Ходзицька І.Ю., Горобець	Наказ Міністерства

		для закладів загальної середньої освіти	О.В., Медвідь О.Ю., Пасічна Т.С., Приходько Ю.М. «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»	освіти і науки України від 12.07.2021 № 795
16	5	Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Масол Л. М., Просіна О. В.).	Автори Масол Л. М., Просіна О. В.	Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795
17	5	Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти	Автори Педан О. С. Коломоєць Г. А., Боляк А. А. та ін. «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»	Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795
18	6-9	Програми для загальноосвітніх навчальних закладів «Українська мова. 5-9 класи»	Колектив авторів/ Сайт МОН України	Наказ МОН від 07.06.2017 № 804
19	6-9	Програми для загальноосвітніх навчальних закладів «Українська література. 5-9 класи»	Колектив авторів/ Сайт МОН України	Наказ МОН від 07.06.2017 № 804
20	6-9	Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Зарубіжна література. 5-9 класи»	Колектив авторів/ Сайт МОН України	Наказ МОН від 03.08.2022 № 698
21	6-9	Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов «Іноземні мови. 5-9 класи»	Колектив авторів/ Сайт МОН України	Наказ МОН від 07.06.2017 № 804
22	6-9	Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Історія України. Всесвітня історія. 5-9 класи»	Колектив авторів/ Сайт МОН України	Наказ МОН від 07.06.2017 № 804 (зі змінами від 03.08.2022 № 698)
23	9	Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Основи правознавства. 9 клас»	Ремех Т.О. та інші/ Сайт МОН України	Наказ МОН від 07.06.2017 № 804 (зі змінами від 03.08.2022 № 698)
24	6-9	Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Мистецтво. 5-9 класи»	Колектив авторів/ Сайт МОН України	Наказ МОН від 07.06.2017 № 804
25	6-9	Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Математика. 5-9 класи»	Колектив авторів/ Сайт МОН України	Наказ МОН від 07.06.2017 № 804
26	6-9	Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Біологія. 6-9 класи»	Колектив авторів/ Сайт МОН України	Наказ МОН від 07.06.2017 № 804

27	6-9	Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Географія.	Колектив авторів/ Сайт МОН України	Наказ МОН від 07.06.2017 № 804 (зі змінами від 03.08.2022 № 698)
28	7-9	Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Фізика. 7-9 класи»	Колектив авторів/ Сайт МОН України	Наказ МОН від 07.06.2017 № 804
29	7-9	Програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Хімія. 7-9 класи»	Колектив авторів/ Сайт МОН України	Наказ МОН від 07.06.2017 № 804
30	6-9	Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Трудове навчання. 5-9 класи»	Колектив авторів/ Сайт МОН України	Наказ МОН від 07.06.2017 № 804
31	6-9	Інформатика. Навчальна програма для учнів 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів	Колектив авторів/ Сайт МОН України	Наказ МОН від 07.06.2017 № 804
32	6-9	Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Основи здоров'я. 5-9 класи»	Колектив авторів/ Сайт МОН України	Наказ МОН від 07.06.2017 № 804 (зі змінами від 03.08.2022 № 698)
33	6-9	Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Фізична культура. 5-9 класи»	Тимчик М.В. та ін./ Сайт МОН України	Наказ МОН від 07.06.2017 № 804 (зі змінами від 03.08.2022 № 698)
34	6-9	Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Основи здоров'я. 5-9 класи»	Колектив авторів/ Сайт МОН України	Наказ МОН від 24.11.2017 № 1539

**Науково-методичне забезпечення предметів
варіативної складової робочого навчального плану
для 1-11 класів Бучанського ліцею № 9
на 2022/2023 навчальний рік**

№ з/п	Клас	Вид заняття (предмет, курс за вибором, спецкурс, факультатив)	Назва	Програма	Держ. / автор.	Ким і коли затверджена, рекомендована	К-сть годин за програмою	К-сть год. за планом
1	2-4	Предмет	Логіка	Логіка 2-4 класи	Держ.	Митник О. Логіка. 2 -4 класи. Варіативна складова Ти – пових навчальних планів. 1 -4 класи / Упор.: Л.Ф. Щербаківа, Г.Ф. Древалі. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – С. 73 – 83.	1	1

						Лист ІМЗО від 02.07.2019 р. № 22.1/12-Г-528)		
2	2-4	Курс за вибором	«Цікава економіка»	«Цікава економіка» 2-4 класи	Держ.	Кашуба Л. Цікава економіка. 2 - 4 класи : Варіативна складова базового навчального плану. Книга 3 / Упор. : Г.Ф. Древаль, Л.Ф. Щербакова, А.В. Лотоцька. – Тернопіль : Мандрівець. – 2012. – С. 68 -83. № 14.1/12 - Г317 Лист ІМЗО від 02.07.2019 р. № 22.1/12-Г-528)	1	1
3	6	Курс за вибором	«Фінансово-грамотний споживач»	Навчальна програма для 6 класу (авт. Ткаченко О.Вю, Довгань А.І. та ін.)	Держ.	Лист ІМЗО від 28.01.2020 р. № 22.1/12-Г-82	0,5	0,5

**Науково-методичне забезпечення предметів
інваріантної складової робочого навчального плану
для 10-11 класів Бучанського ліцею №9
на 2022/2023 навчальний рік**

№ з/п	Клас	Назва програми	Коли і ким надано гриф
1.	10-11	Навчальна програма з математики (рівень стандарту, профільний рівень)	Наказ МОН № 1407 від 23.10. 2017 р.
2.	10-11	Навчальна програма з інформатики (рівень стандарту)	Наказ МОН № 1407 від 23.10. 2017 р.
3.	10	Навчальна програма з громадянської освіти (інтегрований курс	Наказ МОН № 1407 від 23.10. 2017 р. (зі змінами від 03.08.2022 № 698)
4.	10-11	Навчальна програма з зарубіжної літератури (рівень стандарту)	Наказ МОН № 1407 від 23.10. 2017 р. (зі змінами від 03.08.2022 № 698)
5.	10-11	Навчальна програма з біології і екології (рівень стандарту)	Наказ МОН № 1407 від 23.10. 2017 р.
6.	10-11	Навчальна програма з фізики й астрономії (рівень стандарту)	Наказ МОН № 1539 від 24.11. 2017 р.
7.	10-11	Навчальна програма з географії (рівень стандарту)	Наказ МОН

			№ 1407 від 23.10. 2017 р. (зі змінами від 03.08.2022 № 698)
8.	10-11	Навчальна програма з географії (профільний рівень)	Наказ МОН № 1407 від 23.10. 2017 р. (зі змінами від 03.08.2022 № 698)
9.	10-11	Навчальна програма з хімії (рівень стандарту)	Наказ МОН № 1407 від 23.10. 2017 р.
10.	10-11	Навчальна програма з історії України та всесвітньої історії	Наказ МОН № 1407 від 23.10. 2017 р. (зі змінами від 03.08.2022 № 698)
11.	10-11	Навчальна програма з фізичної культури (рівень стандарту)	Наказ МОН № 1407 від 23.10. 2017 р. (зі змінами від 03.08.2022 № 698)
12.	10-11	Навчальна програма з захисту Вітчизни (рівень стандарту)	Наказ МОН № 1407 від 23.10. 2017 р. (зі змінами від 03.08.2022 № 698)
13.	10-11	Навчальна програма з мистецтва (рівень стандарту)	Наказ МОН № 1407 від 23.10. 2017 р.
14.	10-11	Навчальна програма з української літератури (рівень стандарту)	Наказ МОН № 1407 від 23.10. 2017 р.
15.	10-11	Навчальна програма з української мови (рівень стандарту)	Наказ МОН № 1407 від 23.10. 2017 р.
16.	10-11	Навчальна програма з іноземних мов (рівень стандарту, профільний рівень).	Наказ МОН № 1407 від 23.10. 2017 р.

1.5. Особливості організації освітнього процесу

Ліцей працює в дві зміни за п'ятиденним робочим тижнем, вихідні дні – субота і неділя.

Мова навчання – українська. Початок занять – о 8 год 20 хв. і закінчується о 9 годин 00 хв загальнонаціональною хвилиною мовчання відповідно до Указу Президента України від 16 березня 2022 року № 143 «Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України»;

Відповідно до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 року № 796-ХІІ та рішення Конституційного суду України від 17 липня 2018 року № 6-р/2018 тривалість уроків у 1 класах 35 хвилин, 2-11 класах становить 40 хв. Тривалість перерви між 1 та 2 уроками – 10 хв., решти – 15 хв. Розклад навчальних занять, розподіл навчального навантаження протягом тижня, тривалість навчальних занять і перерв між ними здійснюється відповідно до вимог Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти (затверджений наказом МОЗ України 25 вересня 2020 р. № 2205, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 10 листопада 2020 р. за № 1111/35394).

Відповідно до статті 16 Закону України «Про загальну середню освіту», постанови Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 року №711 «Про початок навчального року під час дії правового режиму воєнного стану в Україні»; Листів Міністерства освіти і науки України: від 30.06.2022 № 1/7322-22 «Про організацію 2022/2023 навчального року»; від 16.03.2022 №1/3472-22 «Про виконання Указу Президента України Володимира ЗЕЛЕНСЬКОГО від 16.03.2022 №143/2022» 2022/2023 навчальний рік розпочинається в День знань 1 вересня і триватиме до 30 червня 2023 року.

Навчальні заняття організовуються за семестровою системою: I семестр - з 1 вересня

по 25 грудня, II семестр - з 09 січня по 31 травня.

Упродовж навчального року для учнів проводяться канікули у терміни:

з 31 жовтня по 06 листопада,

з 26 грудня по 08 січня,

з 27 березня по 02 квітня;

Освітній процес організовується в безпечному освітньому середовищі. Організація освітнього процесу може здійснюватись в очному і дистанційному режимах, або за змішаною формою, що поєднує очний і дистанційний режими. Ліцей організовує індивідуальні форми здобуття освіти (зокрема екстернатну, сімейну (домашню), педагогічний патронаж, реалізує індивідуальну освітню траєкторію учня.

Форма організації освітнього процесу залежить від безпекової ситуації в регіоні та може змінюватися впродовж навчального року в залежності від безпекової ситуації у населеному пункті.

Запровадження та організація освітнього процесу в певному режимі, у тому числі у разі включення сигналу «Повітряна тривога» або інших сигналів оповіщення, здійснюється відповідно до листа МОН від 30.06.2022 № 1/7322-22 «Про організацію 2022/2023 навчального року».

Крім різних форм обов'язкових навчальних занять, у закладі проводяться індивідуальні, групові, факультативні та інші позакласні заняття та заходи, що передбачені окремим розкладом і спрямовані на задоволення освітніх інтересів учнів та на розвиток їхніх творчих здібностей, нахилів і обдаровань.

Відповідно до статті 12 Закону України «Про освіту» навчальний рік закінчується проведенням державної підсумкової атестації випускників початкової, основної школи. Для старшої школи, може здійснюватися в різних формах, визначених законодавством, зокрема у формі зовнішнього незалежного оцінювання.

Зарахування, відрахування та переведення здобувачів освіти здійснюється відповідно до Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 16.04.2018 № 367, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 05 травня 2018 р за № 564/32016; Порядку переведення учнів (вихованців) закладу загальної середньої освіти до наступного класу, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України 14.07.2015 № 762 (у редакції наказів Міністерства освіти і науки України № 621 від 08.05.2019, № 268 від 01.03.2021), зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 30.07.2015 за № 924/27369.

Поділ класів на групи при вивченні окремих предметів здійснюється відповідно до нормативів, затверджених наказами Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 № 128 зі змінами, внесеними наказами МОН України від 17.08.2012 № 921 та від 08.04.2016 № 401.

1.6. Показники реалізації освітньої програми

На рівні ліцею розроблено систему показників, що дозволяє визначити, наскільки ефективно реалізується освітня програма, тобто наскільки результати її діяльності відповідають ідеальній моделі випускника. При цьому критеріями і показниками реалізації освітньої програми ліцею є:

кадрове забезпечення освітньої діяльності (підвищення кваліфікації педагогічних працівників (форма проходження на вибір учителя) – не менше 150 годин протягом 5 років, атестація – 1 раз на 5 років, добровільна сертифікація – 1 раз на 3 роки, участь у різних методичних заходах, конференціях, вебінарах, семінарах, конкурсах, ковчингах, тренінгах, онлайн-курсах, дистанційне навчання – протягом року);

навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності (наявність документів, визначених нормативно-правовими актами з питань освіти, необхідної кількості підручників та навчально-методичної літератури з усіх навчальних дисциплін для самостійної роботи – 2 рази на рік);

матеріально-технічне забезпечення освітньої діяльності (відповідність ліцензійним та акредитаційним вимогам: навчальні кабінети, класні кімнати, спортзал, бібліотека, їдальня, наявність інтернету – 2 рази на рік);

якість проведення навчальних занять (вивчення системи роботи педагогічних працівників – 1 раз на 5 років, тематичний контроль знань, класно-узагальнюючий контроль – за

потребою);

моніторинг досягнення учнями результатів навчання (компетентностей): (вивчення рівня навчальних досягнень з предмета – 1 раз на 5 років, циклу предметів – за потребою, освітньої галузі – 1 раз на 5 років, різні види оцінювання, що відповідають «Загальним критеріям оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти», які є обов'язковою складовою навчальної програми з предмета – на кожному уроці), формувальне у початкових класах, оцінювання учнів 5-х класів НУШ у вересні – формувальне, у жовтні – рівневе, починаючи з листопада – за 12 бальною шкалою, тематичне – в кінці кожної теми, семестрове – в кінці кожного семестру, річне – в кінці року, державна підсумкова атестація – в кінці навчального року, зовнішнє незалежне оцінювання – в кінці навчального року, результати участі у предметних олімпіадах та творчих конкурсах різного рівня – протягом навчального року, участь у спортивних змаганнях – протягом навчального року, інтелектуальних випробовуваннях – протягом навчального року);

моніторинг оцінювання ступеня задоволення здобувачів освіти: соціологічні (анонімні) опитування учнів і випускників – 1 раз на рік; продовження навчання (аналіз вступу у ЗВО України та за її межами) – 1 раз на рік.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про освіту» **результатами навчання** є знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати.

Результати навчання здобувачів освіти на кожному рівні повної загальної середньої освіти оцінюються шляхом державної підсумкової атестації, яка може здійснюватися в різних формах, визначених законодавством, зокрема у формі зовнішнього незалежного оцінювання (стаття 12 Закону України «Про освіту»).

Порядок, форми проведення і перелік навчальних предметів, з яких проводиться державна підсумкова атестація, визначається наказом МОН України у поточному н.р.

1.7. Процеси розвитку, виховання і соціалізації в ліцеї

Виховання учнів у ліцеї здійснюється під час проведення уроків, у процесі позаурочної та позашкільної роботи. Цілі виховного процесу в ліцеї визначаються на основі принципів, закладених у Конституції та законах України, інших нормативно-правових актах.

Весь освітній процес у школі зорієнтований на учня, розвиток його талантів, виховання на цінностях: цінностях загальнолюдських, цінностях поваги до іншої людини, цінностях любові до власної країни. Це пронизує весь зміст освіти і весь процес навчання. Виховання позитивних рис характеру та чеснот здійснюється на основі наскрізного досвіду та змісту освіти.

Роль окремих виховних моментів під час навчання за наскрізними темами різна і залежить від їхньої мети і змісту та від того, наскільки тісно той чи інший захід пов'язаний із конкретною наскрізною темою, життєвим досвідом учнів та їхніми інтересами. Навчання за наскрізними лініями реалізується насамперед через організацію освітнього та виховного середовища, а зміст та цілі наскрізних тем враховуються при формуванні духовного, соціального і фізичного розвитку учня.

Коротка характеристика

Екологічна безпека і сталий розвиток. Формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь.

Проблематика наскрізної лінії реалізується через завдання з реальними даними про використання природних ресурсів, їх збереження та примноження. Аналіз цих даних сприяє розвитку бережливого ставлення до навколишнього середовища, екології, формуванню критичного мислення, вміння вирішувати проблеми, критично оцінювати перспективи розвитку навколишнього середовища і людини.

На базі ліцею працює екологічний клуб, який сприяє розвитку саме цієї компетентності. У рамках діяльності даного клубу планується у найближчі роки працювати над проектами «Зелене місто», «Очистимо планету від пластику», «Вторинне використання паперу». Можливі екологічні

уроки на відкритому повітрі. Лідери учнівського самоврядування виступили з пропозицією взяти участь в проєктах «Бути здоровим – модно», «Діти за гуманне ставлення до тварин».

Громадянська відповідальність. Сприятиме формуванню відповідального члена громади і суспільства, що розуміє принципи і механізми функціонування суспільства. Ця наскрізна лінія освоюється в основному через колективну діяльність (дослідницькі роботи, роботи в групі, проєкти тощо), яка поєднує окремі предмети між собою і розвиває в учнів готовність до співпраці, толерантність щодо різноманітних способів діяльності і думок.

У рамках розвитку соціальної і громадянської компетентності діє учнівське самоврядування, яке намагається втілити принципи і механізми функціонування суспільства в межах школи. У подальшому учнівський та учительський колективи намагатимуться діяти так, щоб активна участь у житті школи викликала в учнів якомога більше позитивних емоцій, а її зміст був націлений на формування порядності, старанності, систематичності, послідовності і чесності.

Здоров'я і безпека. Завданням наскрізної лінії є становлення учня як емоційно стійкого члена суспільства, здатного вести здоровий спосіб життя і формувати навколо себе безпечне життєве середовище, і буде реалізуватися упродовж двох наступних років через завдання з реальними даними про безпеку і охорону здоров'я під час виховних заходів. Упродовж двох років традиційно звертатиметься увага на проблеми, пов'язані із ризиками для життя і здоров'я. Психологічна та медична служби ліцею разом із класними керівниками спланувала і розробила ряд заходів, спрямованих на вирішення проблем пов'язаних із саморегуляцією поведінки у діяльності та спілкуванні, використання вільного часу з урахуванням можливостей і потреб, формування та реалізації валеологічної культури у внутрішкільному житті: « Моніторинг психологічного та емоційного стану учнів у навчально-виховному процесі», інформування класних керівників про результати моніторингу та залучення педагогічного й учнівського колективів до співпраці у вирішенні питань і проблем, що виникли. Заплановані інтерактивні акції, фут-квести, психологічні практикуми, тренінгові заняття зроблять приємним пошук оптимальних методів вирішення і розв'язування задач та зможуть викликати в учнів чимало радісних емоцій. Крім того, заклад активно співпрацюватиме з ДЮСШ та залучатиме ліцеїстів до спортивної діяльності через роботу секцій, участь у спортивних змаганнях. Також на уроках із «Захисту України», під час підготовки до військово-патріотичної гри «Джура», на годинах спілкування, під час зустрічей з лікарями ліцеїсти отримуватимуть знання з першої домедичної допомоги та вчитимуться застосовувати їх практично.

Підприємливість і фінансова грамотність. Наскрізна лінія спрямована на розвиток лідерських ініціатив, здатність успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі, забезпечення кращого розуміння учнями практичних аспектів фінансових питань (здійснення заощаджень, інвестування, запозичення, страхування, кредитування тощо).

Ця наскрізна лінія пов'язана з розв'язуванням практичних завдань щодо планування господарської діяльності та реальної оцінки власних можливостей, складання сімейного бюджету, формування економного ставлення до природних ресурсів. У рамках розвитку учнівської підприємливості та фінансової грамотності буде спрямована у подальші 2 роки робота учнівського самоврядування, зокрема діяльність клубу «Велика сімка», учасники якого планують проведення економічних ігор для учнівського та педагогічного колективу закладу.

Необхідною умовою формування компетентностей є діяльнісна спрямованість навчання та виховної діяльності, яка передбачає постійне включення учнів до різних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної діяльності, а також практична його спрямованість. Доцільно, де це можливо, не лише показувати виникнення факту із практичної ситуації, а й по можливості створювати умови для самостійного виведення нового знання, перевірки його на практиці і встановлення причинно-наслідкових зв'язків шляхом створення проблемних ситуацій, організації спостережень, дослідів та інших видів діяльності. Формуванню ключових компетентностей сприяє встановлення та реалізація в освітньому процесі міжпредметних і внутрішньо-предметних зв'язків, а саме: змістово-інформаційних, операційно-діяльнісних і організаційно-методичних. Їх використання посилює пізнавальний інтерес учнів до навчання і підвищує рівень їхньої загальної культури, створює умови для систематизації навчального матеріалу і формування наукового світогляду. Учні набувають досвіду застосування знань на практиці та перенесення їх у нові ситуації.

Також формами організації освітнього процесу можуть бути екскурсії, віртуальні подорожі, уроки-семінари, конференції, форуми, спектаклі, брифінги, квести, інтерактивні уроки (урок-дискусійна група, уроки з навчанням одних учнів іншими), інтегровані уроки, проблемний урок, відео-уроки тощо. Оглядова екскурсія припускає цілеспрямоване ознайомлення учнів з об'єктами та спостереження процесів з метою відновити та систематизувати раніше отримані знання.

Функцію перевірки та/або оцінювання досягнення компетентностей виконує навчально-практичне заняття. Учні одержують конкретні завдання, з виконання яких на засіданнях клубів звітують про виконану роботу перед комісією, до складу якої увійдуть учні, батьки, вчителі.

Можливо проводити заняття в малих групах, бригадах і ланках (у тому числі робота учнів у парах змінного складу) за умови, що окремі учні виконують роботу бригадирів, консультантів, тобто тих, хто навчає малу групу.

Екскурсії в першу чергу покликані показати учням практичне застосування знань, отриманих при вивченні змісту окремих предметів (можливо поєднувати зі збором учнями по ходу екскурсії матеріалу для виконання визначених завдань).

Учні можуть самостійно знімати та монтувати відеофільми (під час відео-уроку) за умови самостійного розроблення сюжету фільму, підбору матеріалу, виконують самостійно розподілені ролі та аналізують виконану роботу.

1.8. Програмно-методичне забезпечення освітньої програми

Реалізація змісту освіти у ЗЗСО та досягнення прогнозованого результату її роботи здійснюється відповідно до державних освітніх стандартів на основі використання програмно-методичного забезпечення, що відповідає переліку освітніх і навчальних програм для учнів закладів загальної середньої освіти II, III ступенів, затвердженого відповідними наказами МОН України і представленими у листах МОН України, інформаційно-аналітичних збірниках, інформаційних системах, зокрема:

1. Наказ МОН України від 12.08.2022 №743-22 «Про затвердження Типових освітніх програм для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти»

2. Наказ МОН України від 12.08.2022 №743-22 «Про затвердження Типових освітніх програм для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти»

3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.02. 2021 № 235 «Про затвердження Типової освітньої програми для 5 – 9 класів закладів загальної середньої освіти».

4. Наказ МОН України від 20.04.2018 № 405 «Про затвердження Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня».

5. Наказ МОН України від 20.04.2018 № 408 «Про затвердження Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня». (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 28.11.2019 № 1493 зі змінами).

6. Міністерством освіти і науки України для використання в освітньому процесі в закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році на рівні базової, профільної середньої освіти (5 – 11 класи) рекомендовані такі навчальні програми:

5 клас – модельні навчальні програми, яким надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» наказом від 12.07.2021 № 795 (зі змінами, внесеними у додаток наказами Міністерства освіти і науки України від 10.08. 2021 р., № 898, від 29.09. 2021 р. № 1031, від 13.12. 2021 р. №1358, від 02.02. 2022 р. № 96, від 09.02. 2022 № 143, від 11.04. 2022 р. № 324) (гриф Міністерства станом на 01 серпня 2022 року надано 95 модельним навчальним програмам);

6– 9 класи

- навчальні програми, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804 «Про оновлені навчальні програми для учнів 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів» (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698);

- навчальні програми, яким надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» наказом Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698 «Про надання грифа оновленим навчальним програмам»;

10 – 11 класи

- навчальні програми, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 23.10.2017

№ 1407 «Про надання грифу МОН навчальним програмам для учнів 10 – 11 класів закладів загальної середньої освіти» (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698);

- навчальні програми, яким надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» наказом Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698 «Про надання грифа оновленим навчальним програмам».

7. Лист МОН України № 1/9530-22 від 19.08.2022 «Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в школах у 2022/2023 навчальному році».

8. Лист МОН України від 30.06.2022 № 1/7322-22 «Про організацію 2022/2023 навчального року».

1.9. Форми організації освітнього процесу

Основними формами організації освітнього процесу, які використовуються в закладі освіти, є **різні типи уроків**, що передбачають формування компетентностей; розвиток компетентностей; перевірку та/або оцінювання досягнення компетентностей; корекцію основних компетентностей; комбінований урок. До організаційних форм навчання, належать урок-семинар, практикум, факультатив, екскурсія, предметний гурток, консультація, домашня навчальна робота тощо.

З метою утримання інтересу учнів до навчальних предметів, навчальних курсів учителі ліцею організують освітню діяльність школярів і в нестандартній формі, для якої характерна оригінальна подача матеріалу, зайнятість учнів через різні форми колективної і групової, індивідуальної роботи, що допомагає їм учитись в атмосфері творчого пошуку.

Такий підхід в реалізації освітньої програми зумовлений необхідністю формування компетентностей через діяльнісну спрямованість навчання, яка передбачає включення учнів до різних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної діяльності, а також практична його спрямованість.

Упровадження **нетрадиційних педагогічних технологій** суттєво змінило освітньо-розвиваючий процес, що дозволяє вирішувати багато проблем розвивального, особистісно-орієнтованого навчання, диференціації, гуманізації, формування індивідуальної освітньої перспективи учнів.

Використання комп'ютерних технологій не тільки допомагає організувати освітній процес з використанням ігрових методів, але й отримати кращий зворотний зв'язок.

Засоби мультимедіа дозволяють забезпечити найкращу, в порівнянні з іншими технічними засобами навчання, реалізацію принципу наочності, більшою мірою сприяють зміцненню знань і на практичних заняттях – умінь. Крім того, засобів мультимедіа відводиться завдання забезпечення ефективної підтримки ігрових форм уроку, активного діалогу «учень-комп'ютер».

Використання ресурсів і послуг Інтернету значно розширює можливості і вчителя і учня в усіх видах діяльності.

Проектна діяльність також є методом активізації навчально-пізнавальної активності. Цьому сприяє висока самостійність учнів у процесі підготовки проекту.

Інноваційні методи у викладанні – це нові методи спілкування з учнями, позиція ділового співробітництва з ними і долучення їх до нинішніх проблем. Інноваційні методи - це методи, що дозволяють учням самоствердитися. А самоствердження - це шлях до правильного вибору своєї професії.

1.10. Опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти

Відповідно до статті 41 Закону України «Про освіту» **система забезпечення якості освіти** має на меті: гарантування якості освіти; формування довіри суспільства до системи та закладів освіти, органів управління освітою; постійне та послідовне підвищення якості освіти; допомогу закладам освіти та іншим суб'єктам освітньої діяльності у підвищенні якості освіти.

Складовими системи забезпечення якості освіти є: система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти); система зовнішнього забезпечення якості освіти; система забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють

зовнішнє забезпечення якості освіти.

Внутрішня система забезпечення якості освіти в ЗЗСО поєднує: стратегію (політику) та процедури забезпечення якості освіти; систему та механізми забезпечення академічної доброчесності; критерії, правила і процедури оцінювання здобувачів освіти; критерії, правила і процедури оцінювання педагогічної (науково-педагогічної) діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників; критерії, правила і процедури оцінювання управлінської діяльності керівних працівників закладу освіти; забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, в тому числі для самостійної роботи здобувачів освіти; забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління закладом освіти; створення в закладі освіти інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування; інші процедури та заходи, що визначаються спеціальними законами або документами закладу освіти.

Завданнями внутрішньої системи забезпечення якості освіти ЗЗСО є: оновлення нормативно-методичної бази забезпечення якості освіти та освітньої діяльності в ліцеї; постійний моніторинг змісту освіти; спостереження за реалізацією освітнього процесу; моніторинг технологій навчання; моніторинг ресурсного потенціалу закладу; моніторинг управління ресурсами та процесами; спостереження за станом соціально-психологічного середовища школи; контроль стану прозорості освітньої діяльності та оприлюднення інформації щодо її результатів; розроблення рекомендацій щодо покращення якості освітньої діяльності та якості освіти, участь у стратегічному плануванні (стаття 41 Закону України «Про освіту»).

Функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти забезпечує керівник закладу освіти (стаття 26 Закону України «Про освіту»).

Визначення цілей, принципів, напрямів, критеріїв внутрішньої системи забезпечення якості освіти гімназії здійснено відповідно до стандартів і рекомендацій, розроблених Державною службою якості освіти.

Внутрішня система забезпечення якості освіти охоплює ключові аспекти основних заходів, спрямованих на налагодження та постійне вдосконалення процесів у ліцею для забезпечення нею якості освітньої діяльності та якості освіти і спрямована на досягнення таких цілей: формування спільного та кращого розуміння якості освіти та освітньої діяльності закладу; створення можливостей для забезпечення і постійного підвищення якості повної загальної середньої освіти та освітньої діяльності; отримання об'єктивної інформації щодо якості освітньої діяльності закладу; побудова основи для самоаналізу, самооцінювання та зовнішнього оцінювання ліцею.

Внутрішня система забезпечення якості освіти ґрунтується на таких **принципах забезпечення якості в системі повної загальної середньої освіти**:

1. Урахування освітніх потреб і очікувань – передбачає орієнтацію на потреби й очікування здобувачів освіти (дитиноцентризм), а також урахування очікувань інших учасників освітнього процесу та зацікавлених сторін, суспільства.

2. Органічна єдність заходів щодо забезпечення якості освіти з освітнім процесом – не передбачає створення додаткових видів діяльності для будь-кого з учасників освітнього процесу; система забезпечення якості освіти має бути природною і невід'ємною складовою діяльності закладу освіти.

3. Відповідальність та взаємозалежність – означає, що основну відповідальність за якість освіти несе заклад освіти. Цю відповідальність поділяють також усі залучені сторони. Функціонування і розвиток закладу освіти визначається співвідношенням і характером зовнішніх і внутрішніх дій, спрямованих на забезпечення якості освіти та вдосконалення освітньої діяльності. Взаємозв'язок усіх внутрішніх чинників і складових діяльності закладу освіти (цілі, людські та матеріальні ресурси тощо), добровільність прийняття зобов'язань та обов'язковість виконання домовленостей.

4. Відкритість і прозорість – відкритий доступ до інформації про процеси, що відбуваються в ліцеї, якість її освітньої діяльності та якість освіти.

5. Довіра – передбачає позитивні взаємини між усіма зацікавленими і залученими сторонами, впевненість у порядності й доброзичливості одне одного.

6. Підтримка культури якості – визначає налаштування усіх процесів для спільного досягнення мети щодо забезпечення високої якості освіти, формування відповідно зорієнтованої

системи цінностей та принципів.

Оцінювання якості освітньої діяльності ліцею здійснюється за такими **напрямами**:

1. Оцінювання освітнього середовища.
2. Система оцінювання здобувачів освіти.
3. Педагогічна діяльність педагогічних працівників.
4. Управлінські процеси закладу освіти.

Кожен напрям передбачає дотримання стандартів і визначення критеріїв для самооцінювання.

Напрямок 1 «Оцінювання освітнього середовища закладу освіти» передбачає дотримання таких стандартів і визначення критеріїв для самооцінювання:

1.1. Освітнє середовище забезпечує комфортні та безпечні умови навчання та праці

Критерії для самооцінювання:

1.1.1. У закладі освіти дотримано вимог санітарно-гігієнічних правил і норм; приміщення, територія закладу освіти охайні та доглянуті.

1.1.2. Ліцей забезпечений навчальними та іншими приміщеннями з відповідним обладнанням, що необхідні для реалізації освітньої програми.

1.1.3. Дизайн освітнього середовища закладу освіти функціональний та дозволяє максимально ефективно використовувати приміщення та територію закладу в освітньому процесі.

1.1.4. Здобувачі освіти та працівники ліцею обізнані з вимогами щодо охорони праці, безпеки життєдіяльності, пожежної безпеки, правил поведінки в умовах надзвичайних ситуацій і дотримуються їх.

1.1.5. Педагогічні працівники обізнані щодо правил поведінки у разі нещасного випадку зі здобувачами освіти та працівниками закладу освіти чи раптового погіршення їх стану здоров'я і вживають необхідних заходів у таких ситуаціях.

1.1.6. У ліцеї створено умови для здорового харчування.

1.1.7. У закладі освіти створено умови для безпечного використання мережі Інтернет, в учасників освітнього процесу формуються навички безпечної поведінки в Інтернеті.

1.1.8. У ліцеї застосовуються підходи для адаптації та інтеграції учнів до освітнього процесу, професійної адаптації працівників.

Стандарт 1.2. Освітнє середовище закладу освіти вільне від будь-яких форм насильства та дискримінації

Критерії для самооцінювання:

1.2.1. Ліцей планує та реалізує діяльність щодо протидії будь-яким проявам дискримінації, булінгу.

1.2.2. У закладі освіти оприлюднено правила поведінки учасників освітнього процесу, що забезпечують дотримання етичних норм, повагу до гідності, прав і свобод людини.

1.2.3. Керівництво ліцею, педагогічні працівники обізнані щодо ознак різних форм булінгу, іншого насильства та дотримуються порядку реагування на їх прояви.

1.2.4. У закладі освіти організована робота психологічної служби, у тому числі для психологічного супроводу учасників освітнього процесу, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу, іншого насильства.

1.2.5. Ліцей взаємодіє з органами та службами щодо захисту прав дітей, правоохоронними органами, у тому числі залучає їх до заходів із запобігання булінгу, іншому насильству.

Стандарт 1.3. У закладі освіти сформовано інклюзивне, розвивальне та мотивуюче до навчання освітнє середовище

Критерії для самооцінювання:

1.3.1. Приміщення, територію закладу освіти облаштовано з урахуванням принципів універсального дизайну та розумного пристосування.

1.3.2. У ліцеї застосовуються методики та технології роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, забезпечується корекційна спрямованість освітнього процесу, інша необхідна підтримка здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.

1.3.3. Освітнє середовище мотивує здобувачів освіти до оволодіння ключовими компетентностями, ведення здорового способу життя, екологічно доцільної поведінки, заняття спортом.

1.3.4. Бібліотека функціонує як інформаційний центр ліцею.

Напрямок 2 «Система оцінювання здобувачів освіти закладу освіти» передбачає дотримання таких стандартів і визначення критеріїв для самооцінювання:

Стандарт 2.1. Наявність відкритої, прозорої і зрозумілої для здобувачів освіти системи оцінювання їх навчальних досягнень

Критерії для самооцінювання:

2.1.1. Здобувачі освіти отримують від педагогічних працівників інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання навчальних досягнень.

2.1.2. Система оцінювання в ліцеї сприяє реалізації компетентнісного підходу до навчання.

Стандарт 2.2. Застосування внутрішнього моніторингу, що передбачає систематичне відстеження та коригування результатів навчання кожного здобувача освіти

Критерії для самооцінювання:

2.2.1. У ліцеї здійснюється аналіз результатів і динаміки навчальних досягнень учнів.

2.2.2. У закладі освіти створено умови для реалізації індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти.

2.2.3. Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти у закладі спрямоване на відстеження їх індивідуального прогресу.

Стандарт 2.3. Спрямованість системи оцінювання на формування у здобувачів освіти відповідальності за результати свого навчання, здатності до самооцінювання

Критерії для самооцінювання:

2.3.1. Здобувачі освіти вважають оцінювання результатів навчання справедливим і об'єктивним.

2.3.2. Ліцей формує у здобувачів освіти свідоме та відповідальне ставлення до результатів власної освітньої діяльності.

2.3.3. Заклад освіти сприяє самооцінюванню та взаємооцінюванню здобувачів освіти.

Напрямок 3 «Педагогічна діяльність педагогічних працівників закладу освіти» передбачає дотримання таких стандартів і визначення критеріїв для самооцінювання:

Стандарт 3.1. Педагогічні працівники ліцею планують свою діяльність та прогнозують її результати, використовують освітні технології, спрямовані на оволодіння здобуваними освіти ключовими компетентностями

Критерії для самооцінювання:

3.1.1. Педагогічні працівники здійснюють планування своєї діяльності з урахуванням умов і специфіки роботи закладу, аналізують результативність планування.

3.1.2. Педагогічні працівники застосовують освітні технології, форми організації освітнього процесу, спрямовані на формування ключових компетентностей і наскрізних умінь здобувачів освіти відповідно до освітньої програми.

3.1.3. Педагогічні працівники розробляють індивідуальні освітні траєкторії для здобувачів освіти, які цього потребують.

3.1.4. Педагогічні працівники у своїй діяльності забезпечують наскрізний процес виховання, який формує загальнолюдські цінності, патріотизм.

Стандарт 3.2. Постійне підвищення рівня професійної компетентності та майстерності педагогічних працівників

Критерії для самооцінювання:

3.2.1. Педагогічні працівники забезпечують власний професійний розвиток і підвищення кваліфікації у різних формах, у тому числі щодо методики роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

3.2.2. Педагогічні працівники беруть участь в експериментальній роботі, інноваційних освітніх проектах, залучаються до роботи як освітні експерти.

3.2.3. Педагогічні працівники використовують інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі.

3.2.4. Педагогічні працівники створюють освітні ресурси (електронні презентації, відеоматеріали, методичні розробки, веб-сайти, блоги тощо), навчальні програми, освітні проекти, технології, поширюють педагогічний досвід.

Стандарт 3.3. Налагодження співпраці зі здобуваними освіти, їх батьками, працівниками закладу освіти

Критерії для самооцінювання:

3.3.1. Педагогічні працівники діють на засадах педагогіки партнерства та особистісно зорієнтованого навчання.

3.3.2. Педагогічні працівники співпрацюють з батьками з питань удосконалення освітньої діяльності учнів та закладу освіти, забезпечують постійний зворотній зв'язок.

3.3.3. У закладі освіти існує практика педагогічного наставництва, взаємонавчання та інших форм професійної співпраці педагогічних працівників.

Стандарт 3.4. Організація педагогічної діяльності та навчання здобувачів освіти на засадах академічної доброчесності

Критерії для самооцінювання:

3.4.1. Педагогічні працівники під час провадження педагогічної та наукової (творчої) діяльності дотримуються академічної доброчесності, у тому числі під час оцінювання результатів навчання здобувачів освіти.

3.4.2. Здобувачі освіти дотримуються принципів, норм етики та академічної доброчесності.

Напрямок 4 «Управлінські процеси закладу освіти» передбачає дотримання таких стандартів і визначення критеріїв для самооцінювання:

Стандарт 4.1. Наявність стратегії розвитку та системи планування діяльності закладу освіти, моніторинг виконання поставлених цілей і завдань

Критерії для самооцінювання:

4.1.1. У ліцеї затверджено стратегію розвитку, спрямовану на підвищення якості освітньої діяльності.

4.1.2. У закладі освіти річне планування та відстеження його результативності здійснюються відповідно до стратегії розвитку та з урахуванням освітньої програми закладу.

4.1.3. У закладі освіти здійснюється самооцінювання якості освітньої діяльності на основі розроблених та оприлюднених стратегії (політики) і процедур забезпечення якості освіти.

4.1.4. Керівництво ліцею планує та здійснює заходи щодо утримання у належному стані будівель, приміщень, обладнання закладу освіти.

4.1.5. Розподіл обов'язків та повноважень між керівництвом закладу освіти забезпечує ефективне управління закладом освіти, сприяє вдосконаленню якості освітньої діяльності.

4.1.6. У ліцеї наявна система інформаційного забезпечення (у тому числі електронний документообіг) та створене автоматизоване середовище для роботи з даними.

Стандарт 4.2. У закладі освіти створена та підтримується атмосфера довіри, інформаційної прозорості, конструктивної співпраці між учасниками освітнього процесу та громадою

Критерії для самооцінювання:

4.2.1. Керівництво ліцею вживає заходів для створення психологічно комфортного середовища яке забезпечує конструктивне спілкування учасників освітнього процесу та сприяє формуванню їх взаємної довіри.

4.2.2. Заклад освіти оприлюднює інформацією про свою діяльність на відкритих загальнодоступних ресурсах

4.2.3. Керівництво закладу освіти на основі розробленого та оприлюдненого положення про академічну доброчесність, забезпечує дотримання його вимог, виявляє порушення та вживає заходів для протидії їм.

Стандарт 4.3. Керівництво ліцею здійснює раціональний добір кадрів, забезпечує належні умови праці та можливості для професійного розвитку працівників

Критерії для самооцінювання:

4.3.1. Керівник закладу освіти формує штат закладу, залучаючи кваліфікованих педагогічних та інших працівників відповідно до штатного розпису та освітньої програми

4.3.2. Керівництво ліцею через систему матеріального та морального заохочення мотивує працівників до якісної роботи, у тому числі педагогічних працівників до саморозвитку, здійснення методичної, інноваційної, дослідно-експериментальної роботи

4.3.3. Керівництво закладу освіти сприяє підвищенню кваліфікації педагогічних працівників.

Стандарт 4.4. Організація освітнього процесу, у тому числі прийняття управлінських рішень, здійснюється на засадах людиноцентризму

Критерії для самооцінювання:

4.4.1. У закладі освіти дотримуються права учасників освітнього процесу.

4.4.2. Керівництво ліцею комунікує з учасниками освітнього процесу та громадою.

4.4.3. Керівництво закладу освіти створює умови для розвитку громадського самоврядування, сприяє здобувачам освіти у виявленні громадянської активності та ініціативи, взаємодії з місцевою громадою.

Внутрішня система забезпечення якості освіти ліцею функціонує відповідно до Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти гімназії (розроблено на основі положень Закону України «Про освіту»).

РОЗДІЛ II. ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ШКОЛИ І СТУПЕНЯ (ПОЧАТКОВА ОСВІТА)

2.1. Робочий навчальний план початкової школи (1-4 класи) на 2022/2023 навчальний рік

Початкова освіта – це перший рівень повної загальної середньої освіти, який відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей; розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі.

Початкова освіта передбачає поділ на два цикли – 1–2 класи і 3–4 класи, що враховують вікові особливості розвитку та потреб дітей і дають можливість забезпечити подолання розбіжностей у їхніх досягненнях, зумовлених готовністю до здобуття освіти.

Типову освітню програму для 1-2, 3-4 класів закладів загальної середньої освіти розроблено відповідно до Закону України «Про освіту», Державного стандарту початкової освіти. У програмі визначено змістові лінії; очікувані результати навчання та відповідний зміст кожного навчального предмета чи інтегрованого курсу. Типовий навчальний план визначає тижневий обсяг навчального навантаження здобувачів освіти.

Програму побудовано із врахуванням таких принципів:

- дитиноцентрованості і природовідповідності;
- узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
- наступності і перспективності навчання;
- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей;
- можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Зміст програми має потенціал для формування у здобувачів таких ключових компетентностей:

- 1) вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях;
- 2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування;
- 3) математична компетентність, що передбачає виявлення простих математичних залежностей в навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини;
- 4) компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, що передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження;

- 5) інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади;
- 6) екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства;
- 7) інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях;
- 8) навчання впродовж життя, що передбачає опанування вміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі;
- 9) громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність в житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, вміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя;
- 10) культурна компетентність, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості;
- 11) підприємливість та фінансова грамотність, що передбачають ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень.

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі **вміння**: читання з розумінням, вміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами.

Враховуючи інтегрований характер компетентності, у процесі реалізації Типової освітньої програми або Освітніх програм рекомендується використовувати **внутрішньопредметні і міжпредметні зв'язки**, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та переносу умінь у нові ситуації.

Вимоги до дітей, які розпочинають навчання у початковій школі, мають враховувати досягнення попереднього етапу їхнього розвитку.

Період життя дитини від п'яти до шести (семи) років (старший дошкільний вік) визначається цілісною зміною її особистості, готовністю до нової соціальної ситуації розвитку. Пріоритетом цього процесу є формування і розвиток базових особистісних якостей дітей: спостережливості, допитливості, довільності поведінки, міжособистісної позитивної комунікації, відповідальності, діяльнісного і різнобічного освоєння навколишньої дійсності та ін. Потенційно це виявляється у певному рівні готовності дитини до систематичного навчання – фізичної, соціальної, емоційно-ціннісної, пізнавальної, мовленнєвої, творчої.

Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує здатність до творчого самовираження, критичного мислення, виховує ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, пошанування своєї гідності та інших людей, збереження здоров'я.

Згідно із Законом України «Про освіту», на основі Державного стандарту й Типової освітньої програми заклади освіти, наукові установи та інші суб'єкти освітньої діяльності

можуть розробляти освітні програми – єдиний комплекс освітніх компонентів (предметів, індивідуальних проєктів, контрольних заходів тощо), спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання. Освітні програми можуть відрізнятися від Типової освітньої програми послідовністю викладання навчального матеріалу, обсягом його вивчення, наявністю додаткових компонентів змісту або використанням оригінальних форм, методів і засобів навчання.

Розподіл навчальних годин за темами, розділами, вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у програмі.

Освітні програми можуть мати корекційно-розвивальний складник для осіб з особливими освітніми потребами. Для дітей з особливими потребами тривалість здобуття початкової освіти може бути подовжена.

Програми інваріантного складника Базового навчального плану є обов'язковими для використання в загальноосвітніх навчальних закладах усіх типів і форм власності.

Контроль і оцінювання навчальних досягнень здобувачів здійснюються на суб'єкт-суб'єктних засадах, що передбачає систематичне відстеження їхнього індивідуального розвитку у процесі навчання. За цих умов контроль-оцінювальна діяльність набуває для здобувачів формувального характеру. Контроль спрямований на пошук ефективних шляхів поступу кожного здобувача у навчанні, а визначення особистих результатів здобувачів не передбачає порівняння із досягненнями інших і не підлягає статистичному обліку з боку адміністративних органів.

Упродовж навчання в початковій школі здобувачі освіти опановують способи самоконтролю, саморефлексії і самооцінювання, що сприяє вихованню відповідальності, розвитку інтересу, своєчасному виявленню прогалин у знаннях, уміннях, навичках та їх корекції.

На основі даної освітньої програми школа складає та затверджує Робочий навчальний план, який конкретизує організацію освітнього процесу. Робочий навчальний план початкових класів схвалюється педагогічною радою закладу та затверджується директором.

1-А,2-А, 2-Б ,3-А,3-Б класи працюватимуть за програмами педагогічної технології «Росток» Відповідно до наказів Міністерства освіти і науки України від 06 серпня 2014 р. № 905 «Про завершення дослідно-експериментальної роботи за науково-педагогічним проєктом «Росток» у початковій школі та впровадження педагогічної технології «Росток» у загальноосвітніх навчальних закладах» та від 29.04.2021 року № 483 «Про реалізацію інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Впровадження в освітній процес педагогічної технології «Росток» в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» на травень 2021-листопад 2027 роки» в Україні впроваджується інтегративнодіяльнісна освітня технологія навчання і виховання дітей «Росток», (науковий керівник, автор проєкту професор, доктор педагогічних наук, член-кореспондент НАПН України Пушкарьова Т.О).

Освітня програма за педагогічною технологією «Росток» пройшла апробацію в межах дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня, за результатами експертизами Державної служби якості освіти визнана такою, що відповідає Державному стандарту початкової освіти та схвалена для використання в закладах загальної середньої освіти (лист МОН України від 07.04.2021 р. № 1/9-188).

1-Б, 2-В, 2-Г, 3-В,3-Г класи працюватимуть за програмами науково-педагогічного проєкту «Інтелект України» Освітня програма початкової школи для класів, що навчаються за науково-педагогічним проєктом «Інтелект України» розроблена з метою виконання Закону України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87 (зі змінами, внесеними постановою КМУ від 24.07.2019р. №688), розпоряджень Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року», наказів Міністерства освіти і науки України від 02.11.2016 р. № 1319«Про проведення всеукраїнського експерименту за темою «Реалізація

компетентнісного підходу в науково-педагогічному проекті «Інтелект України» на базі загальноосвітніх навчальних закладів» (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 16.01.2017 р. № 67), від 03.02.2021р. №140 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 02 листопада 2016 року №1319 та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів Міністерства освіти і науки України».

1-Г -інклюзивної форми навчання - за Типовими освітніми програмами для 1-2 класів, затвердженими наказом МОН від 12.08.2022 р. №743-22 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти I ступеня» Типова освітня програма для 1-2-х класів розроблена під керівництвом Савченко О.Я.

3-Д,3-Е,4-Б- інклюзивної форми навчання за Типовими освітніми програмами для 3-4-х класів, затвердженими наказом МОН від 12.08.2022 р. №743-22 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти I ступеня» Типова освітня програма для 3-4-х класів розроблена під керівництвом Савченко О.Я.

Варіативна складова навчального плану використовується на: підсилення предметів інваріантної складової У такому разі розподіл годин на вивчення тієї чи іншої теми навчальної програми здійснюється вчителем самостійно, зазначивши проведені уроки у частині електронного журналу, відведеного для предмета, на підсилення якого використано години;

Варіативність змісту освіти реалізується також через запровадження в навчальних програмах резервного часу, що створює простір для задоволення освітніх потреб учнів, вирівнювання їх досягнень, розвитку наскрізних умінь тощо.

Збереження здоров'я дітей належить до головних завдань школи. Тому формування навичок здорового способу життя та безпечної поведінки здійснюється не лише в рамках предмету "Фізична культура", а інтегрується у змісті всіх предметів інваріантної та варіативної складових навчального плану. Змістове наповнення предмету «Фізична культура» заклад освіти формує самостійно з варіативних модулів відповідно до статево-вікових особливостей учнів, їх інтересів, матеріально-технічної бази навчального закладу, кадрового забезпечення, регіональних та народних традицій. Через варіативні модулі можуть реалізовуватись не лише окремі види спорту, а й хореографія, пластика, фітнес тощо.

Для недопущення перевантаження учнів необхідно враховувати їх навчання в закладах освіти іншого типу (художніх, музичних, спортивних школах тощо). Так, у закладах загальної середньої освіти за рішенням педагогічної ради при оцінюванні учнів дозволяється враховувати результати їх навчання з відповідних предметів (музичне мистецтво, фізична культура та ін.) у позашкільних закладах.

Вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у навчальних програмах окремих предметів.

Лицей працює за навчальними програмами, підручниками, посібниками, що мають відповідний гриф Міністерства освіти і науки, реалізує навчально-виховні завдання на кожному ступені навчання відповідно до вікових особливостей учнів.

Інваріантна складова робочого навчального плану сформована на державному рівні і забезпечує реалізацію змісту шкільної освіти на рівні Державних стандартів.

Враховуючи індивідуальні освітні потреби учнів, рекомендації Міністерства освіти та науки України, та на основі завдань Державних стандартів освіти, закладом освіти конкретизовано варіативну складову робочого навчального плану, в якій передбачено додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курси за вибором, індивідуальні, групові заняття.

Гранично допустиме навчальне навантаження учнів встановлено відповідно до вимог Закону України «Про загальну середню освіту» з урахуванням санітарно-гігієнічних норм.

Години фізичної культури в класах не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження.

Порядок вивчення окремих навчальних предметів.

Для підсилення вивчення окремих предметів передбачено додаткові години:

виокремлюється 1 година на вивчення інваріантного концентру фізичної культури, а саме хореографії, з метою набуття учнями естетичного досвіду сприймання хореографічного мистецтва, формування поліхудожнього мислення для розкриття художніх можливостей і прояву особистісних потреб у творчій діяльності.

- для ознайомлення учнів із законами та формами правильного мислення та додаткових занять з учнями виокремлюється по 1 годині варіативної складової в 4-их класах відводиться на проведення занять курсу «Логіка»;

- для формування світоглядного розуміння природи ринкових процесів та власного місця людини як дійової особи цих процесів та додаткових занять з учнями виокремлюється по 1 годині варіативної складової в 2-А, 2-Б класах (педагогічна технологія «Росток») для проведення занять курсу «Цікава економіка».

Навчальний план для 1-х класів з українською мовою навчання

Назва освітньої галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень		
		1-В	1-Д	Разом
Мовно-літературна (українська мова)	Українська мова	7	7	14
Іншомовна	Іноземна мова (англійська)	2	2	4
Математична	Математика	4	4	8
Природнича	Я досліджую світ	3	3	6
Соціальна і здоров'язбережна				
Громадянська та історична				
Технологічна	Дизайн і технології	1	1	2
	Інформатика	-		
Мистецька	Образотворче мистецтво	1	1	2
	Музичне мистецтво	1	1	1
Фізкультурна	Фізична культура *	2	2	4
	Хореографія	1	1	1
<i>Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять</i>		1	1	1
Індивідуальні та групові заняття		1	1	1
<i>Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня</i>		20	20	20
<i>Сумарна кількість навчальних годин інваріантної і варіативної складових, що фінансується з бюджету (без урахування поділу класів на групи)</i>		23	23	46

Навчальний план для 2-х класів з українською мовою навчання

Назва освітньої галузі	Назва навчального предмета	Кількість годин на тиждень у класах			
		2-Д	2-Е	2-Є	Разом
Мовно-літературна	Українська мова	7	7	7	21
Іншомовна	Іноземна мова	3	3	3	9
Математична	Математика	4	4	4	12
Я досліджую світ (природнича, громадянська та історична, соціальна і здоров'я-збережувальна галузь)	Я досліджую світ	3	3	3	9
Технологічна	Дизайн і технології	1	1	1	3
Інформатична	Інформатика	1	1	1	3
Мистецька	Музичне мистецтво	1	1	1	3
	Образотворче мистецтво	1	1	1	3
Фізкультурна	Фізична культура	2	2	2	6
	Хореографія	1	1	1	3
<i>Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять</i>		1	1	1	1
<i>Індивідуальні заняття та групові консультації</i>		1	1	1	3
<i>Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня</i>		22	22	22	66
<i>Сумарна кількість навчальних годин інваріантної і варіативної складових, що фінансується з бюджету (без урахування поділу класів на групи)</i>		25	25	25	75

Навчальний план для 4-х класів з українською мовою навчання

Назва освітньої галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах		
		4-А	4-В	Разом
Мовно-літературна (українська мова)	Українська мова	7	7	14
Іншомовна	Іноземна мова (англійська)	3	3	6
Математична	Математика	5	5	10
Природнича	Я досліджую світ	3	3	6
Соціальна здоров'язбережна				
Громадянська та історична				
Технологічна	Дизайн і технології	1	1	2
	Інформатика	1	1	2
Мистецька	Образотворче мистецтво	1	1	1
	Музичне мистецтво	1	1	2
Фізкультурна	Фізична культура *	2	2	4
	Хореографія	1	1	2
<i>Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять</i>		1	1	2
Логіка		1	1	2
<i>Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня</i>		23	23	46
<i>Сумарна кількість навчальних годин інваріантної і варіативної складових, що фінансується з бюджету (без урахування поділу класів на групи)</i>		26	26	52

Навчальний план для 1-го класу, який працює за педагогічною технологією "Росток"

Назва освітньої галузі	Назва навчального предмета	Кількість годин на тиждень у класах	
		1-А	Разом
Мовно-літературна (українська мова та література)	Українська мова	7	7
Мовно-літературна (Іноземна мова)	Іноземна мова(англійська)	2	2
Математична	Математика	4	4
Природнича	Навколишній світ	4	4
Соціальна і здоров'я-збережувальна			
Громадянська та історична			
Мистецька	Мистецтво	1	1
Інформатична	Інформатика	1	1
Фізкультурна	Фізична культура	2	2
	Хореографія	1	1
<i>Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять</i>		1	1
<i>Індивідуальні консультації та групові заняття</i>		1	1
<i>Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження учня</i>		20	20
<i>Загальна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)</i>		23	23

Навчальний план для 2-х класів, який працює за педагогічною технологією "Росток"

Назва освітньої галузі	Назва навчального предмета	Кількість годин на тиждень у класах		
		2-А	2-Б	Разом
Мовно-літературна (українська мова та література)	Українська мова	7	7	14
Мовно-літературна (Іноземна мова)	Англійська мова	2	2	4
Математична	Математика	5	5	10
Природнича	Навколишній світ	4	4	8
Соціальна і здоров'я-збережувальна				
Громадянська та історична				
Мистецька	Мистецтво	1	1	2
Технологічна	Дизайн і технології	1	1	2
Інформатична	Інформатика	1	1	2
Фізкультурна	Фізична культура	2	2	4
	Хореографія	1	1	2
<i>Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять</i>		1	1	2
<i>Курс за вибором «Цікава економіка»</i>		1	1	2
<i>Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження учня</i>		22	22	44
<i>Загальна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)</i>		25	25	50

Навчальний план для 3-х класів, який працює за педагогічною технологією "Росток"

Назва освітньої галузі	Назва навчального предмета	Кількість годин на тиждень у класах		
		3-А	3-Б	Разом
Мовно-літературна (українська мова та література)	Українська мова	7	7	14
Мовно-літературна (Іноземна мова)	Англійська мова	3	3	6
Математична	Математика	5	5	10
Природнича	Навколишній світ	4	4	8
Соціальна і здоров'я-збережувальна				
Громадянська та історична				
Мистецька	Мистецтво	1	1	2
Технологічна	Дизайн і технології	1	1	2
Інформатична	Інформатика	1	1	4
Фізкультурна	Фізична культура	2	2	4
	Хореографія	1	1	2
<i>Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять</i>		1	1	2
<i>Курс за вибором «Цікава економіка»</i>		1	1	2
<i>Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження учня</i>		22	22	44
<i>Загальна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)</i>		26	26	52

**Навчальний план для 1-го класу,
який працює за науково-педагогічним проєктом "Інтелект України"**

Назва освітньої галузі	Назва навчального предмета	Кількість годин на тиждень у класах	
		1-Б	Разом
Мовно-літературна (Українська мова)	Українська мова	6	6
Мовно-літературна (Іноземна мова)	Англійська	2	2
Математична	Математика	3	3
Мовно-літературна (література)	Я пізнаю світ*	8	8
Математична			
Природнича			
Соціальна і здоров'я-збережувальна			
Громадянська та історична			
Технологічна			
Фізкультурна***			
Мистецька			
Інформатична	Інформатика	—	-
Мистецька	Мистецтво**	1	1
Фізкультурна***	Фізична культура	1	1
	Хореографія	1	1
<i>Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять</i>		1	1
<i>Індивідуальні консультації та групові заняття</i>		1	1
<i>Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження учня</i>		20	20
<i>Загальна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)</i>		23	23

**Навчальний план для 2-х класів,
який працює за науково-педагогічним проєктом "Інтелект України"**

Назва освітньої галузі	Назва навчального предмета	Кількість годин на тиждень у класах		
		2-В	2-Г	Разом
Мовно-літературна (Українська мова)	Українська мова	6	6	12
Мовно-літературна (Іноземна мова)	Англійська	3	3	6
Математична	Математика	4	4	8
Мовно-літературна (література)	Я пізнаю світ*	8	8	16
Математична				
Природнича				
Соціальна і здоров'я-збережувальна				
Громадянська та історична				
Технологічна				
Фізкультурна***				
Мистецька				
Інформатична	Інформатика	—	—	-
Мистецька	Мистецтво**	1	1	2
Фізкультурна***	Фізична культура	1	1	2
	Хореографія	1	1	2
<i>Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять</i>		1	1	2
Я пізнаю світ		1	1	2
<i>Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження учня</i>		22	22	44
<i>Загальна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)</i>		25	25	50

**Навчальний план для 3-х класів,
який працює за науково-педагогічним проектом "Інтелект України"**

Назва освітньої галузі	Назва навчального предмета	Кількість годин на тиждень у класах		
		3-В	3-Г	Разом
Мовно-літературна (Українська мова)	Українська мова	6	6	12
Мовно-літературна (Іноземна мова)	Англійська	3	3	6
Математична	Математика	4	4	8
Мовно-літературна (література)	Я пізнаю світ*	8	8	16
Математична				
Природнича				
Соціальна і здоров'я-збережувальна				
Громадянська та історична				
Технологічна				
Фізкультурна***				
Мистецька				
Інформатична	Інформатика	1	1	2
Мистецька	Мистецтво**	1	1	2
Фізкультурна***	Фізична культура	1	1	2
	Хореографія	1	1	2
<i>Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять</i>		1	1	2
Я пізнаю світ		1	1	2
<i>Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження учня</i>		23	23	46
<i>Загальна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)</i>		26	26	52

2.2.Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти 1-4 класів у 2022/2023 навчальному році

Оцінювання здобувачів освіти здійснюється відповідно до Методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4-их класів закладів загальної середньої освіти, затверджених наказом МОНУ від 13.07.2021 № 813 «Про затвердження методичних організацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4-их класів закладів загальної середньої освіти».

Результати оцінювання особистісних надбань учнів у 1-4 класах рекомендовано виражати вербальною оцінкою, об'єктивних результатів навчання у 1-2 класах – вербальною оцінкою, у 3-4 класах – або вербальною, або рівневою оцінкою за вибором закладу.

Однією з ключових змін в оцінюванні є підхід до вираження оцінки. На заміну узагальненій бальній оцінці навчальних досягнень учнів з предмета/курсу запропоновано використовувати вербальну оцінку окремих результатів навчання учня/учениці з предмета вивчення, інтегрованого курсу, яка окрім оцінювального судження про досягнення може ще називати і рівень результату навчання.

Так, рекомендації запроваджують поняття вербальної оцінки (оцінювальне судження) та рівневої оцінки (оцінювальне судження із зазначенням рівня результату). Вербальну і рівневу оцінку можна виражати як усно, так і письмово. Рівень результату навчання рекомендовано визначати з урахуванням динаміки його досягнення та позначати буквами – «початковий» (П), «середній» (С), «достатній» (Д), «високий» (В).

Водночас заклад може розробляти і фіксувати загальні положення щодо оцінювання результатів навчання учнів у освітній програмі та конкретизувати їх у частині положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти. Особливості організації оцінювання в певному класі можуть ініціюватися вчителем і бути затвердженими на засіданні педагогічної ради закладу.

Оцінювання є конфіденційною інформацією, доступною лише для учня/учениці та його/її батьків (або осіб, що їх замінюють).

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти, отримання даних, їх аналіз та формулювання суджень про результати навчання учнів здійснюють у процесі:

- формувального оцінювання, мета якого – відстеження особистісного розвитку учнів й опанування навчального досвіду;
- підсумкового оцінювання, мета якого – співвіднести навчальні досягнення учнів з обов'язковими/очікуваними результатами навчання, визначеними Держстандартом або освітньою програмою.

Рекомендовано враховувати, що формувальне оцінювання розпочинається з перших днів навчання у школі і триває постійно. Для ефективності формувального оцінювання рекомендовано дотримуватись алгоритму діяльності вчителя під час його організації:

- формулювання об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей;
- визначення разом з учнями критеріїв оцінювання;
- формування суб'єктної позиції учнів у процесі оцінювання;
- створення умов для формування вміння учнів аналізувати власну навчальну діяльність (рефлексія);
- коригування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання.

Об'єктом підсумкового оцінювання є результати навчання учнів за рік. Під час такого оцінювання рекомендовано зіставляти навчальні досягнення учнів з очікуваними результатами навчання, визначеними в освітніх програмах закладів з урахуванням

Основою для підсумкового оцінювання можуть бути результати виконання тематичних діагностувальних робіт, записи оцінювальних суджень про результати навчання, зафіксовані на носіях зворотного зв'язку з батьками, спостереження вчителя у процесі формувального оцінювання. Підсумкову оцінку за рік рекомендовано визначати з урахуванням динаміки досягнення того чи іншого результату навчання.

РОЗДІЛ III. ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ШКОЛИ II СТУПЕНЯ (БАЗОВА СЕРЕДНЯ ОСВІТА)

3.1. Вступ

Базова середня освіта – це другий рівень повної загальної середньої освіти, який відповідає другому рівню Національної рамки кваліфікацій, забезпечує базову загальну середню освіту, що разом із початковою є фундаментом загальноосвітньої підготовки, формує в учнів готовність до вибору і реалізації шляхів подальшого здобуття освіти.

Базова середня освіта передбачає поділ на два цикли – 5-6 класи (адаптаційний) і 7-9 класи (базове предметне навчання), що враховують вікові особливості розвитку та потреб дітей і дають можливість забезпечити подолання розбіжностей у їхніх досягненнях, зумовлених готовністю до здобуття освіти. На цьому рівні буде закладено базу свідомого самовизначення учня як особистості, члена сім'ї, нації і суспільства, здатність терпимо і з розумінням ставитися до різноманіття світу і людей. Перший цикл буде пробуджувати і підтримувати інтерес до сфер знань і діяльності, передбачених навчальною програмою. Другий цикл базової середньої освіти сприятиме формуванню учнів як відповідальних членів суспільства, здатних самостійно долати проблеми повсякденного життя, вибирати шлях подальшого навчання відповідно до своїх інтересів і здібностей. Навчання буде здебільшого предметним. Частина часу буде відведена на предмети за вибором. Після завершення базової середньої освіти учень буде усвідомлювати, які ціннісні орієнтири лежать в основі його вчинків, спиратися на сильні риси свого характеру, відчувати відповідальність за результати своєї діяльності.

Метою базової середньої освіти є створення умов для досягнення випускниками базової школи очікуваних результатів: знань, умінь, навичок, компетенцій і компетентностей, визначених особистісними, сімейними, громадськими, державними потребами і можливостями учня середнього шкільного віку, індивідуальними особливостями його розвитку і стану здоров'я, продовження навчання в профільній школі. Завдання:

1. Засвоєння учнями обов'язкового мінімуму змісту загальноосвітніх програм на основі вимог державних стандартів.
2. Якісне засвоєння іноземних мов.
3. Підвищення мотивації навчання школярів через активізацію пізнавальної діяльності, розвиток загальних і індивідуальних здібностей, вибір профілю навчання.
4. Розвиток в учнів здатності до дослідницької діяльності, самостійного досягнення мети на основі застосування проектної діяльності в рамках предметів навчального плану.
5. Формування духовно-розвинутої, творчо обдарованої особистості учня на основі сучасних технологій виховання, інтеграції зусиль зхлицею, сім'ї та громадськості.
6. Збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я та безпеки учнів, забезпечення їхнього емоційного благополуччя через систему роботи з пропаганди здорового способу життя, профілактики шкідливих звичок, створення комфортного та безпечного освітнього середовища.

Освітню програму ліцею (базова середня освіта) розроблено на виконання Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», розпоряджень Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року», наказу МОН від 19.02.2021 № 235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти», постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» (зі змінами), відповідно до Типової освітньої програми закладу загальної середньої освіти III ступеня, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 року №405 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня». Програми окреслюють підходи до планування й організації школою єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення учнями обов'язкових результатів навчання визначених Державним стандартом базової загальної середньої освіти, коротко вказується відповідний зміст кожного навчального предмета чи інтегрованого курсу.

Програма розроблена з урахуванням психолого-педагогічних особливостей розвитку дітей 10-15 років, пов'язаних:

- з переходом від навчальних дій, характерних для початкової школи і здійснюваних тільки спільно з класом під керівництвом вчителя, до нової внутрішньої позиції учнів - спрямованості на самостійний пізнавальний пошук, постановку навчальних завдань, ініціативу в організації навчального співробітництва;
- із здійсненням на кожному віковому рівні (10-13 і 14-15 років) якісного перетворення

навчальних дій моделювання, контролю та оцінки і проектування власної навчальної діяльності та побудови життєвих планів;

- з формуванням в учня наукового типу мислення, який орієнтує його на
- загальнокультурні цінності, норми, і закономірності взаємодії з
- навколишнім світом;
- з оволодінням комунікативними засобами і способами організації кооперації і співробітництва; розвитком навчального співробітництва, що реалізується у відносинах учнів з учителем і однолітками;

- зі зміною форми організації навчальної діяльності та навчального співробітництва від класно-урочної до лабораторно-семінарської та лекційно-лабораторної, дослідницької. Перехід учня в основну школу збігається з складною фазою розвитку дитини (10-13 років, 5-7 класи) - початком переходу від дитинства до дорослості, при якому основним і специфічним в особистості підлітка є виникнення і розвиток у нього самосвідомості - уявлення про те, що він вже не дитина, тобто почуття дорослості, а також внутрішньої переорієнтацією підлітка з правил і обмежень, пов'язаних з мораллю слухняності, на норми поведінки дорослих. Другий етап підліткового розвитку (14-15 років, 8-9 класи) характеризується рядом наступних психолого-фізіологічних змін:

- стрибкоподібним характером розвитку, появою у підлітка значних суб'єктивних труднощів і переживань;

- прагненням підлітка до спілкування та спільної діяльності з однолітками;
- особливою чутливістю до морально-етичного «кодексу дружби», в якому задані найважливіші норми соціальної поведінки дорослого світу; - загостреною сприйнятливостю до засвоєння норм, цінностей і способів поведінки, які існують в світі дорослих і в їх відносинах;

- складними поведінковими проявами, спричиненими протиріччям між
- потребою у визнанні їх дорослими з боку оточуючих і власної невпевненістю в цьому;
- зростанням інформаційних переважань, обсягів і способів отримання інформації (ЗМІ, телебачення, Інтернет).

Програму побудовано із урахуванням таких принципів: дитиноцентрованості і природовідповідності; узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання; науковості, доступності і практичної спрямованості змісту; наступності і перспективності навчання; взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей; логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей; можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси; творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання; адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

3.2. Освітня програма 5 класу – НУШ на 2022/2023 навчальний рік

Ідея компетентнісного підходу до сучасної освіти є наскрізною і визначальною на сьогоднішній день. Надання пріоритетів формуванню у дітей готовності здобувати знання самостійно протягом усього життя поставило нагальну потребу у виробленні власної концепції розвитку школи, яка прокладає стратегічний напрям у роботі колективу закладу, допомагає поєднати цілі та очікуваний результат, усвідомити їх усім учасникам навчально-виховного процесу. Серед сучасних моделей освіти виділяють модель 4К, що включає чотири ключові компетентності, що починаються з букви «К»: креативність, комунікація, кооперація (співпраця), критичне мислення. Важливим показником життєвої компетентності школяра, його життєздатності, спроможності правильно орієнтуватися у життєвих реаліях та допомагати розв'язувати проблеми є цілісне світобачення. Тому освітня діяльність у 5 класі має спрямовуватись на сформованість базових особистісних якостей дитини, таких як: міжособистісна злагода, міжособистісне партнерство, самостійність, чуйність, шанобливість, допитливість, спостережливість, креативність, розсудливість.

З 2022 року п'ятикласники по всій країні розпочнуть навчатися за новим Держстандартом базової середньої освіти за реформою "Нова українська школа".

Організація освітньої діяльності в 5-х класах, у 2022/2023 навчальному році здійснюватиметься відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р - <https://cutt.ly/ОуА9z5p>), Державного стандарту базової середньої

освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. Основним документом, що забезпечує досягнення учнями визначених відповідним Державним стандартом вимог до обов'язкових результатів навчання учнів є освітня програма закладу загальної середньої освіти.

Реалізація призначення закладу здійснюється через забезпечення в освітній діяльності таких принципів:

- гуманізм як норма поваги до особистості та основа побудови партнерського спілкування з дитиною;

- інтеграційні засади побудови та організації освітнього процесу;

- визнання самоцінності кожного вікового періоду та орієнтація на вікові особливості;

- створення сприятливих умов для формування і розвитку у дитини пізнавальних, психічних процесів, належної спрямованості на активність у соціумі, конструктивних мотивів поведінки, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує;

- урахування індивідуальних інтересів, здібностей, темпу розвитку дитини.

Завдання освітніх ліній у 5 класі реалізуються на основі тематичного планування за принципом методичного конструктора та інтегрованого підходу до змісту та організації освітньої діяльності. Побудова освітнього процесу на засадах інтегрованого підходу забезпечує єдність та взаємопов'язаність усіх освітніх ліній у кожній темі, що реалізується як цілісна змістова та діяльнісна одиниця освітнього процесу.

Зберігаючи наступність із початковою школою забезпечуємо подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формуємо здатність до творчого самовираження, критичного мислення, виховуємо ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, пошанування своєї гідності та інших людей, збереження здоров'я. Зміст програми дає можливість формування у здобувачів освіти таких ключових компетентностей:

1) вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях;

2) здатність спілкуватися українською та англійською мовами, що передбачає активне використання української мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади; можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування;

3) математична компетентність, що передбачає виявлення простих математичних залежностей в навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини;

4) компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, що передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження;

5) інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади; 6) екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміння важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства;

6) інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях;

7) навчання упродовж життя, що передбачає опанування уміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно

і в групі;

8) громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність в житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя;

9) культурна компетентність, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості;

10) підприємливість та фінансова грамотність, що передбачають ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень.

Необхідною умовою формування компетентностей є діяльнісна спрямованість навчання, яка передбачає постійне включення учнів до різних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної діяльності, а також практична його спрямованість.

Загальний обсяг річного навчального навантаження для закладів із навчанням українською мовою (5 класи) згідно з типовим планом наведено в Таблиці 1.

Таблиця 1

Назва освітньої галузі	Навчальне навантаження	5 клас			6 клас		
		Рекомендоване*	Мінімальне*	Максимальне*	Рекомендоване*	Мінімальне*	Максимальне*
Мовно-літературна **	На тиждень	11	10	13	11	10	13
	На рік	385	350	455	385	350	455
Математична	На тиждень	5	4	6	5	4	6
	На рік	175	140	210	175	140	210
Природнична	На тиждень	2	1,5	3	4	2	5
	На рік	70	52,5	105	140	70	175
Соціальна і здоров'я-збережувальна	На тиждень	1,5	1	3	1,5	1	3
	На рік	52,5	35	105	52,5	35	105
Громадянська та історична	На тиждень	1	1	2	2	1,5	3
	На рік	35	35	70	70	52,5	105
Технологічна	На тиждень	2	1	3	2	1	3
	На рік	70	35	105	70	35	105
Інформатична	На тиждень	1,5	1	2	1,5	1	2
	На рік	52,5	35	70	52,5	35	70
Мистецька	На тиждень	2	1	3	2	1	3
	На рік	70	35	105	70	35	105
Фізична культура***	На тиждень	3	3	3	3	3	3
	На рік	105	105	105	105	105	105
Усього	На тиждень	29			32		
	На рік	1015			1120		
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, вибіркового освітніх компонентів, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	На тиждень	2			2		
	На рік	70			70		
Загальнорічна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)	На тиждень	31			34		
	На рік	1085			1190		
Гранично допустиме навантаження учнів****	На тиждень	28			31		
	На рік	809			1085		

Робочий навчальний план для 5 класів розроблено за Типовою освітньою програмою для 5-6 класів, затвердженою наказом МОН основі типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом МОН № 235 від 19.02.2021р.

Виходячи зі Статуту ліцею, щодо одержання учнями якісної освіти, враховуючи потреби учнів і побажання батьків та спроможність педагогічного колективу для підсилення предметів інваріантної складової використовується варіативна складова навчального плану. За рахунок годинних виділених на додатковий час на навчальні предмети, факультативи, індивідуальні заняття та консультації у 5-х класах додано по 2 години для вивчення другої іноземної мови (німецької, іспанської та польської мов)

Навчальний план для 5 класів закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою

Назва освітньої галузі	Назва предмету/навчальне навантаження нормативи	Кількість годин				Разом
		5-А	5-Б	5-В	5-Г	
Мовно-літературна **	Українська мова	4	4	4	4	16
	Українська література	2	2	2	2	8
	Зарубіжна література	1,5	1,5	1,5	1,5	6
	Іноземна мова (англійська)	5	5	5	5	20
	Іноземна мова (німецька/польська/іспанська)	2	2	2	2	8
Математична	Математика	5	5	5	5	20
Природнича	Інтегрований курс «Пізнаємо природу»	2	2	2	2	8
Соціальна і здоров'язбережувальна	Інтегрований курс «Здоров'я, безпека і добробут»	1	1	1	1	4
Громадянська та історична	Вступ до історії України та громадянської освіти	1	1	1	1	4
Технологічна	Технології	2	2	2	2	8
Інформатична	Інформатика	1	1	1	1	4
Мистецька	Інтегрований курс «Мистецтво»	1	1	1	1	4
Фізична культура***	Фізична культура	3	3	3	3	12
Усього		27,5	27,5	27,5	27,5	110+12
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, вибіркового освітніх компонентів, проведення індивідуальних консультацій та групових занять		-2	-2	-2	-2	
Загальнорічна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)		28+3	28+3	28+3	28+3	112+12
Гранично допустиме навантаження учнів****		28	28	28	28	112

Оцінювання навчальних досягнень учнів

Під час оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, відно до Методичних рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 01 квітня 2022 р. № 289 (чинні для 5 класів), враховуються дотримання учнями принципів доброчесності, а саме: вияв поваги до інших осіб, їхніх прав і свобод, дбайливе ставлення до ресурсів і довкілля, дотримання принципів академічної доброчесності. У разі порушення учнем / ученицею принципів доброчесності під час певного виду навчальної діяльності, учитель може прийняти рішення не оцінювати результат такої навчальної діяльності.

У вересні, за рішенням педагогічної ради, здійснюється поточне формуальне оцінювання на основі викладеного нижче алгоритму діяльності вчителя під час організації формуального оцінювання, що, зокрема, забезпечить наступність між підходами до оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової і базової середньої освіти:

формування об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей на певний період (наприклад, заняття, тиждень, період, відведений для вивчення теми, тощо). Основою для вироблення навчальних цілей є очікувані результати навчання, передбачені відповідною навчальною програмою, та критерії оцінювання;

інформування учнів про критерії оцінювання, за якими буде визначено рівень їхніх навчальних досягнень на кінець навчального семестру та року. Доцільно впроваджувати поступове залучення учнів до вироблення критеріїв оцінювання результатів окремих видів навчальної діяльності;

надання учням зворотного зв'язку щодо їхніх навчальних досягнень відповідно до визначених цілей. Зворотний зв'язок має бути зрозумілим і чітким, доброзичливим і своєчасним. Важливо не протиставляти учнів одне одному. Доцільно акцентувати увагу лише на позитивній динаміці досягнень учня / учениці. Труднощі в навчанні доцільно обговорювати з учнями індивідуально. Зворотний зв'язок надають у письмовій, усній або електронній формі, залежно від дидактичної мети й виду навчальної діяльності.

Створення умов для формування вміння учнів аналізувати власну навчальну діяльність (рефлексія). Під час навчальної діяльності доцільно спрямовувати учнів на спостереження своїх дій і дій однокласників, осмислення своїх суджень і дій з огляду на їх відповідність навчальним цілям. Важливим є створення умов для активної участі учнів у процесі оцінювання із застосуванням критеріїв, зокрема шляхом самооцінювання та взаємооцінювання, та спільне визначення подальших кроків для покращення результатів навчання.

У жовтні оцінювання навчальних досягнень п'ятикласників здійснюватиметься за рівневою шкалою, а саме «В» - високий рівень, «Д» - достатній рівень, «С» - середній, «П» - початковий рівень. Починаючи з листопада, поточне, тематичне, семестрове та річне оцінювання результатів навчання учнів 5 класів здійснюється з використанням 12-бальної системи (шкали), а його результати позначають цифрами від 1 до 12. Оцінка результатів навчання учнів є конфіденційною інформацією, яку повідомляють лише учневі/учениці, його/її батькам (іншим законним представникам).

Річне оцінювання здійснюється за системою оцінювання визначеною законодавством, результати такого оцінювання відображаються у Свідоцтві досягнень. За умови використання власної шкали оцінювання заклад має визначити та описати в освітній програмі правила переведення загальної оцінки результатів навчання за рік у систему, визначену законодавством (12- бальну систему), для виставлення у Свідоцтво досягнень.

Свідоцтво досягнень відображає результати навчальних досягнень учня/учениці 5 класу з предметів/інтегрованих курсів, визначених освітньою програмою закладу освіти. У Методичних рекомендаціях пропонується орієнтовна форма Свідоцтва досягнень. Перелік предметів та інтегрованих курсів у Свідоцтві досягнень визначається закладом освіти відповідно до затвердженої освітньої програми. Рекомендуємо перед друком Свідоцтва досягнень привести його у відповідність до освітньої програми закладу освіти: видалити зайві рядки або підкреслити назви предметів/інтегрованих курсів, обраних закладом освіти; вписати назви курсів вибіркового освітнього компоненту.

У Свідоцтві досягнень є дві графи: «Характеристика навчальної діяльності» і «Характеристика результатів навчання».

Заповнення графи «Характеристика результатів навчання» здійснюється відповідно до облікованих у класному журналі результатів навчання учнів/учениць з предметів/інтегрованих курсів, визначених навчальним планом закладу освіти. Виставляються оцінки за кожен групу загальних результатів і «загальна оцінка результатів навчання». Механізм виведення загальної оцінки результатів навчання визначається закладом освіти для кожного предмета/інтегрованого курсу з урахуванням, зокрема, кількості годин, передбачених навчальним планом на його вивчення, і описується в інструментарії оцінювання в освітній програмі.

У Свідоцтві досягнень окрім характеристики рівня досягнення результатів навчання з предметів/інтегрованих курсів дається характеристика стану сформованості навчальної діяльності відповідно до переліку наскрізних умінь, визначених Державним стандартом базової середньої освіти. Графа «Характеристика навчальної діяльності» заповнюється

класним керівником за результатами спостережень, проведених упродовж начального року. Спостереження проводяться спільно з вчителями, які у цьому класі викладають навчальні предмети/інтегровані курси, за планом, визначеним закладом освіти. Заповнення граfi здійснюється шляхом виставлення відповідної позначки (сформовано або формується) навпроти певного уміння. Педагогічні колективи можуть використовувати власні способи спостереження за розвитком наскрізних умінь і застосовувати у тому числі вербальні характеристики замість позначки. Заповнення цієї граfi здійснюється по завершенню кожного навчального року та в разі переведення здобувача освіти до іншого закладу освіти упродовж навчального року.

3.3. Робочий навчальний план основної школи (6-9 класи) на 2022/2023 навчальний рік

Робочий навчальний план для 6-9 класів складено за Типовою освітньою програмою ЗЗСО II ступеня, затвердженою наказом МОН України від 20.04.2018 №405 (у редакції наказу МОН від 28.11.2019 №1493 зі змінами, внесеними наказом МОН від 31.03.2020 № 464)

Розподіл годин інваріантної та варіативної складових

Робочий навчальний план охоплює інваріантну складову, сформовану на державному рівні, та варіативну складову, де передбачені додаткові години на вивчення окремих предметів інваріантної складової, упровадження курсів за вибором, факультативних занять.

Повноцінність загальної середньої освіти забезпечується реалізацією як інваріантної, так і варіативної частин робочого навчального плану. З метою забезпечення виконання Державного стандарту освіти забезпечено викладання предметів інваріантної складової, що визначені Типовими освітніми програмами для кожного класу, в повному обсязі.

Гранично допустиме навчальне навантаження учнів встановлено відповідно до вимог Закону України «Про загальну середню освіту» з урахуванням санітарно-гігієнічних норм.

Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження, що передбачено постановою КМ України від 23.11.2011 № 1392 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 538 від 07.08.2013) та наказом МОН України від 20.04.2018 №405 «Про затвердження типової освітньої програми ЗЗСО II ступеня».

Розклад занять для учнів 6-9 класів передбачає викладання ряду навчальних предметів парами, що дає можливість запобігти перевантаженню учнів великою кількістю навчальних предметів протягом робочого дня, активно використовувати інноваційні форми і методи навчання та зменшити витрати життєвої енергії учнів.

Предмети з неповною кількістю годин на тиждень викладаються протягом навчального року посеместрово.

Клас	Предмет	I семестр	II семестр
5 клас	Зарубіжна література	1	2
6 клас	Українська мова	4	3
	Курс за вибором «Фінансово грамотний споживач»	-	1
7 клас	Українська мова	2	3
	Хімія	2	1
8 клас	Алгебра	3	2
	Історія України	1	2
9 клас	Географія	2	1
	Історія України	1	2

--	--	--	--

Реалізація освітніх галузей. Порядок вивчення окремих навчальних предметів

Навчальна програма з фізичної культури в 6-9 класах характеризується спрямованістю на реалізацію принципу варіативності, який передбачає планування навчального матеріалу відповідно до статево-вікових особливостей учнів, їхніх інтересів, матеріально-технічного забезпечення навчального процесу кадрового забезпечення.

Навчальні плани реалізують освітні галузі Базового навчального плану Державного стандарту через інтегровані курси і навчальні предмети. Вони охоплюють інваріантну складову, сформовану на державному рівні та варіативну складову.

Освітню програму укладено за такими освітніми галузями: «Мови і літератури», «Суспільствознавство», «Математика», «Природознавство», «Технології», «Мистецтво», «Здоров'я і фізична культура».

Освітня галузь «Суспільствознавство» реалізується у шостих класах через інтегрований курс «Історія України. Всесвітня історія».

Змістове наповнення предмета «Фізична культура» в навчальному закладі сформоване з таких варіативних модулів:

1. Легка атлетика.
2. Футбол.
3. Волейбол.
4. Баскетбол.

Формування змісту технологічної діяльності учнів на уроках трудового навчання здійснюється саме на основі об'єктів проектної діяльності, а не технологій, як це було передбачено попередніми програмами. Це дає змогу одночасно проектувати та виготовляти один і той самий виріб за допомогою різних основних та додаткових технологій. Важливим критерієм вибору проекту є його значущість для учня. Кількість годин на опанування проекту вчитель визначає самостійно залежно від складності виробу та технологій обробки, що застосовуються під час його виготовлення.

У 6-х, 7-х та 8-х класах як друга іноземна вивчається німецька, іспанська та польська мови за вибором учнів.

Закладом обрано інтегрований курс «Мистецтво», у зв'язку з цим вільна 1 година у 6-7-х класах відводиться для підсилення вивчення математики.

Виходячи зі Статуту ліцею, щодо одержання учнями якісної освіти, враховуючи потреби учнів і побажання батьків та спроможність педагогічного колективу для підсилення предметів інваріантної складової використовується варіативна складова навчального плану.

За рахунок годинних виділених на додатковий час на навчальні предмети, факультативи, індивідуальні заняття та консультації у 6-8 класах додано по 3 години для підсилення вивчення англійської мови, у 9-х класах – по 2 години. У 8-х класах додано по 0,5 годин для вивчення математики.

Вводяться факультативи та курси за вибором:

- враховуючи бажання батьків, з варіативної складової виділяються додаткові години на вивчення курсу за вибором «Фінансово-грамотний споживач» у 6-х класах по 0,5 годин.

**Навчальний план закладів загальної середньої освіти
з навчанням українською мовою і вивченням двох іноземних мов
для 6-7 класів**

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень								
		6-А	6-Б	6-В	6-Г	7-А	7-Б	7-В	7-Г	Разом
Мови і літератури	Українська мова	3,5	3,5	3,5	3,5	2,5	2,5	2,5	2,5	24
	Українська література	2	2	2	2	2	2	2	2	16
	Перша іноземна мова (англ.)	2+3	2+3	2+3	2+3	2+3	2+3	2+3	2+3	16+24
	Друга іноземна мова	2	2	2	2	2	2	2	2	16
	Зарубіжна література	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Суспільство-знавство	Історія України	1	1	1	1	1	1	1	1	8
	Всесвітня історія	1	1	1	1	1	1	1	1	8
Мистецтво	Мистецтво	2-1	2-1	2-1	2-1	2-1	2-1	2-1	2-1	16-8
Математика	Математика	4+1	4+1	4+1	4+1					16+4
	Алгебра	-	-	-	-	2+1	2+1	2+1	2+1	8+4
	Геометрія	-	-	-	-	2	2	2	2	8
Природознавство	Біологія	2	2	2	2	2	2	2	2	16
	Географія	2	2	2	2	2	2	2	2	16
	Фізика	-	-	-	-	2	2	2	2	8
Технології	Хімія	-	-	-	-	1,5	1,5	1,5	1,5	6
	Трудове навчання	2	2	2	2	1	1	1	1	12
	Інформатика	1	1	1	1	1	1	1	1	8
Здоров'я і фізична культура	Основи здоров'я	1	1	1	1	1	1	1	1	8
	Фізична культура	3	3	3	3	3	3	3	3	24
Разом		30,5+3	30,5+3	30,5+3	30,5+3	32+3	32+3	32+3	32+3	250+24
Додатковий час на навчальні предмети, факультативи, індивідуальні заняття та консультації		3,5 3 анг.м	3,5 3 анг.м	3,5 3 анг.м	3,5 3 анг.м	3 3 анг.м	3 3 анг.м	3 3 анг.м	3 3 анг.м	25
Курс за вибором «Фінансово-грамотний споживач»		0,5	0,5	0,5	0,5	-	-	-	-	2
Гранично допустиме навчальне навантаження		31	31	31	31	32	32	32	32	252
Всього фінансується (без урахування поділу класів на групи)		31+3	31+3	31+3	31+3	32+3	32+3	32+3	32+3	252+24

**Навчальний план закладів загальної середньої освіти
з навчанням українською мовою і вивченням двох іноземних мов
для 8 класів**

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень				Разом
		8-А	8-Б	8-В	8-Г	
Мови і літератури	Українська мова	2	2	2	2	8
	Українська література	2	2	2	2	8
	Англійська мова	2+3	2+3	2+3	2+3	8+12
	Друга іноземна мова	2	2	2	2	8
Суспільствознавство	Зарубіжна література	2	2	2	2	8
	Історія України	1,5	1,5	1,5	1,5	6
	Всесвітня історія	1	1	1	1	4
Мистецтво	Мистецтво	1	1	1	1	4
Математика	Алгебра	2+0,5	2+0,5	2+0,5	2+0,5	10+2
	Геометрія	2	2	2	2	8
Природознавство	Біологія	2	2	2	2	8
	Географія	2	2	2	2	8
	Фізика	2	2	2	2	8
	Хімія	2	2	2	2	8
Технології	Трудове навчання	1	1	1	1	4
	Інформатика	2	2	2	2	8
Здоров'я і фізична культура	Основи здоров'я	1	1	1	1	4
	Фізична культура	3	3	3	3	12
Разом		33+3	33+3	33+3	33+3	132+12
Додатковий час на навчальні предмети, факультативи, індивідуальні заняття та консультації		3,5 3 анг.мова 0,5 алгебр	3,5 3 анг.мова 0,5 алгебр	3,5 3 анг.мова 0,5 алгебр	3,5 3 анг.мова 0,5 алгебр	14
Всього фінансується (без урахування поділу класів на групи)		33+3	33+3	33+3	33+3	132+12

**Навчальний план закладів загальної середньої освіти
з навчанням українською мовою і вивченням двох іноземних мов
для 9 класів**

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень			Разом
		9-А	9-Б	9-В	
Мови і літератури	Українська мова	2	2	2	6
	Українська література	2	2	2	6
	Англійська мова	2+2	2+2+1	2+2	6+7
Суспільствознавство	Друга іноземна мова	2	2	2	6
	Зарубіжна література	2	2	2	6
	Історія України	1,5	1,5	1,5	4,5
	Всесвітня історія	1	1	1	3
	Основи правознавства	1	1	1	3
Мистецтво	Мистецтво	1	1	1	3
Математика	Алгебра	2	2	2	6
	Геометрія	2	2	2	6
Природознавство	Біологія	2	2	2	6
	Географія	1,5	1,5	1,5	4,5
	Фізика	3	3-1	3	9-1
	Хімія	2	2	2	6
Технології	Трудове навчання	1	1	1	3
	Інформатика	2	2	2	6
Здоров'я і фізична культура	Основи здоров'я	1	1	1	3
	Фізична культура	3	3	3	9
Разом		33+3	33+3	33+3	99+9
Додатковий час на навчальні предмети, факультативи, індивідуальні заняття та консультації		2 2 англ. мова	2 2 англ. мова	2 2 англ. мова	2 2 англ. мова
Всього фінансується (без урахування поділу класів на групи)		33+3	33+3	33+3	99+9

Логічна послідовність вивчення предметів розкривається у відповідних навчальних програмах.

3.4. Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Досягнення мети та виконання завдань базової середньої освіти забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності.

Спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами.

Уміння: ставити запитання і розпізнавати проблему; міркувати, робити висновки на основі інформації, поданої в різних формах (у текстовій формі, таблицях, діаграмах, на графіках); розуміти, пояснювати і перетворювати тексти задач (усно і письмово), грамотно висловлюватися рідною мовою; доречно та коректно вживати в мовленні термінологію з окремих предметів, чітко, лаконічно та зрозуміло формулювати думку, аргументувати, доводити правильність тверджень; уникнення невнормованих іншомовних запозичень у спілкуванні на тематику окремого предмета; поповнювати свій словниковий запас.

Ставлення: розуміння важливості чітких та лаконічних формулювань.

Навчальні ресурси: означення понять, формулювання властивостей, доведення правил, теорем.

Спілкування іноземними мовами.

Уміння: здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою; розуміти на слух зміст автентичних текстів; читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту; здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань; використовувати у разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів; ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування.

Ставлення: критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб; висловлювати свої думки, почуття та ставлення; адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови та інших навчальних предметів, розглядаючи його як засіб усвідомленого оволодіння іноземною мовою; обирати й застосовувати доцільні комунікативні стратегії відповідно до різних потреб; ефективно користуватися навчальними стратегіями для самостійного вивчення іноземних мов.

Навчальні ресурси: підручники, словники, довідкова література, мультимедійні засоби, адаптовані іншомовні тексти.

Математична компетентність.

Уміння: оперувати текстовою та числовою інформацією; встановлювати відношення між реальними об'єктами навколишньої дійсності (природними, культурними, технічними тощо); розв'язувати задачі, зокрема практичного змісту; будувати і досліджувати найпростіші математичні моделі реальних об'єктів, процесів і явищ, інтерпретувати та оцінювати результати; прогнозувати в контексті навчальних та практичних задач; використовувати математичні методи у життєвих ситуаціях.

Ставлення: усвідомлення значення математики для повноцінного життя в сучасному суспільстві, розвитку технологічного, економічного й оборонного потенціалу держави, успішного вивчення інших предметів.

Навчальні ресурси: розв'язування математичних задач, і обов'язково таких, що моделюють реальні життєві ситуації.

Основні компетентності у природничих науках і технологіях.

Уміння: розпізнавати проблеми, що виникають у довкіллі; будувати та досліджувати природні явища і процеси; послуговуватися технологічними пристроями.

Ставлення: усвідомлення важливості природничих наук як універсальної мови науки, техніки та технологій. усвідомлення ролі наукових ідей в сучасних інформаційних технологіях

Навчальні ресурси: складання графіків та діаграм, які ілюструють функціональні залежності результатів впливу людської діяльності на природу.

Інформаційно-цифрова компетентність.

Уміння: структурувати дані; діяти за алгоритмом та складати алгоритми; визначати достатність даних для розв'язання задачі; використовувати різні знакові системи; знаходити інформацію та оцінювати її достовірність; доводити істинність тверджень.

Ставлення: критичне осмислення інформації та джерел її отримання; усвідомлення

важливості інформаційних технологій для ефективного розв'язування математичних задач.

Навчальні ресурси: візуалізація даних, побудова графіків та діаграм за допомогою програмних засобів.

Уміння вчитися впродовж життя.

Уміння: визначати мету навчальної діяльності, відбирати й застосовувати потрібні знання та способи діяльності для досягнення цієї мети; організовувати та планувати свою навчальну діяльність; моделювати власну освітню траєкторію, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності; доводити правильність власного судження або визнавати помилковість.

Ставлення: усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь; зацікавленість у пізнанні світу; розуміння важливості вчитися впродовж життя; прагнення до вдосконалення результатів своєї діяльності.

Навчальні ресурси: моделювання власної освітньої траєкторії.

Ініціативність і підприємливість.

Уміння: генерувати нові ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, прогнозувати, ухвалювати оптимальні рішення; використовувати критерії раціональності, практичності, ефективності та точності, з метою вибору найкращого рішення; аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати; використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальних способів розв'язання життєвого завдання.

Ставлення: ініціативність, відповідальність, упевненість у собі; переконаність, що успіх команди – це й особистий успіх; позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших.

Навчальні ресурси: завдання підприємницького змісту (оптимізаційні задачі).

Соціальна і громадянська компетентності.

Уміння: висловлювати власну думку, слухати і чути інших, оцінювати аргументи та змінювати думку на основі доказів; аргументувати та відстоювати свою позицію; ухвалювати аргументовані рішення в життєвих ситуаціях; співпрацювати в команді, виділяти та виконувати власну роль в командній роботі; аналізувати власну економічну ситуацію, родинний бюджет; орієнтуватися в широкому колі послуг і товарів на основі чітких критеріїв, робити споживчий вибір, спираючись на різні дані.

Ставлення: ощадливість і поміркованість; рівне ставлення до інших незалежно від статків, соціального походження; відповідальність за спільну справу; налаштованість на логічне обґрунтування позиції без передчасного переходу до висновків; повага до прав людини, активна позиція щодо боротьби із дискримінацією.

Навчальні ресурси: завдання соціального змісту.

Обізнаність і самовираження у сфері культури.

Уміння: грамотно і логічно висловлювати свою думку, аргументувати та вести діалог, враховуючи національні та культурні особливості співрозмовників та дотримуючись етики спілкування і взаємодії; враховувати художньо-естетичну складову при створенні продуктів своєї діяльності (малюнків, текстів, схем тощо).

Ставлення: культурна самоідентифікація, повага до культурного розмаїття у глобальному суспільстві; усвідомлення впливу окремого предмета на людську культуру та розвиток суспільства.

Навчальні ресурси: математичні моделі в різних видах мистецтва.

Екологічна грамотність і здорове життя.

Уміння: аналізувати і критично оцінювати соціально-економічні події в державі на основі різних даних; враховувати правові, етичні, екологічні і соціальні наслідки рішень; розпізнавати, як інтерпретації результатів вирішення проблем можуть бути використані для маніпулювання.

Ставлення: усвідомлення взаємозв'язку кожного окремого предмета та екології на основі різних даних; ощадне та бережливе відношення до природних ресурсів, чистоти довкілля та дотримання санітарних норм побуту; розгляд порівняльної характеристики щодо вибору здорового способу життя; власна думка та позиція до зловживань алкоголю, нікотину тощо.

Навчальні ресурси: навчальні проекти, завдання соціально-економічного, екологічного змісту; задачі, які сприяють усвідомленню цінності здорового способу життя.

Такі ключові компетентності, як уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здоровий спосіб життя, соціальна та громадянська компетентності формуються засобами усіх предметів. Виокремлення в навчальних програмах таких наскрізних ліній ключових компетентностей як «Екологічна безпека й сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність» спрямоване

на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння у реальних життєвих ситуаціях. Наскрізнi лiнii є засобом iнтеграцiї ключових i загальнопредметних компетентностей, окремих предметiв та предметних циклiв, що врахованi при формуваннi шкiльного середовища. Наскрізнi лiнii допомагають формуванню в учнiв уявлень про суспiльство в цiлому, розвивають здатнiсть застосовувати отриманi знання у рiзних ситуацiях.

Навчання за наскрiзними лiнiями реалiзується насамперед через: органiзацiю навчального середовища, окреми предмети, предмети за вибором, роботу в проєктах, позакласну навчальну роботу i роботу гурткiв.

3.5. Реалізація наскрiзнiх лiнiй ключових компетентностей

Завдання реалізації наскрiзнiх змiстових лiнiй в освiтньому процесi:

«Екологiчна безпека й сталий розвиток». Формування в учнiв соцiальної активностi, вiдповiдальностi та екологiчної свiдомостi, готовностi брати участь у вирiшеннi питань збереження довкiлля i розвитку суспiльства, усвiдомлення важливостi сталого розвитку для майбутнiх поколiнь.

Проблематика наскрiзної лiнii реалiзується через завдання з реальними даними про використання природних ресурсiв, iх збереження та примноження. Аналiз цих даних сприяє розвитку бережливого ставлення до навколишнього середовища, екологiї, формуванню критичного мислення, вмiння вирiшувати проблеми, критично оцiнювати перспективи розвитку навколишнього середовища i людини. Можливі уроки на вiдкритому повітрі.

«Громадянська вiдповiдальнiсть». Сприятиме формуванню вiдповiдального члена громади i суспiльства, що розумiє принципи i механiзми функцiонування суспiльства. Ця наскрiзна лiнii освоюється в основному через колективну дiяльнiсть (дослiдницькi роботи, роботи в групi, проєкти тощо), яка поєднує окреми предмети мiж собою i розвиває в учнiв готовнiсть до спiвпрацi, толерантнiсть щодо рiзноманiтних способiв дiяльностi i думок.

Вивчення окремого предмета має викликати в учнiв якомога бiльше позитивних емоцiй, а її змiст – бути нацiленим на виховання порядностi, старанностi, систематичностi, послiдовностi, посидючостi i чесностi. Приклад вчителя покликаний зiграти важливу роль у формуваннi толерантного ставлення до товаришiв, незалежно вiд рiвня навчальних досягнень.

«Здоров'я i безпека». Завданням наскрiзної лiнii є становлення учня як емоцiйно стiйкого члена суспiльства, здатного вести здоровий спiсiб життя i формувати навколо себе безпечне життєве середовище.

Реалiзується через завдання з реальними даними про безпеку i охорону здоров'я (текстовi завдання, пов'язанi з середовищем дорожнього руху, рухом пiшоходiв i транспортних засобiв). Варто звернути увагу на проблеми, пов'язанi з ризиками для життя i здоров'я. Вирiшення проблем, знайдених з «ага-ефектом», пошук оптимальних методiв вирiшення i розв'язування задач тощо, здатнi викликати в учнiв чимало радiсних емоцiй.

«Пiдприємливiсть i фiнансова грамотнiсть». Наскрiзна лiнii спрямована на розвиток лiдерських iнiцiатив, здатнiсть успiшно дiяти в технологiчному швидkozмiнному середовищi, забезпечення кращого розумiння учнями практичних аспектiв фiнансових питань (здiйснення заощаджень, iнвестування, запозичення, страхування, кредитування тощо).

Ця наскрiзна лiнii пов'язана з розв'язуванням практичних завдань щодо планування господарської дiяльностi та реальної оцiнки власних можливостей, складання сiмейного бюджету, формування економного ставлення до природних ресурсiв.

Формування компетентностей вiдбувається через постiйне вклучення учнiв до рiзних видiв педагогiчно доцiльної активної навчально-пiзнавальної дiяльностi з практичним спрямуванням, встановлення та реалiзацiю в освiтньому процесi мiжпредметних i внутрiшньопредметних зв'язкiв, а саме: змiстово-iнформацiйних, операцiйно-дiяльнiсних i органiзацiйно-методичних.

3.6. Критерiї, правила та процедури оцiнювання здобувачiв освiти

Оцiнювання якостi знань здобувачiв освiти здiйснюється вiдповiдно до «Загальних критерiїв оцiнювання навчальних досягнень учнiв у системi загальної середньої освiти».

Критерiї оцiнювання та очiкуванi результати освiтньої дiяльностi учнiв є обов'язковою складовою навчальної програми з навчального предмета. На початку вивчення теми вчитель

повинен ознайомити учнів з системою та критеріями оцінювання.

Для врахування думки учнів щодо якості та об'єктивності системи оцінювання проводяться щорічні опитування учнів і випускників.

Результати оцінювання здобувачів освіти обговорюються на засіданні педагогічної ради гімназії.

3.7. Очікувані результати навчання за освітніми галузями

Освітня галузь «Мови і літератури» Українська мова

Мета навчання української мови в школі (предметна) – формування компетентного мовця, національно свідомої, духовно багатого мовної особистості.

Відповідно до поставленої мети головними **завданнями** навчання української мови в основній школі є: виховання стійкої мотивації й свідомого прагнення до вивчення української мови; формування духовного світу учнів, цілісних світоглядних уявлень, загальнолюдських ціннісних орієнтирів, тобто прилучення через мову до культурних надбань українського народу й людства загалом; формування у школярів компетентностей комунікативно доцільно й виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування з дотриманням норм українського етикету; ознайомлення з мовною системою й формування на цій основі базових лексичних, граматичних, стилістичних, орфоепічних і правописних умінь і навичок; здатності учня до аналізу й оцінки мовних явищ і фактів; формування вмінь розрізняти, аналізувати, класифікувати мовні факти, оцінювати їх з погляду нормативності, відповідності ситуації та сфери спілкування; працювати з текстом, здійснювати пошук інформації в різноманітних джерелах, використовувати її в самостійно створених висловленнях різних типів, стилів і жанрів.

Можливості предмета «українська мова» у формуванні ключових компетентностей: Спілкування державною мовою.

Уміння: використовувати українську мову як державну для духовного, культурного й національного самовияву; володіти всіма видами мовленнєвої діяльності; усно й письмово тлумачити поняття, факти; висловлювати думки, почуття, погляди; оцінювати й осмислювати ситуацію спілкування; реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ (у школі, громадських місцях, удома, на дозвіллі); здійснювати адекватний змістові й умовам спілкування добір мовно-виражальних засобів; володіти засобами української мови – її стилями, типами, жанрами; правильно вимовляти й писати слова, творити їх граматичні форми; конструювати речення й тексти; дотримувати норм етикету під час спілкування.

Ставлення: поцінування української мови як державної; усвідомлення її як державотворчого чинника та чинника національної ідентичності; свідоме послуговування українською мовою в усіх царинах життя; захоплення красою, естетичною довершеністю, багатством виражальних засобів української мови; сприйняття спілкування як цінності; усвідомлення значення ефективного спілкування; ціннісне ставлення до співрозмовників; у виборі рішень керування системою цінностей, схвалених суспільством.

Навчальні ресурси: текстоцентризм, діалог, дискусія, проект щодо ролі державної / рідної мови.

Спілкування іноземними мовами.

Уміння: виявляти в текстах запозичення з інших мов; пояснювати лексичне значення, правопис та особливості вживання слів іноземного походження; обговорювати прочитані або прослухані мовою оригіналу та в перекладі українською фольклорні та літературні твори.

Ставлення: розуміння ролі іноземної мови як засобу пізнання іншого світу та збагачення власного культурного досвіду; розуміння потреби популяризувати Україну у світі засобами іноземних мов; готовність до міжкультурного діалогу, відкритість до пізнання різних культур.

Навчальні ресурси: перекладні словники, тексти українськомовних перекладів літературних творів та оригінали.

Математична компетентність.

Уміння: оперувати абстрактними поняттями; виокремлювати головну й другорядну

інформацію; установлювати причинно-наслідкові зв'язки; чітко формулювати визначення та будувати гіпотези; формулювати тезу й добирати аргументи; перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (схему, таблицю, діаграму); доцільно й правильно використовувати в мовленні числівники.

Ставлення: прагнення висловлюватися точно, логічно, послідовно; бережливе ставлення до часу.

Навчальні ресурси: тексти, що містять роздум; текст виступу, у якому наявна гіпотеза та її обґрунтування; тексти, у яких наявні таблиці, схеми, діаграми тощо.

Компетентності в природничих науках і технологіях.

Уміння: швидко й ефективно шукати інформацію про довкілля, використовувати різні види читання для здобуття нових знань; критично оцінювати відображені в наукових, художніх і публіцистичних текстах результати людської діяльності в природному середовищі; змістовно, логічно, послідовно, точно описувати процес власної діяльності; спостерігати, аналізувати, проводити мовні експерименти; словесно оформлювати результати досліджень; визначати роль природи в житті людини; використовувати сучасні технології.

Ставлення: сприйняття природи як цінності; готовність захищати довкілля, зберігати природні ресурси для сьогодення та майбутніх поколінь; готовність до опанування новітніх технологій.

Навчальні ресурси: науково-пізнавальні й навчальні тексти природничого та технологічного змісту; аналіз текстів (фрагментів) природничо-екологічного змісту, опис експерименту, усні / письмові презентації в рамках дослідницьких проєктів.

Інформаційно-цифрова компетентність.

Уміння: діяти за алгоритмом, зокрема здійснювати пошукову діяльність та аналіз мовних явищ; створювати інструкцію та діяти за інструкцією; складати план тексту; впевнено й водночас критично застосовувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією з навчальною метою та в приватному спілкуванні; грамотно й безпечно комунікувати в інформаційному просторі; розпізнавати маніпулятивні технології та протистояти їм; розвивати медійну грамотність; переводити навчальну інформацію в інший формат.

Ставлення: задоволення пізнавального інтересу; прагнення до гармонійного спілкування у віртуальному інформаційному просторі, критичне сприйняття інформації, поданої в ЗМІ; прагнення додержувати правил роботи з інформацією (дотримання авторського права тощо).

Навчальні ресурси: дописи в соціальних мережах і коментарі до них; інструментальні тексти (алгоритми дій, інструкції тощо); план тексту; медійні тексти.

Уміння вчитися впродовж життя.

Уміння: визначати мету навчальної діяльності та способи її досягнення; планувати й організовувати власну навчальну діяльність; читати, використовуючи різні види читання (ознайомлювальне, вибіркоче, вивчальне та ін.); постійно поповнювати власний словниковий запас; користуватися різними джерелами довідкової інформації (словниками, енциклопедіями, онлайн-ресурсами); здійснювати самооцінювання результатів власної діяльності, рефлексію; застосовувати комунікативні стратегії відповідно до мети та ситуації спілкування.

Ставлення: сприйняття освіти, навчальних досягнень, зокрема у вивченні мови, як цінностей, готовність удосконалювати знання мови і власне мовлення впродовж життя, розвивати мовне чуття; розуміння ролі читання для власного розвитку; усвідомлення потреби вчитися з метою самовдосконалення й самореалізації.

Навчальні ресурси: довідкова література, зокрема пошукові системи; електронні мережеві бібліотеки; інструкції з ефективного самонавчання.

Соціальні та громадянські компетентності.

Уміння: аргументовано і грамотно висловлювати власну громадянську позицію в суспільно-політичних питаннях; співпрацювати з іншими на результат, запобігати конфліктам і розв'язувати їх, досягати розумних компромісів

Ставлення: сприйняття людської гідності як найвищої цінності; повага до законів України, зокрема до норм українського мовного законодавства; повага до правових норм; усвідомлення необхідності конструктивної участі у громадському житті.

Навчальні ресурси: тексти соціально-політичного змісту; інтерактивні технології навчання.

Підприємливість.

Уміння: презентувати власні ідеї та ініціативи зрозуміло, грамотно, використовуючи доцільні виражальні мовні засоби; використовувати ефективні комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій; самоорганізовуватися; оцінювати економічні ініціативи та економічну діяльність

Ставлення: готовність брати на себе відповідальність; розуміння ролі комунікативних умінь для успішної професійної кар'єри

Навчальні ресурси: тексти, які містять моделі ініціативності; ділові папери (план роботи, звіт, резюме, заява тощо), самопрезентація, зразки реклами.

Загальнокультурна грамотність.

Уміння: використовувати українську мову для духовного й культурного самовиявлення; дотримуватися норм української літературної мови та мовленнєвого етикету; використовувати досвід взаємодії з творами мистецтва в життєвих ситуаціях; створювати тексти, виражаючи власні ідеї, досвід і почуття та використовуючи художні засоби; добирати літературу для читання з метою одержання насолоди та користі від прочитаного.

Ставлення: сприйняття літературного твору як засобу збагачення особистого емоційно-чуттєвого досвіду, отримання естетичного задоволення від творів мистецтва; зацікавленість світовими культурними набутками, повага до розмаїття культурного вираження різних народів

Навчальні ресурси: твори мистецтва; тексти, що містять описи творів мистецтва; дослідницькі проекти.

Екологічна грамотність і здорове життя.

Уміння: дотримуватися здорового способу життя; враховувати вплив слова на психічне здоров'я людини; відповідально використовувати мовні виражальні засоби; застосовувати комунікативні стратегії для протистояння деструктивним та маніпулятивним впливам, що є загрозою здоровому способу життя; виявляти толерантність до різних поглядів, співчувати; конструктивно спілкуватися в різних соціальних середовищах, досягнення соціальної захищеності, сімейного щастя тощо; бережливо ставитися до природи.

Ставлення: сприймання здоров'я як загальнолюдської цінності; бажання дотримуватися здорового способу життя; усвідомлення значення навколишнього середовища для життя і здоров'я людини; готовність зберігати природні ресурси.

Навчальні ресурси: тексти, які сприяють гармонізації психоемоційного стану; художні твори, які містять моделі досягнення соціальної захищеності, кар'єрного зростання.

Реалізація наскрізних змістових ліній у процесі освітньої діяльності з предмета «українська мова»:

«Екологічна безпека і сталий розвиток». Підсилює ключові компетентності, спрямовує діяльність учителя й учнів на формування соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості, усвідомлення ідеї сталого розвитку як нового типу еколого-економічного зростання, що задовольняє потреби всіх членів суспільства за умови збереження й поетапного відновлення природного середовища, готовності брати участь у розв'язанні питань довкілля та розвитку суспільства; конкретизує роботу зі збереження й захисту довкілля.

«Громадянська відповідальність». Забезпечує розвиток соціальної й громадянської компетентностей, розкриває суть поняття «відповідальний громадянин», визначає вектори його діяльності.

«Здоров'я і безпека». Орієнтуючи на формування учня як духовно, емоційно, соціально й фізично повноцінного громадянина, що дотримується здорового способу життя, активно долучається до облаштування безпечного для життя й діяльності середовища.

«Підприємливість і фінансова грамотність». Навчання молодого покоління українців ощадливості, раціонального використання коштів, планування витрат, стимулювання лідерських ініціатив, прагнення успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі.

Змістові лінії з предмета «українська мова»

Мовна змістова лінія містить перелік питань, обов'язкових для засвоєння теорії мови, що сприятиме формуванню системних знань про мову й на їхній основі життєво важливих умінь.

Призначення **мовленнєвої змістової лінії** полягає в забезпеченні цілеспрямованого формування вмінь і навичок, що є базовими для предметної і ключових компетентностей. Її зміст

реалізують на кожному уроці, що дає змогу зробити процес розвитку мовленнєво-комунікативних умінь і навичок ефективним.

Синхронізація мовної та мовленнєвої змістових ліній виявляється у виконанні учнями різних видів усних і письмових робіт з метою використання виучуваного теоретичного матеріалу.

Крім обов'язкових, мовленнєва змістова лінія містить **рекомендовані види робіт**, теми яких скеровано на формування в учнів ключових компетентностей. Рекомендовані види творчих робіт представлено актуальними для школярів жанрами, серед яких допис до веб-сайта чи соцмережі, стаття певного змісту до Вікіпедії, план роботи над проектом, реклама шкільного творчого конкурсу тощо. Значна частина рекомендованих робіт має виразно практичний характер (складання інструкції щодо користування електронними мовними словниками, переліку необхідних для родини закупівель на поточний місяць і т. ін.) Деякі з рекомендованих видів робіт передбачають використання самостійно дібраної учнями з різних джерел інформації.

Творчим роботам надано виразно практичного характеру. Виконуючи їх, учень має не лише виявити мовні знання та застосувати мовні вміння, а й замислитися над ціннісними настановами. Мета таких робіт – формування життєвих компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в житті, навчанні та праці.

Серед рекомендованих видів робіт учитель може обирати ті, які вважає найбільш актуальними й корисними, до того ж він може змінювати теми висловлень залежно від інтересів і потреб кожного класу. Якщо обов'язкові види робіт мають проводитися на уроках розвитку мовлення, то рекомендовані – на аспектичних уроках.

Через теми обов'язкових та рекомендованих робіт реалізується **соціокультурна змістова лінія** програми. Створення висловлень має сприяти утвердженню ієрархії цінностей, формуванню світогляду учнів, становленню їх як громадян України, а також слугувати орієнтиром у спрямуванні навчання на оволодіння ключовими компетентностями.

Необхідність **діяльнєвої змістової лінії** зумовлена метапредметним характером знань і доцільністю їх відпрацювання в різних видах діяльності, у процесі яких учні набувають суб'єктного досвіду, опановують різні стратегії мовленнєвої діяльності.

Українська література

Метою базової загальної середньої освіти є розвиток і соціалізація особистості учнів, формування в них національної самосвідомості, культури, світоглядних орієнтирів, навичок практичного використання досвіду, здобутого за допомогою читання, усвідомлення важливості читання як чинника власного становлення й соціалізації, екологічного мислення й поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Випускник основної школи – це патріот України, який знає її історію; носій української культури, який поважає культуру інших народів; компетентний мовець, що вільно спілкується державною мовою, володіє однією чи кількома іноземними мовами, має бажання і здатність до самоосвіти, виявляє активність і відповідальність у громадському й особистому житті, здатний до підприємливості й ініціативності, має уявлення про світобудову, бережливо ставиться до природи, безпечно й доцільно використовує досягнення науки і техніки, дотримується здорового способу життя.

Мета вивчення української літератури в школі – формування компетентного читача; підвищення загальної освіченості молодого громадянина України, досягнення належного рівня сформованості вміння прилучатися через художню літературу до фундаментальних цінностей, культури, розширення культурно-пізнавальних інтересів школярів; сприяння всебічному розвитку, духовному збагаченню, активному становленню й самореалізації особистості в сучасному світі; виховання національно свідомого громадянина України; формування і ствердження гуманістичного світогляду особистості, національних і загальнолюдських цінностей.

Ключові компетентності, уміння і ставлення, формування яких можна забезпечити засобами предмета.

Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою.

Уміння: розуміти україномовні тексти різних жанрів і стилів; послуговуватися державною мовою в різноманітних життєвих ситуаціях; застосовувати різноманітні комунікативні стратегії

залежно від мети спілкування; толерантно дискутувати, відстоювати власну думку.

Ставлення: поцінування краси і багатства української мови; усвідомлення ролі української мови як ключового чинника творення нації і держави, самоствердження особистості; відстоювання права спілкуватися українською мовою в різноманітних сферах життя суспільства.

Спілкування іноземними мовами.

Уміння: порівнювати оригінальні художні тексти та їх україномовні переклади.

Ставлення: утвердження багатства української мови; обстоювання можливості перекладу українською мовою будь-якого тексту іноземної мови; розуміння ролі іноземної мови як засобу пізнання іншого світу, збагачення власного культурного досвіду.

Математична компетентність.

Уміння: розвивати абстрактне мислення; установлювати причинно-наслідкові зв'язки, виокремлювати головну та другорядну інформацію; чітко формулювати визначення і будувати гіпотези; перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема).

Ставлення: прагнення висловлюватися точно, логічно та послідовно.

Компетентності у природничих науках і технологіях.

Уміння: критично оцінювати результати людської діяльності в природному середовищі, відображені у творах літератури.

Ставлення: готовність до опанування новітніми технологіями; оперативне реагування на технологічні зміни.

Інформаційно-цифрова компетентність.

Уміння: діяти за алгоритмом; працювати в різних пошукових системах для отримання потрібної інформації; розпізнавати маніпулятивні технології і протистояти їм; грамотно і безпечно спілкуватися в мережі Інтернет.

Ставлення: прагнення дотримуватися етичних норм у віртуальному інформаційному просторі;

задоволення пізнавального інтересу в інформаційному середовищі; критичне ставлення до медійної інформації.

Уміння вчитися впродовж життя.

Уміння: визначати мету і цілі власної діяльності й розвитку, планувати й організувати їх, здійснювати задумане, рефлексувати й оцінювати результат; використовувати різноманітні стратегії навчання; користуватися різними джерелами інформації; знаходити, аналізувати, систематизувати й узагальнювати одержану інформацію, перетворювати її з однієї знакової системи в іншу; працювати в парі, групі; читати, використовуючи різні види читання: ознайомлювальне, вибіркоче, навчальне тощо; постійно поповнювати власний словниковий запас; застосовувати комунікативні стратегії відповідно до мети й ситуації спілкування.

Ставлення: прагнення використовувати українську мову в різних життєвих ситуаціях; готовність удосконалювати власне мовлення впродовж життя, розвивати мовну інтуїцію; розуміння ролі читання для власного інтелектуального зростання.

Ініціативність і підприємливість.

Уміння: аналізувати життєву ситуацію з певної позиції; презентувати власні ідеї та ініціативи чітко, грамотно, використовуючи доцільні мовні засоби; використовувати комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій, рішень і виявлення лідерських якостей.

Ставлення: готовність брати відповідальність за себе та інших; розуміння ролі комунікативних умінь для успішної професійної кар'єри.

Соціальна та громадянська компетентності.

Уміння: толерантно відстоювати власну позицію в дискусії; розрізняти маніпулятивні технології і протистояти їм; аргументовано й грамотно висловлювати власну думку щодо суспільно-політичних питань; уникати дискримінації інших у процесі спілкування; критично оцінювати тексти соціально-політичного змісту.

Ставлення: повага до різних поглядів, ідей, вірувань; здатність співчувати, довіряти й викликати довіру; поцінування людської гідності; повага до закону та правових норм; утвердження права кожного на власну думку.

Обізнаність та самовираження у сфері культури.

Уміння: зіставляти специфіку розкриття певної теми (образу) в різних видах мистецтва; ідентифікувати себе як представника певної культури; визначати роль і місце української культури в загальноєвропейському і світовому контекстах; читати літературні твори, використовувати досвід взаємодії з творами мистецтва в життєвих ситуаціях; створювати тексти, висловлюючи власні ідеї, спираючись на досвід і почуття та використовуючи відповідні зображувально-виражальні засоби.

Ставлення: поцінування набутоків інших культур, зацікавлення ними; відкритість до міжкультурної комунікації; потреба читання літературних творів для естетичної насолоди та рефлексії над прочитаним.

Екологічна грамотність і здорове життя.

Уміння: ілюструвати екологічні проблеми прикладами з художніх творів; бережливо ставитися до природи як важливого чинника реалізації особистості; розуміти переваги здорового способу життя.

Ставлення: усвідомлення людини як частини природи, незворотності покарання за зло, причинене довкіллю; аналіз літературних текстів (епізодів) екологічного спрямування, усні / письмові презентації в рамках дослідницьких проєктів; готовність зберігати природні ресурси для сьогодення та майбутнього.

Завдання реалізації наскрізних змістових ліній у процесі освітньої діяльності з предмета «українська література»:

«Екологічна безпека та сталий розвиток». Формування в учнів соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості, у результаті яких вони дбайливо й відповідально ставитимуться до довкілля, усвідомлюючи важливість сталого розвитку для збереження довкілля й розвитку суспільства.

«Громадянська відповідальність». Формування відповідального члена громади й суспільства, який розуміє принципи й механізми його функціонування, а також важливість національної ініціативи; ґрунтується у своїй діяльності на культурні традиції і вектори розвитку держави.

«Здоров'я і безпека». Сформувати учня духовно, емоційно, соціально й фізично повноцінним членом суспільства, який здатний дотримуватися здорового способу життя, допомагати у формуванні безпечного здорового життєвого середовища.

«Підприємливість і фінансова грамотність». Забезпечить краще розуміння молодим поколінням українців практичних аспектів фінансових питань (здійснення заощаджень, інвестування, запозичення, страхування, кредитування тощо); сприятиме розвиткові лідерських ініціатив, здатності успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі.

Зарубіжна література

Ключові компетентності, уміння і ставлення, формування яких забезпечується засобами предмета «зарубіжна література».

Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою.

Уміння: сприймати, розуміти інформацію державною мовою; усно й письмово тлумачити поняття, факти, висловлювати думки, почуття, погляди.

Ставлення: поцінування української мови як державної – чинника національної ідентичності; готовність активно послуговуватися українською мовою в усіх царинах життя.

Навчальні ресурси: текстоцентризм; дискусія, дебати, діалог.

Спілкування іноземними мовами.

Уміння: читати тексти іноземною мовою за умови вивчення відповідної іноземної мови в школі; зіставлення оригінальних текстів з українськими художніми перекладами.

Ставлення: усвідомлення багатства рідної мови; готовність до міжкультурного діалогу, відкритість до пізнання різних культур.

Навчальні ресурси: зіставлення текстів українських перекладів літературних творів та оригіналів.

Математична компетентність.

Уміння: розвивати абстрактне мислення; установлювати причинно-наслідкові зв'язки, виокремлювати головну та другорядну інформацію; чітко формулювати визначення і будувати гіпотези; перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема).

Ставлення: прагнення висловлюватися точно, логічно та послідовно.

Навчальні ресурси: роздум (визначення тези, добір аргументів, наведення прикладів, формулювання висновків), висунення гіпотези та її обґрунтування; тексти, у яких наявні графіки, таблиці, схеми тощо.

Компетентності у природничих науках і технологіях.

Уміння: швидко й ефективно шукати інформацію, використовувати різні види читання для здобуття нових знань; проводити пошукову діяльність, словесно оформлювати результати досліджень; критично оцінювати результати людської діяльності в природному середовищі, відображені у творах літератури.

Ставлення: готовність до опанування новітніми технологіями; оперативне реагування на технологічні зміни.

Ресурси: інноваційні технології навчання (інтерактивні, інформаційно-комунікаційні).

Інформаційно-цифрова компетентність.

Уміння: діяти за алгоритмом, складати план тексту; використовувати інтернет-ресурси для отримання нових знань.

Ставлення: задоволення пізнавального інтересу в інформаційному середовищі; прагнення дотримуватися етичних норм у віртуальному інформаційному просторі; критичне ставлення до медійної інформації.

Навчальні ресурси: дописи в соціальних мережах і коментарі до них; інструментальні тексти (алгоритми, інструкції тощо); складання плану; аналіз медіатекстів (виявлення маніпулятивних технологій).

Уміння вчитися впродовж життя.

Уміння: визначати мету навчальної діяльності та способи її досягнення; планувати й організовувати власну навчальну діяльність; читати, використовуючи різні види читання: ознайомлювальне, вибіркоче, навчальне тощо; постійно поповнювати власний словниковий запас; користуватися різними джерелами довідкової інформації (словники, енциклопедії, онлайн-ресурси тощо); здійснювати самооцінювання результатів власної діяльності, рефлексію; застосовувати комунікативні стратегії відповідно до мети і ситуації спілкування.

Ставлення: прагнення використовувати українську мову в різних життєвих ситуаціях; готовність удосконалювати власне мовлення впродовж життя, розвивати мовну інтуїцію; розуміння ролі читання для власного інтелектуального зростання.

Навчальні ресурси: інструкції з ефективного самонавчання; довідкова література, зокрема, пошукові системи; електронні мережеві бібліотеки.

Ініціативність і підприємливість.

Уміння: презентувати власні ідеї та ініціативи чітко, грамотно, використовуючи доцільні мовні засоби; використовувати комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій, рішень і виявлення лідерських якостей.

Ставлення: готовність брати відповідальність за себе та інших; розуміння ролі комунікативних умінь для успішної професійної кар'єри.

Навчальні ресурси: тексти офіційно-ділового стилю (резюме, доручення тощо), самопрезентація, зразки реклами, літературні твори, які містять моделі ініціативності.

Соціальна та громадянська компетентності.

Уміння: аргументовано і грамотно висловлювати власну думку щодо суспільно-політичних питань; уникати дискримінації інших у ході спілкування; критично оцінювати тексти соціально-політичного змісту.

Ставлення: поцінування людської гідності; повага до закону та правових норм, зокрема до норм українського мовного законодавства; утвердження права кожного на власну думку.

Навчальні ресурси: інтерактивні технології навчання; художні твори, які містять моделі демократичного державного устрою.

Обізнаність та самовираження у сфері культури.

Уміння: використовувати українську мову як державну для духовного, культурного й національного самовияву; дотримуватися норм української літературної мови та мовленнєвого етикету, що є виявом загальної культури людини; читати літературні твори, використовувати досвід взаємодії з творами мистецтва в життєвих ситуаціях; створювати тексти, висловлюючи власні ідеї, спираючись на досвід і почуття та використовуючи відповідні зображувально-

виражальні засоби.

Ставлення: потреба читання літературних творів для естетичної насолоди та рефлексії над прочитаним; відкритість до міжкультурної комунікації; зацікавленість світовими культурними набутками.

Навчальні ресурси: твори різних видів мистецтва; мистецькі проекти.

Екологічна грамотність і здорове життя.

Уміння: не завдавати шкоди довкіллю в ході власної діяльності; сприймати довкілля як життєдайне середовище; бережливо ставитися до природи як важливого чинника реалізації особистості; розуміти переваги здорового способу життя.

Ставлення: готовність зберігати природні ресурси для сьогодення та майбутнього; набуття знань про цілісну наукову картину світу для суспільно-технологічного поступу.

Навчальні ресурси: аналіз літературних текстів (епізодів) екологічного спрямування, усні / письмові презентації в рамках дослідницьких проектів.

Запровадження наскрізних змістових ліній «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність» сприятиме формуванню ключових компетентностей засобами предмета «зарубіжна література».

Завдання реалізації наскрізних змістових ліній у процесі освітньої діяльності з предмета «зарубіжна література»:

«Екологічна безпека та сталий розвиток».

Загальна мета: формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості задля збереження й захисту довкілля.

5-7 класи: розкриття взаємозв'язків людини і навколишнього середовища в процесі вивчення творів у рубриці «Природа і людина».

8-9 класи: усвідомлення краси природи, її благотворного впливу на людину, розкриття значення образного слова для висловлення емоцій та почуттів, розуміння образу природи.

«Громадянська відповідальність» (НЛ-2).

Загальна мета: формування відповідального члена громади та суспільства, що розуміє принципи і механізми функціонування суспільства, а також – виховання національно свідомої особистості, яка спирається у своїй діяльності на культурні традиції і вектори розвитку суспільства.

5-7 класи: формування здатності до ненанасильницького розв'язання конфліктів.

8-9 класи: осмислення та захист особистих прав і прав інших людей, усвідомлення своєї ролі в суспільстві і набуття умінь брати участь у процесі ухвалення рішень.

«Здоров'я і безпека»

Загальна мета: формування всебічно розвиненого члена суспільства, здатного усвідомлювати пріоритетність здорового способу життя, допомагати у формуванні безпечного здорового життєвого середовища.

5-7 класи: усвідомлення переваг здорового способу життя та безпечної поведінки.

8-9 класи: осмислення причиново-наслідкових зв'язків між власними рішеннями та поведінкою, здоров'ям та безпекою, набуття знань та умінь правильної поведінки в критичних та небезпечних ситуаціях.

«Підприємливість і фінансова грамотність»

Загальна мета: розуміння практичних аспектів фінансових питань (заощадження, інвестування, запозичення, страхування тощо); розвиток лідерських ініціатив, здатність успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі.

5-7 класи: розуміння ролі ініціативності та підприємливості в суспільстві для особистого кар'єрного зростання.

8-9 класи: осмислення неординарності як важливої риси людини для її самореалізації в житті, спонукання учнів до творчих рішень у процесі розв'язання проблем, усвідомлення користі та необхідності спільної діяльності.

Курс зарубіжної літератури в базовій середній освіті поділено на етапи: **5-7 класи – прилучення до читання, 8-9 класи – системне читання.**

Вивчення зарубіжної літератури побудовано на поєднанні: у 5-7 класах – проблемно-тематичного й жанрового принципів; у 8-9 класах – історико-літературного й жанрово-родового

принципів.

Іноземні мови

Ключові компетентності, уміння і ставлення, формування яких забезпечується засобами предмета «іноземна мова».

Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою.

Уміння: використовувати українознавчий компонент в усіх видах мовленнєвої діяльності; засобами іноземної мови популяризувати Україну, українську мову, культуру, традиції, критично оцінювати їх.

Ставлення: гордість за Україну, її мову та культуру; • розуміння потреби популяризувати Україну у світі засобами іноземних мов; • усвідомлення того, що, вивчаючи іноземну мову, ми збагачуємо рідну; • готовність до міжкультурного діалогу.

Спілкування іноземними мовами реалізується через предметні компетентності.

Математична компетентність.

Уміння: розв'язувати комунікативні та навчальні проблеми, застосовуючи логіко-математичний інтелект; логічно обґрунтовувати висловлену думку; використовувати математичні методи (графіки, схеми) для виконання комунікативних завдань.

Ставлення: готовність до пошуку різноманітних способів розв'язання комунікативних і навчальних проблем.

Компетентності у природничих науках і технологіях.

Уміння: описувати іноземною мовою природні явища, технології, аналізувати та оцінювати їх роль у життєдіяльності людини.

Ставлення: інтерес до природи та почуття відповідальності за її збереження; • розуміння глобальності екологічних проблем і прагнення долучитися до їх розв'язання за допомогою іноземної мови.

Інформаційно-цифрова компетентність.

Уміння: вивчати іноземну мову з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж; створювати інформаційні об'єкти іноземними мовами; спілкуватися іноземною мовою з використанням інформаційнокомунікаційних технологій; застосовувати ІКТ для пошуку, обробки, аналізу та підготовки інформації відповідно до поставлених завдань.

Ставлення: готовність дотримуватись авторських прав та мережевого етикету.

Уміння вчитися впродовж життя.

Уміння: визначати комунікативні потреби та цілі під час вивчення іноземної мови; використовувати ефективні навчальні стратегії для вивчення мови відповідно до власного стилю навчання; самостійно працювати з підручником, шукати нову інформацію з різних джерел та критично оцінювати її; організовувати свій час і навчальний простір; оцінювати власні навчальні досягнення.

Ставлення: сміливість у спілкуванні іноземною мовою; подолання власних мовних бар'єрів; відповідальність за результати навчально-пізнавальної діяльності; наполегливість; внутрішня мотивація та впевненість в успіху.

Ініціативність і підприємливість.

Уміння: ініціювати усну, писемну, зокрема онлайн взаємодію іноземною мовою для розв'язання конкретної життєвої проблеми; генерувати нові ідеї, переконувати в їх доцільності та об'єднувати однодумців задля втілення цих ідей у життя; презентувати себе і створювати тексти (усно і письмово) іноземною мовою, які сприятимуть майбутній кар'єрі.

Ставлення: дотримання етичної поведінки під час розв'язання життєвих проблем; комунікабельність та ініціативність; ставлення до викликів як до нових можливостей; відкритість до інновацій; креативність.

Соціальна та громадянська компетентності.

Уміння: формулювати власну позицію; співпрацювати з іншими на результат, спілкуючись іноземною мовою; розв'язувати конфлікти у комунікативних ситуаціях; переконувати, аргументувати, досягати взаєморозуміння/ компромісу у ситуаціях міжкультурного спілкування; переконувати засобами іноземної мови у важливості дотримання прав людини; критично оцінювати інформацію з різних іншомовних джерел.

Ставлення: толерантність у спілкуванні з іншими; проактивність в утвердженні демократичних цінностей; усвідомлення необхідності володіння іноземними мовами для підвищення власного добробуту.

Обізнаність та самовираження у сфері культури.

Уміння: висловлювати іноземною мовою власні почуття, переживання і судження щодо творів мистецтва; порівнювати та оцінювати мистецькі твори та культурні традиції різних народів.

Ставлення: усвідомлення цінності культури для людини і суспільства; повага до багатства і розмаїття культур.

Екологічна грамотність і здорове життя.

Уміння: розвивати екологічне мислення під час опрацюванні тем, текстів, новин, комунікативних ситуацій, аудіо- та відеоматеріалів; розробляти, презентувати та обґрунтовувати проекти, спрямовані на збереження довкілля; пропагувати здоровий спосіб життя засобами іноземної мови.

Ставлення: сприймання природи як цілісної системи; готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища; відповідальне ставлення до власного здоров'я та безпеки.

Способи реалізації наскрізних змістових ліній засобами предмета «іноземна мова»:

Змістова лінія «**Екологічна безпека та сталий розвиток**» спрямована на формування у учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на: сприймання природи як цілісної системи; взаємозв'язок людини й навколишнього середовища та її залежність від природних ресурсів; готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища на рівні свого регіону, держави та на глобальному рівні; уміння презентувати та обґрунтовувати проекти, спрямовані на збереження довкілля та забезпечення його сталого розвитку.

Реалізація змістової лінії «**Громадянська відповідальність**» сприяє формуванню відповідального члена громади і суспільства, який розуміє принципи і механізми їх функціонування.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на уміння: давати обґрунтовану оцінку особливостям життєдіяльності в демократичному суспільстві, презентувати свою роль у його розвитку; висловлювати свою громадянську позицію та свої погляди щодо різноманітних соціальних проблем як у власній країні, так і у світовому просторі; дискутувати довкола питань про свою роль і місце у сучасному мультилінгвальному та полікультурному середовищі, обґрунтовуючи власні погляди конкретними прикладами із життя світової спільноти.

Вивчення питань, що належать до змістової лінії «**Здоров'я і безпека**», виховує учня як духовно, емоційно, соціально і фізично повноцінного члена суспільства, який здатний дотримуватися здорового способу життя і створювати безпечне життєве середовище.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на: уміння дискутувати довкола питань здоров'я людини; усвідомлення впливу шкідливих звичок на здоров'я людини; дотримання правил дорожнього руху, правил поведінки на воді та в інших місцях.

Змістова лінія «**Підприємливість та фінансова грамотність**» спрямована на розвиток кращого розуміння молодим поколінням українців практичних аспектів фінансових питань (здійснення заощаджень, інвестування, запозичення, страхування, кредитування і таке інше).

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на: уміння обговорювати окремі питання економічної та господарської діяльності, а також своєї ролі у сучасному технологічному середовищі; уміння розповідати про перспективи свого професійного вибору; готовність до прояву своєї обізнаності та свого ставлення до фінансових можливостей сучасних професій; уміння пояснювати особливості ощадливості та грамотного розподілу фінансів/грошей.

Форми та методи роботи: групова робота, робота в парах, гра «Перекладач», урок-вікторина, урок-екскурсія, проектна робота.

Освітня галузь «Математика»

Математика

Ключові компетентності, уміння і ставлення, формування яких забезпечується

засобами предмета «математика».

Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою.

Уміння: ставити запитання і розпізнавати проблему; міркувати, робити висновки на основі інформації, поданої в різних формах (у таблицях, діаграмах, на графіках); розуміти, пояснювати і перетворювати тексти математичних задач (усно і письмово), грамотно висловлюватися рідною мовою; доречно та коректно вживати в мовленні математичну термінологію, чітко, лаконічно та зрозуміло формулювати думку, аргументувати, доводити правильність тверджень; поповнювати свій словниковий запас.

Ставлення: розуміння важливості чітких та лаконічних формулювань.

Навчальні ресурси: означення понять, формулювання властивостей, доведення теорем.

Спілкування іноземними мовами

Уміння: спілкуватися іноземною мовою з використанням числівників, математичних понять і найуживаніших термінів; ставити запитання, формулювати проблему; зіставляти математичний термін чи буквене позначення з його походженням з іноземної мови, правильно використовувати математичні терміни в повсякденному житті.

Ставлення: усвідомлення важливості вивчення іноземних мов для розуміння математичних термінів та позначень, пошуку інформації в іншомовних джерелах.

Навчальні ресурси: тексти іноземною мовою з використанням статистичних даних, математичних термінів.

Математична компетентність.

Уміння: оперувати числовою інформацією, геометричними об'єктами на площині та в просторі; встановлювати відношення між реальними об'єктами навколишньої дійсності (природними, культурними, технічними тощо); розв'язувати задачі, зокрема практичного змісту; будувати і досліджувати найпростіші математичні моделі реальних об'єктів, процесів і явищ, інтерпретувати та оцінювати результати; прогнозувати в контексті навчальних та практичних задач; використовувати математичні методи у життєвих ситуаціях.

Ставлення: усвідомлення значення математики для повноцінного життя в сучасному суспільстві, розвитку технологічного, економічного й оборонного потенціалу держави, успішного вивчення інших дисциплін.

Навчальні ресурси: розв'язування математичних задач, зокрема таких, що моделюють реальні життєві ситуації.

Компетентності у природничих науках і технологіях.

Уміння: розпізнавати проблеми, що виникають у довкіллі і які можна розв'язати засобами математики; будувати та досліджувати математичні моделі природних явищ і процесів.

Ставлення: усвідомлення важливості математики як універсальної мови науки, техніки та технологій.

Навчальні ресурси: складання графіків та діаграм, які ілюструють функціональні залежності результатів впливу людської діяльності на природу.

Інформаційно-цифрова компетентність.

Уміння: структурувати дані; діяти за алгоритмом та складати алгоритми; визначати достатність даних для розв'язання задачі; використовувати різні знакові системи; знаходити інформацію та оцінювати її достовірність; доводити істинність тверджень.

Ставлення: критичне осмислення інформації та джерел її отримання; усвідомлення важливості ІКТ для ефективного розв'язування математичних задач.

Навчальні ресурси: візуалізація даних, побудова графіків та діаграм за допомогою програмних засобів.

Уміння вчитися впродовж життя.

Уміння: визначати мету навчальної діяльності, відбирати й застосовувати потрібні знання та способи діяльності для досягнення цієї мети; організовувати та планувати свою навчальну діяльність; моделювати власну освітню траєкторію, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності; доводити правильність власного судження або визнавати помилковість.

Ставлення: усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь; зацікавленість у пізнанні світу; розуміння важливості вчитися впродовж життя; прагнення до

вдосконалення результатів своєї діяльності.

Навчальні ресурси: моделювання власної освітньої траєкторії.

Ініціативність і підприємливість.

Уміння: генерувати нові ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, прогнозувати, ухвалювати оптимальні рішення; використовувати критерії раціональності, практичності, ефективності та точності, з метою вибору найкращого рішення; аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати; використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальних способів розв'язання життєвого завдання.

Ставлення: ініціативність, відповідальність, упевненість у собі; переконаність, що успіх команди – це й особистий успіх; позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших.

Навчальні ресурси: задачі підприємницького змісту (оптимізаційні задачі).

Соціальна та громадянська компетентності.

Уміння: висловлювати власну думку, слухати і чути інших, оцінювати аргументи та змінювати думку на основі доказів; аргументувати та відстоювати свою позицію; ухвалювати аргументовані рішення в життєвих ситуаціях; співпрацювати в команді, виділяти та виконувати власну роль в командній роботі; аналізувати власну економічну ситуацію, родинний бюджет, користуючись математичними методами; орієнтуватися в широкому колі послуг і товарів на основі чітких критеріїв, робити споживчий вибір, спираючись, зокрема, і на математичні дані.

Ставлення: ошадливість і поміркованість; рівне ставлення до інших незалежно від статків, соціального походження; відповідальність за спільну справу; налаштованість на логічне обґрунтування позиції без передчасного переходу до висновків; повага до прав людини, активна позиція щодо боротьби із дискримінацією.

Навчальні ресурси: задачі соціального змісту.

Обізнаність та самовираження у сфері культури.

Уміння: здійснювати необхідні розрахунки для встановлення пропорцій, відтворення перспективи, створення об'ємно-просторових композицій; унаочнювати математичні моделі, зобразити фігури, графіки, рисунки, схеми, діаграми.

Ставлення: усвідомлення взаємозв'язку математики та культури на прикладах з архітектури, живопису, музики та ін.; розуміння важливості внеску математиків у загальносвітову культуру.

Навчальні ресурси: математичні моделі в різних видах мистецтва.

Екологічна грамотність і здорове життя.

Уміння: аналізувати і критично оцінювати соціально-економічні події в державі на основі статистичних даних; враховувати правові, етичні, екологічні і соціальні наслідки рішень; розпізнавати, як інтерпретації результатів вирішення проблем можуть бути використані для маніпулювання.

Ставлення: усвідомлення взаємозв'язку математики та екології на основі статистичних даних; ошадне та бережливе відношення до природних ресурсів, чистоти довкілля та дотримання санітарних норм побуту; розгляд порівняльної характеристики щодо вибору здорового способу життя; власна думка та позиція до зловживань алкоголю, нікотину тощо.

Навчальні ресурси: навчальні проекти, задачі соціально-економічного, екологічного змісту; задачі, які сприяють усвідомленню цінності здорового способу життя.

Запровадження наскрізних змістових ліній «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність» сприятиме формуванню ключових компетентностей засобами предмета «математика».

Завдання реалізації наскрізних змістових ліній у процесі освітньої діяльності з предмета «математика»:

Змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» спрямована на формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь.

Навчальні ресурси: завдання з реальними даними про використання природних ресурсів, їх збереження та примноження. Аналіз цих даних сприяє розвитку бережливого ставлення до навколишнього середовища, екології, формуванню критичного мислення, вміння вирішувати проблеми, критично оцінювати перспективи розвитку навколишнього середовища і людини.

Можливі уроки на відкритому повітрі. При розгляді цієї лінії важливе місце займають відсоткові обчислення, функції, елементи статистики.

Реалізація змістової лінії «**Громадянська відповідальність**» спрямована на формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь.

Навчальні ресурси: завдання з реальними даними про використання природних ресурсів, їх збереження та примноження. Аналіз цих даних сприяє розвитку бережливого ставлення до навколишнього середовища, екології, формуванню критичного мислення, вміння вирішувати проблеми, критично оцінювати перспективи розвитку навколишнього середовища і людини. Можливі уроки на відкритому повітрі. При розгляді цієї лінії важливе місце займають відсоткові обчислення, функції, елементи статистики.

Завданням змістової лінії «**Здоров'я і безпека**» є становлення учня як емоційно стійкого члена суспільства, здатного вести здоровий спосіб життя і формувати навколо себе безпечне життєве середовище.

Навчальні ресурси: завдання з реальними даними про безпеку і охорону здоров'я (текстові завдання, пов'язані з середовищем дорожнього руху, рухом пішоходів і транспортних засобів, відсотковими обчисленнями і графіками, що стосуються чинників ризику). Особливо важливий аналіз причин ДТП, пов'язаних із перевищенням швидкості. Варто звернути увагу на проблеми, пов'язані із ризиками для життя і здоров'я при вивченні основ математичної статистики. Вирішення проблем, знайдених з «ага-ефектом», розгляд красивих геометричних конструкцій, пошук оптимальних методів розв'язування задач тощо, здатні викликати в учнів чимало радісних емоцій.

Змістова лінія «**Підприємливість та фінансова грамотність**» спрямована на розвиток лідерських ініціатив, здатність успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі, забезпечення кращого розуміння учнями практичних аспектів фінансових питань (здійснення заощаджень, інвестування, запозичення, страхування, кредитування тощо).

Навчальні ресурси: розв'язування практичних задач щодо планування господарської діяльності та реальної оцінки власних можливостей, складання сімейного бюджету, формування економного ставлення до природних ресурсів. Вона реалізується під час вивчення відсоткових обчислень, рівнянь та функцій.

Форми та методи реалізації ключових компетентностей та наскрізних ліній на уроках математики: **5-7 класи:** впровадження тестових технологій, самостійні роботи, роботи в групах, проектна робота, урок-гра, урок-турнір, уроки-подорожі; **8-9 класи:** біпарні уроки, уроки типу «Що? Де? Коли?», уроки – ділові ігри, практичні роботи.

Освітня галузь «Природознавство»

Фізика

Ключові компетентності, уміння і ставлення, формування яких забезпечується засобами предмета «фізика».

Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою.

Уміння: сприймати пояснення вчителя, розуміти інформацію з підручників, посібників й інших текстових та медійних джерел державною/рідною мовою; усно й письмово тлумачити фізичні поняття, факти, явища, закони, теорії; представляти текстову інформацію в іншому вигляді; описувати (усно чи письмово) етапи проведення фізичного експерименту, використовуючи арсенал мовних засобів (терміни, поняття тощо); складати план виступу, будувати відповідь, готувати реферат, повідомлення; обговорювати проблеми природничого змісту, брати участь у дискусії.

Ставлення: усвідомлення потреби вільного володіння державною мовою для грамотного висловлювання власної думки, особистісного розвитку, здійснення навчальної та професійної діяльності; розуміння значущості внеску учених-фізиків, зокрема українських, у розвиток світової науки; прагнення до самовдосконалення, збагачення, поповнення та систематичного вживання української природничо-наукової термінологічної лексики.

Навчальні ресурси: навчальні, науково-популярні, художні тексти та медійні матеріали,

твори мистецтва, що містять описи фізичних явищ; дослідницькі проекти міжпредметного змісту

Спілкування іноземними мовами

Уміння: використовувати іншомовні навчальні та науково-популярні джерела для отримання інформації фізичного й технічного змісту, самоосвіти та саморозвитку; розуміти фізичні поняття та найуживаніші терміни іноземною мовою, використовувати їх в усних чи письмових текстах; описувати природничі проблеми іноземною мовою; спілкуватися на тематичних міжнародних форумах та у соціальних мережах із співрозмовниками з інших країн.

Ставлення: зацікавленість інформацією фізичного й технічного змісту іноземною мовою; розуміння глобальності екологічних проблем і прагнення долучитися до їх вирішення, зокрема й за посередництвом іноземної мови

Навчальні ресурси: довідкова література, онлайнві перекладачі, іншомовні сайти, статті з Вікіпедії іноземними мовами, іноземні підручники і посібники

Математична компетентність.

Уміння: застосовувати математичні методи для опису, дослідження фізичних явищ і процесів, розв'язування фізичних задач, опрацювання та оцінювання результатів експерименту; розуміти й використовувати математичні методи для аналізу та опису фізичних моделей реальних явищ і процесів.

Ставлення: усвідомлення важливості математичного апарату для опису та розв'язання фізичних проблем і задач.

Навчальні ресурси: завдання на виконання розрахунків, алгебраїчних перетворень, побудову графіків, малюнків, аналіз і представлення результатів експериментів та лабораторних робіт, обробка статистичної інформації, інформації наведеної в графічній, табличній й аналітичній формах.

Компетентності у природничих науках і технологіях.

Уміння: пояснювати природні явища і технологічні процеси; використовувати знання з фізики для вирішення завдань, пов'язаних із реальними об'єктами природи і техніки; за допомогою фізичних методів самостійно чи в групі досліджувати природу.

Ставлення: відповідальність за ощадне використання природних ресурсів; готовність до вирішення проблем, пов'язаних зі станом довкілля; оцінка значення фізики та технологій для формування цілісної наукової картини світу, сталого розвитку.

Навчальні ресурси: навчальні проекти, конструкторські завдання, фізичні задачі, ситуативні вправи щодо дослідження стану довкілля, ощадного використання природних ресурсів тощо, відвідування музеїв науки й техніки

Інформаційно-цифрова компетентність.

Уміння: визначати можливі джерела інформації, відбирати необхідну інформацію, оцінювати, аналізувати, перекодовувати інформацію; використовувати сучасні пристрої для отримання, опрацювання, збереження, передачі та представлення інформації; використовувати сучасні цифрові технології і пристрої для вивчення фізичних явищ, для обробки результатів експериментів, моделювання фізичних явищ і процесів; дотримуватися правил безпеки в мережах та мережевого етикету.

Ставлення: ціннісні орієнтири у володінні навичками роботи з інформацією, сучасною цифровою технікою; дотримання авторського права, етично-моральних принципів поведінки з інформацією.

Навчальні ресурси: освітні цифрові ресурси, навчальні посібники

Уміння вчитися впродовж життя.

Уміння: ставити перед собою цілі й досягати їх, вибудовувати власну траєкторію розвитку впродовж життя; планувати, організовувати, здійснювати, аналізувати та коригувати власну навчально-пізнавальну діяльність; застосовувати набуті знання для оволодіння новими, для їх систематизації та узагальнення.

Ставлення: ціннісні орієнтири у володінні навчально-пізнавальними навичками, допитливість і спостережливість, готовність до інновацій; позитивне емоційне сприйняття власного розвитку, отримання задоволення від інтелектуальної діяльності.

Навчальні ресурси: дидактичні засоби.

Ініціативність і підприємливість.

Уміння: застосовувати фізичні знання для генерування ідей та ініціатив щодо проектно-конструкторської та винахідницької діяльності, для вирішення життєвих проблем, пов'язаних із

матеріальними й енергетичними ресурсами; прогнозувати вплив фізики на розвиток технологій, нових напрямів підприємництва; оцінювати можливість застосування набутих знань з фізики в майбутній професійній діяльності, для ефективного вирішення повсякденних проблем; оцінювати власні здібності щодо вибору майбутньої професії, пов'язаною з фізикою чи технікою; економно й ефективно використовувати сучасну техніку, матеріальні ресурси; ефективно організовувати власну діяльність.

Ставлення: ціннісне ставлення до фізичних знань, результатів власної праці та праці інших людей; усвідомлення необхідності виваженого підходу до вибору професії, оцінка власних здібностей; ініціативність, працьовитість, відповідальність як запорука результативності власної діяльності; прагнення досягти певного соціального статусу, зробити внесок до економічного процвітання держави.

Навчальні ресурси: приклади успішних бізнес-проектів у галузі новітніх технологій (мікроелектроніка, нанотехнології, космічна техніка, електромобілі тощо), навчальні екскурсії на високотехнологічні підприємства, зустрічі з успішними підприємцями

Соціальна та громадянська компетентності.

Уміння: займати активну та відповідальну громадянську позицію в учнівському колективі, самоврядуванні школи, серед мешканців селища, мікрорайону тощо; активно працювати в групах, розподіляти ролі, оцінювати вклад власний та інших, приймати виважені рішення, які сприятимуть розв'язанню досліджуваної проблеми чи завдання, важливих для даного освітнього середовища, учнівського колективу; ефективно співпрацювати в команді над реалізацією навчальних дослідницьких проектів у галузі «Природознавство», залучаючи родину та іншу спільноту; визначати особистісні якості відомих учених-фізиків, що свідчать про їхню громадянську позицію, моральні якості.

Ставлення: усвідомлення себе громадянином України; громадянська відповідальність за стан розвитку місцевої громади, країни; толерантне ставлення до точки зору іншої особи; оцінювання внеску українських та іноземних учених-фізиків і винахідників у суспільний розвиток; розуміння відповідальності за використання досягнень фізики для безпеки суспільства.

Навчальні ресурси: робота в групах, проекти та інші види навчальної діяльності

Обізнаність та самовираження у сфері культури.

Уміння: використовувати знання з фізики під час реалізації власних творчих ідей; виявляти фізичні явища та процеси у творах мистецтва.

Ставлення: усвідомлення причетності до національної й світової культури через вивчення природничих наук і мистецтва; розуміння гармонійної взаємодії людини і природи.

Навчальні ресурси: твори мистецтва

Екологічна грамотність і здорове життя.

Уміння: застосовувати набуті знання та навички для збереження власного здоров'я та здоров'я інших; дотримуватися правил безпеки життєдіяльності під час виконання навчальних експериментів, у надзвичайних ситуаціях природного чи техногенного характеру; визначати причинно-наслідкові зв'язки впливу сучасного виробництва, життєдіяльності людини на довкілля; аналізувати проблеми довкілля, визначати способи їх вирішення, брати участь у практичній реалізації цих проектів; оцінювати позитивний потенціал та ризики використання надбань фізики, техніки і технологій для добробуту людини й безпеки довкілля.

Ставлення: готовність брати участь у природоохоронних заходах; самооцінка та оцінка поведінки інших стосовно можливих ризиків для здоров'я; ціннісне ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших людей, до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки; усвідомлення важливості ощадного природокористування, потенціалу фізичної науки щодо збереження довкілля.

Навчальні ресурси: навчальні проекти здоров'язбережувального та екологічного спрямування.

Завдання реалізації наскрізних змістових ліній у процесі освітньої діяльності з предмета «фізика»:

Змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» спрямована на формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у збереженні довкілля й розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для

майбутніх поколінь, критично оцінювати результати людської діяльності в природному середовищі, усвідомлювати важливість ощадного природокористування;

Навчальні ресурси: задачі на вирішення проблем довкілля, визначення причинно-наслідкових зв'язків впливу сучасного виробництва, життєдіяльності людини і довкілля.

Реалізація змістової лінії «**Громадянська відповідальність**» сприяє формуванню діяльного члена громади й суспільства, що розуміє принципи і механізми функціонування суспільства, є вільною особистістю, яка визнає загальнолюдські й національні цінності та керується морально-етичними критеріями й почуттям громадянської відповідальності у власній поведінці.

Навчальні ресурси: під час навчання фізики учні можуть: працювати в команді, приймати виважені рішення, що сприятимуть вирішенню науково-технологічних, економічних, соціальних чи інших проблем сучасного суспільства; ефективно співпрацювати з іншими над реалізацією різноманітних проектів, залучаючи родину, місцеву громаду та ширшу спільноту; визначати особистісні якості відомих учених-фізиків, що свідчать про їхню громадянську позицію, моральні якості; розуміти, що стан надходження інвестицій в Україну, а отже й рівень добробуту в громадах, суспільстві в цілому залежить від рівня фізико-математичної й технологічної освіти, розвитку високотехнологічного виробництва; аналізувати й критично оцінювати події в державі на основі статистичних даних соціально-економічних, демографічних, екологічних та інших явищ і процесів в Україні та світі, протистояти маніпулюванню свідомістю, що застосовується в інформаційному просторі; діяти як активний та відповідальний член громадянського суспільства.

Завданням змістової лінії «**Здоров'я і безпека**» є формування учня як духовно, емоційно, соціально й фізично повноцінного члена суспільства, який здатний дотримуватися здорового способу життя й формувати безпечне життєве середовище.

Навчальні ресурси: під час навчання фізики учні можуть: застосовувати набуті знання та навички для збереження власного здоров'я та здоров'я інших; дотримуватися правил безпеки життєдіяльності під час виконання навчальних експериментів, у надзвичайних ситуаціях природного чи техногенного характеру; оцінювати позитивний потенціал та ризики використання надбань фізики, техніки і технологій для добробуту людини і безпеки суспільства та довкілля; виявляти ціннісне ставлення до власного здоров'я і здоров'я інших людей, до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки.

Змістова лінія «**Підприємливість та фінансова грамотність**» спрямована на розвиток лідерських ініціатив, здатність успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі, забезпечення кращого розуміння молодим поколінням українців практичних аспектів фінансових питань (здійснення заощаджень, інвестування, запозичення, страхування, кредитування тощо).

Навчальні ресурси: час навчання фізики учні можуть: застосовувати фізичні знання для генерування ідей та ініціатив щодо проектної, конструкторської й винахідницької діяльності, для вирішення життєвих проблем, пов'язаних із матеріальними та енергетичними ресурсами; прогнозувати вплив фізики на розвиток технологій, нових напрямів підприємництва; оцінювати можливість застосування набутих знань з фізики в майбутній професійній діяльності, для ефективного вирішення повсякденних проблем; оцінювати власні здібності щодо вибору майбутньої професії, пов'язаної з фізикою чи технікою; розвивати ініціативність, працьовитість, відповідальність як запоруку результативності власної діяльності; прагнути досягти певного соціального статусу в суспільстві, зробити внесок до економічного процвітання держави; презентувати власні ідеї та ініціативи; аналізувати власну економічну ситуацію, родинний бюджет; орієнтуватися в широкому колі послуг і товарів на основі чітких критеріїв, робити споживчий вибір, протистояти маніпуляціям, що використовуються в рекламному та інформаційному просторі.

Форми та методи реалізації ключових компетентностей та наскрізних ліній на уроках фізики: **5-7 класи:** проектна діяльність, урок-гра, групові уроки; **8-9 класи:** лабораторні заняття у віртуальній лабораторії, інструктивні лекції, навчальні екскурсії, евристичні спостереження, які супроводжуються фотографуванням предмета вивчення.

Географія

Ключові компетентності, уміння і ставлення, формування яких забезпечується засобами предмета «географія».

Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою.

Уміння: усно й письмово тлумачити географічні поняття, факти, явища, закони, теорії; описувати (усно чи письмово) географічні об'єкти, процеси, явища, послуговуючись багатим арсеналом мовних засобів – термінами, поняттями тощо; обговорювати проблеми географічного змісту глобального та регіонального рівня.

Ставлення: усвідомлювати значущість здобутків географічної науки, зокрема пошанування досягнень українських учених; прагнення до розвитку української термінологічної лексики в системі географічних наук.

Навчальні ресурси: навчальні, науково-популярні, художні тексти про природу, дослідницькі проекти в галузі географії, усні / письмові презентації їх результатів.

Спілкування іноземними мовами

Уміння: використовувати іноземні навчальні джерела для отримання інформації географічного змісту; описувати іноземними мовами, аналізувати та оцінювати роль природних явищ у сучасному світі, доречно використовувати географічні поняття та найуживаніші терміни в усних чи письмових текстах, читати та тлумачити географічну термінологію іноземною мовою.

Ставлення: зацікавленість інформацією географічного змісту іноземною мовою; розуміння глобальних проблем людства і прагнення долучитися до їх розв'язання, зокрема й з допомогою іноземних мов.

Навчальні ресурси: довідкова література, онлайніві перекладачі, іноземні сайти, статті з іноземовної вікіпедії, іноземні підручники і посібники.

Математична компетентність.

Уміння: застосовувати математичні методи для розв'язання географічних проблем і задач, розуміти і використовувати математичні моделі природних та суспільних явищ і процесів.

Ставлення: усвідомлення варіативності та значущості математичних методів у розв'язанні географічних проблем і задач.

Навчальні ресурси: завдання на виконання обчислень, аналіз та обробка статистичної інформації, поданої в різних формах (картографічній, табличній, графічній).

Компетентності у природничих науках і технологіях.

Уміння: пояснювати явища в живій природі, використовуючи наукове мислення; самостійно чи в групі досліджувати живу природу, аналізувати і визначати проблеми довкілля; оцінювати значення географії для сталого розвитку та розв'язання глобальних проблем

Ставлення: відповідальність за ошадне використання природних ресурсів, екологічний стан у місцевій громаді, в Україні та світі; готовність до розв'язання проблем, пов'язаних зі станом довкілля.

Навчальні ресурси: географічні задачі, ситуативні вправи щодо розв'язання проблем стану довкілля, біорізноманіття, ошадного використання природних ресурсів тощо.

Інформаційно-цифрова компетентність.

Уміння: використовувати сучасні цифрові технології і пристрої для спостереження за довкіллям, явищами і процесами в суспільстві і живій природі; створювати інформаційні продукти (мультимедійна презентація, блог тощо) природничо – географічного та суспільно-географічного спрямування; шукати, обробляти і зберігати інформацію географічного характеру, критично оцінюючи її.

Ставлення: дотримання авторського права, етичних принципів поводження з інформацією; усвідомлення необхідності екологічних методів і засобів утилізації цифрових пристроїв.

Навчальні ресурси: електронні картографічні джерела, електронні посібники, збірники задач, тести тощо.

Уміння вчитися впродовж життя.

Уміння: організовувати й оцінювати свою навчально-пізнавальну діяльність, зокрема самостійно чи в групі планувати і проводити спостереження або експерименти, реалізовувати проекти, ставити перед собою цілі і досягати їх, вибудовувати власну траєкторію розвитку впродовж життя.

Ставлення: допитливість і спостережливість, готовність до інновацій

Навчальні ресурси: довідкова система програмних засобів.

Ініціативність і підприємливість.

Уміння: генерувати ідеї й ініціативи щодо проектної та винахідницької діяльності, ефективного використання природних ресурсів; прогнозувати вплив географічних процесів і закономірностей на розвиток технологій, нових напрямів підприємництва; нівелювати ризики і використовувати можливості для створення цінностей для себе та інших у довкіллі; керувати групою (надихати, переконувати й залучати до діяльності, зокрема природоохоронної чи наукової).

Ставлення: відповідальність за ухвалення виважених рішень щодо діяльності в довкіллі, під час реалізації проектів і дослідницьких завдань.

Навчальні ресурси: сайти підприємств, установ, організацій, екскурсії на сучасні підприємства, зустрічі з успішними представниками бізнесу.

Соціальна та громадянська компетентності.

Уміння: ефективно співпрацювати з іншими над реалізацією географічних проектів, розв'язувати проблеми довкілля, залучаючи місцеву громаду.

Ставлення: відстоювати власну позицію щодо ухвалення рішень у справі збереження й охорони довкілля, готовність брати участь у природоохоронних заходах; 7 громадянська відповідальність за стан довкілля, пошанування розмаїття думок і поглядів; оцінювання внеску українських та іноземних учених і винахідників у суспільний розвиток.

Навчальні ресурси: географічні задачі, інтернет-ресурси, посібники

Обізнаність та самовираження у сфері культури.

Уміння: фіксувати унікальні об'єкти, явища та ландшафти Землі, їх естетичне значення, використовувати природні матеріали і засоби для втілення художніх ідей, пояснювати географічне підґрунтя відображення природи у творах мистецтва.

Ставлення: усвідомлення причетності до національної і світової культури через вивчення географії і мистецтва; розуміння гармонійної взаємодії людини і природи.

Навчальні ресурси: літературні, музичні та образотворчі твори.

Екологічна грамотність і здорове життя.

Уміння: працювати в команді під час реалізації географічних проектів, застосовувати набутий досвід задля збереження власного здоров'я та здоров'я інших, оцінювати значення географічної науки для забезпечення добробуту людства

Ставлення: турбота про здоров'я своє та інших людей, ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки людини і спільноти, усвідомлення важливості ощадного природокористування, пошанування внеску кожного / кожної в досягнення команди.

Навчальні ресурси: кооперативне навчання, партнерські технології, проекти.

Завдання реалізації наскрізних змістових ліній у процесі освітньої діяльності з предмета «географія»:

Змістова лінія «**Екологічна безпека та сталий розвиток**» спрямована на формування в учнів соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості, готовності зберігати і захищати довкілля і усвідомлювали сталий розвиток, готовності брати участь у вирішенні питань довкілля і розвитку суспільства.

Навчальні ресурси: підготовка повідомлень про антропогенні ландшафти і природоохоронні об'єкти свого краю, інформування про них населення своєї місцевості (створення листівок, екологічних знаків, брошур, розміщення інформації на сайті навчального закладу тощо), участь у заходах з охорони довкілля, які проводять у школі, населеному пункті та регіоні, країні.

Реалізація змістової лінії «**Громадянська відповідальність**» спрямована на формування відповідального члена громади і суспільства, який розуміє принципи і механізми функціонування суспільства, а також важливість національної ініціативи; спирається у своїй діяльності на культурні традиції і вектори розвитку держави.

Навчальні ресурси: уміння працювати в групі над географічними дослідженнями та проектами на засадах співробітництва; участь у активній природоохоронній роботі своєї місцевості; отримання й аналіз інформації щодо світових явищ і процесів, зв'язків України з іншими країнами із широкого кола джерел, роботу в групі над географічними дослідженнями та проектами на засадах співробітництва.

Завданням змістової лінії «**Здоров'я і безпека**» є формування учня духовно, емоційно, соціально і фізично повноцінним членом суспільства, який здатний вести здоровий спосіб життя,

допомагати у формуванні безпечного здорового життєвого середовища.

Навчальні ресурси: застосування знань про лікарські рослини, отруйні рослини і тварини на прикладі природних комплексів своєї місцевості; виявлення і розуміння впливу метеорологічних чинників на стан здоров'я людини.

Змістова лінія «**Підприємливість та фінансова грамотність**» спрямована на формування в молодого покоління українців розуміння практичних аспектів фінансових питань (здійснення заощаджень, інвестування, запозичення, страхування, кредитування тощо); розвиток лідерських ініціатив, здатність успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі.

Навчальні ресурси: розроблення заходів щодо утилізації побутових відходів у своєму населеному пункті. використання ресурсів (навчальних, природних та інших) для створення цінностей; складання плану дій, що визначає пріоритети й етапи, важливі для досягнення їхніх цілей (на прикладі вивчення природи, населення у своєму регіоні).

Форми та методи формування ключових компетентностей і реалізації наскрізних ліній на уроках географії: **5-7 класи:** урок-гра, уроки-марафони, урок-вікторина, урок-подорож; **8-9 класи:** виконання проєктів, урок-екскурсія, урок-дослідження, міжпредметні уроки.

Хімія

Мета базової загальної середньої освіти досягається на основі реалізації основного завдання хімічної освіти, що полягає у формуванні засобами навчального предмета **ключових і предметних компетентностей**. Ними забезпечується формування ціннісних і світоглядних орієнтацій учнів, що визначають їхню поведінку в життєвих ситуаціях.

Предметний зміст ключових компетентностей і навчальні ресурси для їх формування:

Ключова компетентність	Предметний зміст ключової компетентності і навчальні ресурси для її формування
Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою	<p>Уміння: використовувати в мовленні хімічні терміни, поняття, символи, сучасну українську наукову термінологію і номенклатуру; формулювати відповідь на поставлене запитання; аргументовано описувати хід і умови проведення хімічного експерименту; обговорювати результати дослідження і робити висновки; брати участь в обговоренні питань хімічного змісту, чітко, зрозуміло й образно висловлювати свою думку; складати усне і письмове повідомлення на хімічну тему, виголошувати його.</p> <p>Ставлення: цінувати наукову українську мову; критично ставитись до повідомлень хімічного характеру в медійному просторі; популяризувати хімічні знання.</p> <p>Навчальні ресурси: підручники і посібники, науково-популярна і художня література, електронні освітні ресурси; навчальні проєкти та презентування їхніх результатів.</p>
Спілкування іноземними мовами	<p>Уміння: читати й розуміти іншомовні навчальні й науково-популярні тексти хімічного змісту; створювати тексти повідомлень із використанням іншомовних джерел; читати іноземною мовою і тлумачити хімічну номенклатуру; пояснювати хімічну термінологію іншомовного походження.</p> <p>Ставлення: цікавитись і оцінювати інформацію хімічного змісту іноземною мовою; обговорювати деякі питання хімічного змісту із зацікавленими носіями іноземних мов.</p> <p>Навчальні ресурси: медійні і друковані джерела іноземною мовою.</p>
Математична компетентність	<p>Уміння: застосовувати математичні методи для розв'язування завдань хімічного характеру; використовувати логічне мислення, зокрема, для розв'язування розрахункових і експериментальних задач, просторову уяву для</p>

	<p>складання структурних формул і моделей речовин; будувати і тлумачити графіки, схеми, діаграми, складати моделі хімічних сполук і процесів.</p> <p>Ставлення: усвідомлювати необхідність математичних знань для розв'язування наукових і хіміко-технологічних проблем.</p> <p>Навчальні ресурси: навчальні завдання на виконання обчислень за хімічними формулами і рівняннями реакцій; представлення інформації в числовій чи графічній формах за результатами хімічного експерименту та виконання навчальних проектів.</p>
Основні компетентності у природничих науках і технологіях	<p>Уміння: пояснювати природні явища, процеси в живих організмах і технологічні процеси на основі хімічних знань; формулювати, обговорювати й розв'язувати проблеми природничо-наукового характеру; проводити досліди з речовинами з урахуванням їхніх фізичних і хімічних властивостей; виконувати експериментальні завдання і проекти, використовуючи знання з інших природничих предметів; використовувати за призначенням сучасні прилади і матеріали; визначати проблеми довкілля, пропонувати способи їх розв'язування; досліджувати природні об'єкти.</p> <p>Ставлення: усвідомлювати значення природничих наук для пізнання матеріального світу; наукове значення основних природничо-наукових понять, законів, теорій, внесок видатних учених у розвиток природничих наук; оцінювати значення природничих наук і технологій для сталого розвитку суспільства; висловлювати судження щодо природних явищ із погляду сучасної природничо-наукової картини світу.</p> <p>Навчальні ресурси: навчальне обладнання і матеріали, засоби унаочнення; міжпредметні контекстні завдання; інформаційні й аналітичні матеріали з проблем стану довкілля, ощадного використання природних ресурсів і синтетичних матеріалів; інформаційні матеріали про сучасні досягнення науки і техніки.</p>
Інформаційно-цифрова компетентність	<p>Уміння: використовувати сучасні пристрої для добору хімічної інформації, її оброблення, збереження і передавання; створювати інформаційні продукти хімічного змісту.</p> <p>Ставлення: критично оцінювати хімічну інформацію з різних інформаційних ресурсів; дотримуватись авторського права, етичних принципів поведінки з інформацією; усвідомлювати необхідність екологічних методів та засобів утилізації цифрових пристроїв.</p> <p>Навчальні ресурси: електронні освітні ресурси; віртуальні хімічні лабораторії.</p>
Уміння вчитися впродовж життя	<p>Уміння: організовувати самоосвіту з хімії: визначати мету, планувати, добирати необхідні засоби; спостерігати хімічні об'єкти та проводити хімічний експеримент; виконувати навчальні проекти хімічного й екологічного змісту.</p> <p>Ставлення: виявляти допитливість щодо хімічних знань; прагнути самовдосконалення; осмислювати результати самостійного вивчення хімії; розуміти перспективу власного розвитку впродовж життя, пов'язаного із хімічними знаннями.</p> <p>Навчальні ресурси: медійні джерела, дидактичні засоби навчання.</p>
Ініціативність і підприємливість	<p>Уміння: виробляти власні цінності, ставити цілі, діяти задля досягнення їх, спираючись на хімічні знання; залучати партнерів до виконання спільних проектів з хімії; виявляти ініціативність до роботи в команді, генерувати ідеї, брати відповідальність за прийняття рішень, вести діалог задля досягнення спільної мети під час виконання хімічного експерименту і навчальних проектів.</p> <p>Ставлення: вірити в себе, у власні можливості; виважено ставитися до вибору майбутнього напрямку навчання, пов'язаного з хімією; бути готовими до змін та інновацій.</p> <p>Навчальні ресурси: література про успішних винахідників і підприємців; зустрічі з успішними людьми; бізнес-тренінги, екскурсії на сучасні підприємства.</p>

Соціальна та громадянська компетентності	<p>Уміння: співпрацювати з іншими над реалізацією соціально значущих проєктів, що передбачають використання хімічних знань; працювати в групі зацікавлених людей, співпрацювати з іншими групами, залучати ширшу громадськість до розв'язування проблем збереження довкілля.</p> <p>Ставлення: виявляти патріотичні почуття до України, любов до малої батьківщини; дотримуватись загально визнаних моральних принципів і цінностей; бути готовими відстоювати ці принципи і цінності; виявляти зацікавленість у демократичному облаштуванні оточення й екологічному облаштуванні довкілля; оцінювати необхідність сталого розвитку як пріоритету міжнародного співробітництва; шанувати розмаїття думок і поглядів; оцінювати й шанувати внесок видатних українців, зокрема вчених-хіміків, у суспільний розвиток.</p> <p>Навчальні ресурси: навчальні проєкти, тренінги.</p>
Обізнаність та самовираження у сфері культури	<p>Уміння: використовувати сучасні хімічні засоби і матеріали для втілення художніх ідей і виявлення власної творчості; пояснювати взаємозв'язок мистецтва і хімії.</p> <p>Ставлення: цінувати вітчизняну і світову культурну спадщину, до якої належать наука і мистецтво.</p> <p>Навчальні ресурси: твори образотворчого мистецтва, музичні й літературні твори як ілюстрації до вивчення хімічних явищ; контекстні завдання; синхроністична таблиця.</p>
Екологічна грамотність і здорове життя	<p>Уміння: усвідомлювати причинно-наслідкові зв'язки у природі і її цілісність; використовувати хімічні знання для пояснення користі і шкоди здобутків хімії і хімічної технології для людини і довкілля; влаштовувати власне життєве середовище без шкоди для себе, інших людей і довкілля; дотримуватися здорового способу життя; безпечно поводитись із хімічними сполуками і матеріалами в побуті; брати участь у реалізації проєктів, спрямованих на поліпшення стану довкілля завдяки досягненням хімічної науки; дотримуватися правил екологічно виваженої поведінки в довкіллі.</p> <p>Ставлення: підтримувати й утілювати на практиці концепцію сталого розвитку суспільства; розуміти важливість гармонійної взаємодії людини і природи; відповідально й ощадно ставитися до використання природних ресурсів як джерела здоров'я і добробуту та безпеки людини і спільноти; оцінювати екологічні ризики і бути готовим до розв'язування проблем довкілля, використовуючи знання з хімії.</p> <p>Навчальні ресурси: навчальні проєкти; якісні й кількісні задачі екологічного змісту.</p>

Наскрізнi змістові лінії послідовно розкриваються у процесі навчання й виховання учнів, є спільними для всіх предметів і корелюються з ключовими компетентностями.

Змістова лінія «Екологічна безпека і сталий розвиток» реалізується на зразках, що дають змогу учневі усвідомити причинно-наслідкові зв'язки у природі і її цілісність; важливість сталого (керованого) розвитку країни для майбутніх поколінь. Такі зразки надає матеріал про добування й застосування речовин, збереження природних ресурсів – води й повітря, раціональне й ощадне використання природних вуглеводнів, колообіг хімічних елементів і речовин тощо.

Результатом реалізації цієї змістової лінії є не лише обізнаність учня із екологічними проблемами, пов'язаними із дотриманням чистоти води і повітря, процесами горіння і дихання, кислотними дощами, стійкими органічними забруднювачами, а й усвідомлення можливості розв'язування цих проблем засобами хімії. Учень цінує природні ресурси, від яких залежить його здоров'я, добробут, сталий розвиток країни; усвідомлює необхідність збереження чистоти довкілля; бере участь у відповідних заходах; екологічно виважено поводитьсь у довкіллі.

Становленню учнів як свідомих громадян, патріотів України, членів соціуму, місцевої громади, шкільного колективу має сприяти реалізація змістової лінії «Громадянська відповідальність». На уроках хімії учні ознайомлюються зі здобутками вітчизняних учених та

їхньою громадянською позицією, оцінюють розвиток вітчизняного виробництва на основі досягнень хімічної науки, навчаються працювати в команді, відповідально ставитись до завдань, визначених колективом, та ретельно виконувати свою частину роботи. У позаурочний час дбають про чистоту довкілля свого регіону, беруть посильну участь у реалізації соціально значущих навчальних проектів.

Результатами, що засвідчують продуктивність реалізації цієї лінії, є усвідомлення учнями відповідальності за результати навчання, які можуть у майбутньому вплинути на розвиток країни; сумлінне виконання завдань у команді; вироблення власного ставлення до вживання алкоголю; раціональне використання речовин; участь у захисті довкілля і збереженні його для себе та майбутніх поколінь.

Змістова лінія «**Здоров'я і безпека**» торкається всіх без винятку тем програми з хімії, оскільки використання здобутків хімії упродовж усього життя людини тісно пов'язано зі здоров'ям і життєзабезпеченням. Послідовний розвиток цієї змістової лінії у змісті курсу дає учням змогу усвідомити, з одного боку, значення хімії для охорони здоров'я, а з іншого – можливу шкоду продуктів сучасної хімічної технології у разі неналежного використання їх.

У результаті реалізації цієї змістової лінії учень беззастережно дотримується правил безпечного поводження з речовинами і матеріалами в лабораторії, побуті й довкіллі; обізнаний із заходами безпеки під час реакції горіння, маркуванням небезпечних речовин; усвідомлює залежність здоров'я від чистоти води, повітря, складу харчових продуктів, згубну дію алкоголю на організм людини; дотримується здорового способу життя.

Змістова лінія «**Підприємливість і фінансова грамотність**» націлює учнів на мобілізацію знань, практичного досвіду і ціннісних установок у ситуаціях вибору і прийняття рішень. У навчанні хімії такі ситуації створюються під час планування самоосвітньої навчальної діяльності, групової навчальної, експериментальної роботи, виконання навчальних проектів і презентування їх, розв'язування розрахункових і контекстних задач, вироблення власної моделі поведінки у довкіллі.

Розкриття змістової лінії потребує позитивних зразків із історії хімії, діяльності вчених і підприємців у галузі хімії, екології, фармакології, що засвідчують можливість розв'язування не лише теоретичних, а й практичних проблем хімії і хімічного виробництва.

У результаті реалізації цієї змістової лінії учень усвідомлює важливість вивчення хімії; оцінює успіхи, досягнуті сучасним суспільством у хімічній науці, розробленні способів добування, переробки і застосування речовин як такі, що залежать від знань, умінь, ініціативи і підприємливості окремих особистостей і груп однодумців; переносить це ставлення на різні види своєї навчальної діяльності, поводження у довкіллі; свідомо обирає напрям навчання у старшій школі, виходячи з власних можливостей.

Реалізація наскрізних змістових ліній не передбачає будь-якого розширення чи поглиблення навчального матеріалу, але потребує посилення уваги до певних його аспектів. Провідні ідеї, на яких ґрунтуються наскрізні змістові лінії, втілюються в навчанні хімії як у теоретичному змісті курсу, так і в експериментальній діяльності учнів, під час розв'язування задач і завдань з реальними даними; виконання міжпредметних навчальних проектів, роботи з різними джерелами інформації; в позаурочний час вони реалізуються під час тематичних тижнів, участі в олімпіадах і конкурсах (у тому числі дистанційних).

Основною формою організації освітнього процесу є різні типи уроку. Для формування ключових компетентностей і з метою встановлення та реалізації міжпредметних і внутрішньо-предметних зв'язків використовуються інтегровані уроки, проблемні уроки, відео-уроки, прес-конференції, ділові ігри, уроки-«суди», уроки з навчання одних учнів іншими.

Розвитку компетентностей сприяють навчально-практичні заняття (практичні, лабораторні роботи, домашні експерименти), оглядові конференції, оглядові консультації, уроки-семінари, віртуальні подорожі, уроки захисту навчальних проектів тощо. Перевірка або оцінювання досягнення компетентностей проводиться на уроках-заліках, співбесідах, контрольних навчально-практичних заняттях, уроках-семінарах, уроках контролю знань у різних формах. Корекція основних компетентностей проводиться у вигляді екскурсії, віртуальної подорожі, брифінгу, ділової гри, заключної конференції, комбінованого уроку.

Природознавство

Ключові компетентності, уміння і ставлення, формування яких забезпечується засобами предмета «природознавство».

Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою.

Уміння: розуміти тексти природничого змісту; використовувати вивчені природничо-наукові поняття в самостійних усних повідомленнях; усно й письмово тлумачити природничі поняття, факти, закономірності; поповнювати свій словниковий запас; обмінюватись інформацією про свої результати виконання завдань і пояснювати їх; обговорювати проблеми природничого змісту.

Ставлення: уважне й неупереджене ставлення до думок і висловлювань інших; пошанування українських вчених і відданості науці природодослідників; усвідомлення значущості здобутків природознавства, ваги мови для подолання конфліктів і вирішення проблем у довіллі.

Спілкування іноземними мовами

Уміння: описувати природу іноземною мовою

Ставлення: розуміння важливості використання іноземної мови у вирішенні проблем довілля на міжнародному рівні; усвідомлення того, що знання іноземних мов надає ширші можливості в пізнанні природи; виявлення інтересу до досягнень природничих наук у різних країнах світу.

Математична компетентність.

Уміння: правильно оперувати математичними поняттями у процесі пізнання природи, під час використання природних і рукотворних об'єктів; використовувати цифрові дані, математичні методи й моделі для вирішення проблем, виявлених у природі

Ставлення: усвідомлення значення математики у вивченні природи, вирішенні проблем довілля.

Компетентності у природничих науках і технологіях.

Предметна природничо-наукова компетентність формується на основі опанування учнями різними видами соціального досвіду, який включає знання про природу (*знаннєвий компонент*), способи навчально-пізнавальної діяльності (*діяльнісний компонент*), ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності (*ціннісний компонент*).

Уміння: пояснювати взаємозв'язки між об'єктами та явищами живої і неживої природи, причини добових і сезонних змін у природі; вивчати тіла та явища природи за моделями, у процесі проведення спостережень і дослідів; досліджувати тіла та явища природи за моделями, схематичними малюнками, колекціями у процесі проведення спостережень і дослідів; розмірковувати, висувати гіпотези та перевіряти їх, експериментувати, добирати необхідні ресурси для проведення спостережень і дослідів, за їх результатами робити висновки; критично оцінювати та узагальнювати інформацію природничого змісту, усвідомлювати її значення у своєму житті; виконувати проект, проводити спостереження за інструкцією/планом, наданою/наданим учителем або складеною самостійно; обирати засоби і створювати прості паперові та електронні презентації для відображення ходу і результатів власних спостережень і експериментів, результатів проектів.

Ставлення: розуміння цінності спільної діяльності і взаємодопомоги у вирішенні проблем довілля; відповідальність за ощадне використання природних ресурсів, екологічний стан у місцевій громаді, в Україні і світі; усвідомлення власної відповідальності за збереження природи і здоров'я.

Інформаційно-цифрова компетентність.

Уміння: здійснювати пошук зображень і текстів в Інтернеті за ключовими словами та зберігати результати пошуку; обирати відповідні ілюстрації для відображення ходу й висновків спостереження із запропонованих вчителем та матеріалів, отриманих з мережі Інтернет; створювати комп'ютерні презентації для оформлення результатів спостережень, дослідів і проектів за наданим учителем зразком; використовувати сучасні цифрові технології і пристрої для вивчення природних об'єктів і явищ, фіксації одержаних даних спостережень і дослідів.

Ставлення: дотримання авторського права, етичних принципів поводження з інформацією; усвідомлення необхідності екологічних методів і засобів утилізації цифрових пристроїв та використання їх.

Уміння вчитися впродовж життя.

Уміння: розуміти роль освіти для окремої людини й суспільства в цілому; ставити запитання щодо спостережуваних природних явищ і процесів та їхніх наслідків; порівнювати об'єкти за декількома ознаками, самостійно класифікувати їх на групи за спільними ознаками; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями та явищами; аналізувати свій поступ у навчанні; використовувати додаткові джерела інформації для виконання навчального завдання; виконувати завдання точно й вчасно; оцінювати результати роботи однокласників (взаємооцінювання) і здійснювати самоконтроль.

Ставлення: відкритість новому; усвідомлення потреби в знаннях і вміннях, прагнення навчатися й отримувати інформацію; виявлення інтересу до здобутків науки і техніки; усвідомлення результатів своєї роботи й прагнення їх вдосконалити; готовність розширювати світорозуміння

Ініціативність і підприємливість.

Уміння: планувати розв'язання задачі, аналізувати різні варіанти дій, щоб обрати з них найкращий для її вирішення, визначати необхідні ресурси; виконувати проектні завдання і проекти, проявляти ініціативу, пропонувати свої ідеї щодо їх виконання і вдосконалення; ризикувати у творчих завданнях, щоб перевірити власні ідеї, гіпотези; грамотно презентувати власні ідеї; порівнювати характеристики запланованого та отриманого результатів.

Ставлення: ініціативність, активність і відповідальність під час прийняття рішень.

Соціальна та громадянська компетентності.

Уміння: співпрацювати в групі задля досягнення спільної мети; відстоювати свою позицію в дискусії, конструктивно спілкуватися, аналізувати свої та чужі помилки; залучати інших людей до спільного визначення мети та її досягнення.

Ставлення: розуміння цінності спільної діяльності й взаємодопомоги у вирішенні проблем; підбадьорювання учасників групи і надання їм допомоги у виконанні завдань; доброзичливе і стримане ставлення до висловлювань інших; оцінювання власних вчинків і вчинків інших відповідно до прийнятих суспільних норм, бажаних і небажаних наслідків дій

Обізнаність та самовираження у сфері культури.

Уміння: пояснювати культуру і традиції рідного краю щодо природи; виявляти елементи природи в художніх творах в описувати їхню роль у мистецтві; відображувати різноманітність навколишнього світу, людину в ньому засобами різних видів мистецтва; виявляти в довідці та описувати об'єкти і явища природи, які мають культурне значення.

Ставлення: усвідомлення того, що наука не має кордонів, науковими досягненнями послуговуються люди різних культур; зацікавленість внеском природодослідників до культури людства; оцінювання гармонії та краси природи, своїх можливостей у розумінні та естетичному перетворенні довкілля; орієнтація на загальнолюдські цінності у власній поведінці та міжособистісних стосунках.

Екологічна грамотність і здорове життя.

Уміння: прогнозувати наслідки своєї поведінки в природі, при проведенні досліджень; пояснювати значення соціальних проектів екологічного спрямування і брати в них участь; обирати й використовувати матеріали, які не завдають шкоди природі й здоров'ю; ранжувати об'єкти і явища природи з урахуванням доцільності, екологічності, користі іншим мешканцям і природним об'єктам Землі; застосовувати природничі знання в повсякденному житті для забезпечення безпеки життєдіяльності, грамотного використання тил, речовин, техніки, збереження довкілля і здоров'я; дотримуватися правил безпечної та відповідальної поведінки у природному середовищі.

Ставлення: спонукання інших до здорового способу життя й збереження природи; усвідомлення власної відповідальності за збереження природи й здоров'я.

Реалізації наскрізних ліній «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека» й «Підприємливість і фінансова грамотність» сприятиме виконанню учнями навчальних проектів: «Жива і нежива природа навколо нас», «Наш дім – Сонячна система», «Вирощування найвищої бобової рослини», «Смітити не можна переробляти (про «друге життя» побутових речей)».

Ключові компетентності, уміння і ставлення, формування яких забезпечується засобами предмета «біологія».

Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою.

Уміння: усно й письмово тлумачити біологічні поняття, факти, явища, закони, теорії; описувати (усно чи письмово) експеримент, послуговуючись багатим арсеналом мовних засобів (термінами, поняттями тощо); обговорювати проблеми біологічного змісту.

Ставлення: усвідомлення значущості здобутків біологічної науки, зокрема пошанування досягнень українських учених; прагнення до розвитку української біологічної термінологічної лексики.

Навчальні ресурси: навчальні, науково-популярні, художні тексти про природу, дослідницькі проекти в галузі біології, усні / письмові презентації їх результатів

Спілкування іноземними мовами

Уміння: використовувати іншомовні навчальні джерела для отримання інформації біологічного змісту; описувати іноземними мовами, аналізувати та оцінювати роль природних явищ у сучасному світі, доречно використовувати біологічні поняття та найуживаніші терміни в усних чи письмових текстах, читати й тлумачити біологічну номенклатуру й термінологію іноземною мовою; описувати біологічні проблеми.

Ставлення: зацікавленість інформацією біологічного змісту іноземною мовою; розуміння глобальності екологічних проблем і прагнення долучитися до їх вирішення, зокрема й за посередництвом іноземної мови.

Навчальні ресурси: довідкова література, онлайнві перекладачі, іншомовні сайти, статті з іншомовної вікіпедії, іноземні підручники та посібники.

Математична компетентність.

Уміння: застосовувати математичні методи для розв'язання біологічних проблем, розуміти й використовувати математичні моделі природних явищ і процесів.

Ставлення: усвідомлення варіативності математичних методів у розв'язанні біологічних проблем і задач.

Навчальні ресурси: завдання на виконання розрахунків, аналіз та представлення статистичної інформації, поданої в графічній формі, наприклад щодо статево-вікової будови популяцій

Компетентності у природничих науках і технологіях.

Уміння: пояснювати явища в живій природі, використовуючи наукове мислення; самостійно чи в групі досліджувати живу природу, аналізувати й визначати проблеми довкілля;

оцінювати значення біології для сталого розвитку.

Ставлення: відповідальність за ошадне використання природних ресурсів, екологічний стан у місцевій громаді, в Україні та світі;

готовність до вирішення проблем, пов'язаних зі станом довкілля.

Навчальні ресурси: біологічні задачі, ситуативні вправи щодо вирішення проблем стану довкілля, біорізноманіття, ошадного використання природних ресурсів тощо

Інформаційно-цифрова компетентність.

Уміння: використовувати сучасні цифрові технології та пристрої для спостереження за довкіллям, явищами й процесами живої природи; створювати інформаційні продукти (мультимедійна презентація, блог тощо) природничого спрямування; шукати, обробляти та зберігати інформацію біологічного характеру, критично оцінюючи її.

Ставлення: дотримання авторського права, етичних принципів поводження з інформацією;

усвідомлення необхідності екологічних методів та засобів утилізації цифрових пристроїв.

Навчальні ресурси: комп'ютерні експерименти на основі інформаційних моделей

Уміння вчитися впродовж життя.

Уміння: організовувати й оцінювати свою навчально-пізнавальну діяльність, зокрема самостійно чи в групі планувати й проводити спостереження та експеримент, ставити перед собою цілі й досягати їх, вибудовувати власну траєкторію розвитку впродовж життя.

Ставлення: допитливість і спостережливість, готовність до інновацій.

Навчальні ресурси: Біологічна література, довідкова система програмних засобів

Ініціативність і підприємливість.

Уміння: генерувати ідеї й ініціативи щодо проектної та винахідницької діяльності, ефективного використання природних ресурсів; прогнозувати вплив біології на розвиток технологій, нових напрямів підприємництва; зменшувати ризики й використовувати можливості для створення цінностей для себе та інших; керувати групою (надихати, переконувати й залучати до діяльності, зокрема природоохоронної чи наукової).

Ставлення: проактивність, відповідальність за ухвалення виважених рішень щодо діяльності в довіллі, під час реалізації проектів і дослідницьких завдань.

Навчальні ресурси: біографії відомих учених – організаторів виробництва (Луї Пастер), бізнес-плани, екскурсії на новітні біотехнологічні підприємства, зустрічі з успішними підприємцями

Соціальна та громадянська компетентності.

Уміння: працювати в команді під час виконання біологічних дослідів і проектів, оцінювати позитивний потенціал та ризики використання надбань біологічної науки для добробуту людини і безпеки довкілля.

Ставлення: відвага відстоювати власну позицію щодо ухвалення рішень у справі збереження і охорони довкілля, готовність брати участь у природоохоронних заходах; громадянська відповідальність за стан довкілля, пошанування розмаїття думок і поглядів;

оцінювання внеску українських та іноземних учених і винахідників у суспільний розвиток; пошанування внеску кожного / кожної в досягнення команди.

Навчальні ресурси: кооперативне навчання, партнерські технології, проекти

Обізнаність та самовираження у сфері культури.

Уміння: використовувати природні матеріали та засоби для втілення художніх ідей, пояснювати підґрунтя мистецтва з біологічної точки зору (фізіологія зору, слуху, смаку, нюху тощо).

Ставлення: усвідомлення причетності до національної та світової культури через вивчення біології й мистецтва; розуміння гармонійної взаємодії людини й природи.

Навчальні ресурси: музичні твори для вивчення акустики й фізіології слуху, опорно-руховий апарат і балет, поезія як ілюстрація до вивчення явищ і процесів природи, твори образотворчого мистецтва і фізіологія зору, особливості вищої нервової діяльності

Екологічна грамотність і здорове життя.

Уміння: ефективно співпрацювати з іншими над реалізацією екологічних проектів, розв'язувати проблеми довкілля, залучаючи місцеву громаду та ширшу спільноту.

застосовувати набутий досвід задля збереження власного здоров'я та здоров'я інших.

Ставлення: турбота про здоров'я своє та інших людей, ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки людини і спільноти.

Навчальні ресурси: екологічні проекти, розрахункові завдання, наприклад, розрахунок економії сімейного бюджету за умови раціонального харчування

Завдання реалізації наскрізних змістових ліній у процесі освітньої діяльності з предмета «біологія»:

Змістова лінія «**Екологічна безпека та сталий розвиток**» спрямована на:

6 кл.: формування готовності до оцінки наслідків діяльності людини щодо природного середовища; застосування знань у справі охорони природи; оцінку значення рослин для існування життя на планеті Земля; оцінку значення рослин, грибів та лишайників у біосфері; різні форми діяльності екологічного змісту: підготовку повідомлень про рідкісні рослини, гриби й лишайники та природоохоронні об'єкти свого краю; інформування про них населення своєї місцевості (створення листівок, брошур, розміщення інформації на сайті навчального закладу тощо); участь у заходах з охорони довкілля, які проводяться у школі, населеному пункті та регіоні, країні;

7 кл.: формування розуміння про взаємозв'язки компонентів екосистеми; вплив людини та її діяльності на екосистеми; дотримання екологічної етики щодо поведінки людини в природі; значення охорони тваринного світу, природоохоронних територій; значення Червоної книги України;

8 кл.: формування розуміння, що людина – це частина живої природи, її існування

залежить від природних умов середовища, яке потрібно оберігати;

9 кл.: формування цілісної наукової картини живої природи; формування уявлення про історичний розвиток та єдність органічного світу; формування умінь пояснювати зв'язки між організмами в екосистемі; роль заповідних територій у збереженні біологічного різноманіття, рівноваги в біосфері; уміння застосовувати знання під час прогнозування наслідків впливу людини на екосистеми, визначення правил своєї поведінки в сучасних умовах навколишнього середовища; уміння робити висновки про значення охорони природних угруповань для збереження рівноваги в біосфері.

Реалізація змістової лінії «**Громадянська відповідальність**» спрямована на

6 кл.: виховання ставлення учня як громадянина до об'єктів живої природи; уміння захищати природу;

7 кл.: вивчення тваринного світу України з позиції збереження природних багатств; різноманітність тварин свого краю; на формування громадянської позиції щодо збереження природи місцевості, у якій навчається учень, через спеціальні акції;

8 кл.: формування розуміння біологічної природи та соціальної сутності людини, якій для повноцінного розвитку потрібні два середовища: природне й соціальне; розкриття біологічних основ розвитку індивіда та його особистісних якостей; гордості за розвиток вітчизняної біологічної науки;

9 кл.: формування громадянської позиції щодо збереження заповідних територій як основного чинника збереження біологічного різноманіття, рівноваги в біосфері.

Завданням змістової лінії «**Здоров'я і безпека**» є формування

6 кл.: застосування знань для профілактики інфекційних та паразитарних захворювань; вміння розрізняти отруйні гриби (на прикладах видів своєї місцевості), негативні наслідки вживання в їжу продуктів, що вражені цвілевими грибами;

7 кл.: вивчення біологічних особливостей паразитарних безхребетних для попередження зараження ними;

8 кл.: формування розуміння, що здоров'я є найвищою цінністю для кожної людини та суспільною цінністю, на свідому мотивацію щодо ведення здорового способу життя, відповідальності за власне життя і здоров'я;

9 кл.: формування вміння характеризувати переваги та можливі ризики використання генетично модифікованих організмів; застосовувати знання для оцінки можливих позитивних і негативних наслідків застосування сучасних біотехнологій; висловлювати судження щодо можливостей використання генетично модифікованих організмів.

Змістова лінія «**Підприємливість та фінансова грамотність**» спрямована на

6 кл.: формування уміння підрахувати кількість річних кілець і зробити висновки про їх наявність; пояснити залежність урожаю від умов середовища тощо.

7 кл.: формування вмінь розв'язувати елементарні екологічні проблеми; вміння розрахувати чисельність популяцій у місцевій екосистемі, їх взаємозв'язки з іншими популяціями.

8 кл.: формування вмінь розв'язувати біологічні задачі на обчислення затрат енергії під час виконання різних видів діяльності.

9 кл.: формування здатності розв'язувати елементарні генетичні та екологічні задачі; розраховувати залежності росту однієї популяції від іншої.

Форми та методи формування ключових компетентностей і реалізації наскрізних ліній на уроках біології: фронтальна бесіда, розповідь, лекція, лабораторні дослідження, лабораторна робота, практична робота, екскурсії, інтерактивні вправи (коло ідей, акваріум, диспут, казка), проекти, міні-проекти, повідомлення, різноманітне тестування, презентації, демонстрування.

Освітня галузь «Суспільствознавство»

Історія України. Всесвітня історія

Ключові компетентності, уміння і ставлення, формування яких забезпечується засобами предмета.

Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою.

Уміння: доступно і переконливо висловлювати думки, використовувати виражальні

можливості мови для опису подій минулого і сучасності, реагувати мовними засобами на соціальні й культурні явища; розпізнавати мовні засоби впливу, розрізняти техніки переконування та маніпуляції; вести аргументовану дискусію на відповідну тематику; читати і розуміти перекладені та адаптовані українською літературною мовою писемні джерела, авторські публікації на історичні й соціально-політичні теми; творити українською мовою (усно і письмово) тексти історичного та соціального змісту.

Ставлення: повага до української як державної / рідної (у разі відмінності) мови, зацікавлення її розвитком, розуміння цінності кожної мови; критичне сприймання інформації історичного та суспільно-політичного характеру; толерантне ставлення до альтернативних висловлювань інших людей.

Навчальні ресурси: доповідь, виступ, дискусія.

Спілкування іноземними мовами

Уміння: читати і розуміти науково-популярні публікації та художні твори історичного змісту іноземною мовою; знаходити потрібну інформацію про світ іноземними мовами; створювати іноземною мовою інформацію про минуле й сучасні суспільні (зокрема культурні) процеси в Україні; спілкуватися з однолітками, які представляють різні країни, для взаємообміну знаннями з історії.

Ставлення: інтерес до історії культурного, економічного й суспільно-політичного життя країн регіону, Європи і світу.

Навчальні ресурси: іншомовні науково-популярні публікації, адаптовані художні твори іноземною мовою.

Математична компетентність

Уміння: оперувати цифровими даними, математичними поняттями для пізнання і пояснення минулого й сучасних суспільних подій, явищ і процесів; перетворювати джерельну інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема тощо); будувати логічні ланцюжки подій, вчинків; використовувати статистичні матеріали у вивченні історії.

Ставлення: прагнення обирати раціональні способи пояснення подій минулого, причин і можливих шляхів розв'язання сучасних соціальних, політичних, економічних проблем.

Навчальні ресурси: джерела із статистичними даними у формі діаграм, таблиць, графіків тощо.

Компетентності у природничих науках і технологіях.

Уміння: пояснювати та оцінювати вплив природного середовища на життя людини в окремі історичні періоди; розкривати зміст і значення господарських, промислових, наукових і науково-технічних революцій, вплив на суспільне життя технологій, технічних винаходів і наукових теорій.

Ставлення: сталий інтерес до науково-технічного прогресу та здобутків природничих наук; визнання цінності природних ресурсів для сьогодення та майбутніх поколінь, готовність раціонально їх використовувати в повсякденному житті; сміливо реагувати на ризики екологічних загроз, долучаючись до громадських акцій на захист природи.

Навчальні ресурси: матеріали про розвиток природничих наук у різні історичні періоди.

Інформаційно-цифрова компетентність.

Уміння: використовувати цифрові технології для пошуку потрібної історичної та соціальної інформації, її нагромадження, перевірки і впорядкування; створювати вербальні й візуальні (графіки, діаграми, фільми) тексти, мультимедійні презентації та поширювати їх; виявляти маніпуляції інформацією соціального та історичного змісту під час аналізу повідомлень електронних медіа; виявляти джерела й авторів інформації, робити коректні посилання.

Ставлення: дотримання визначених норм поведінки і моральних правил у роботі з соціальною інформацією, зокрема дотримання авторського права.

Навчальні ресурси: публікації на історичну, соціально-політичну тематику, електронні інформаційні ресурси, цифрові бібліотеки.

Уміння вчитися впродовж життя.

Уміння: визначати власні навчальні цілі в соціальній сфері й галузі знань про минуле; аналізувати процес власного навчання, відстежувати зміни у сприйнятті інформації; знаходити й опрацьовувати джерела соціальної та історичної інформації; критично аналізувати й

узагальнювати здобуті відомості й досвід.

Ставлення: розуміння соціальної ролі освіти в минулому і тепер, відкритість до сталого самонавчання, бажання ділитися знаннями з іншими.

Навчальні ресурси: матеріали, в яких відображено алгоритми опрацювання інформації соціального та історичного змісту.

Ініціативність і підприємливість.

Уміння: використовувати досвід пізнання історії для вибору дійових життєвих стратегій; виявляти можливості й загрози для майбутньої професійної та підприємницької діяльності, аналізуючи світовий досвід та уроки минулого; працювати для загального добра громади; генерувати нові ідеї, оцінювати переваги і ризики, вести перемовини, працювати самостійно і в групі; планувати, організовувати, реалізовувати індивідуальні чи командні проекти (зокрема дослідницько-пошукового характеру), представляти їх результати.

Ставлення: готовність використовувати досвід історії для самопізнання й досягнення добробуту; усвідомлення важливості дотримання етичних норм підприємницької діяльності та потреби розвитку соціально відповідального бізнесу; зважений підхід до ухвалення рішень, що несуть ризики, ґрунтований на досвіді минулого і сучасного соціального життя.

Навчальні ресурси: біографії історичних постатей, відомих підприємців-меценатів, які розвивали українську культуру.

Соціальна та громадянська компетентності.

Уміння: критично аналізувати джерела масової інформації для протистояння деструктивним і маніпулятивним технікам впливу; знаходити переконливі історичні приклади вирішення конфліктів; працювати в групі, досягати порозуміння та налагоджувати співпрацю, використовуючи власний і чужий, зокрема взятий з історії, досвід; бути активним і відповідальним членом громадянського суспільства, що знає права людини і вміє їх захищати; ухвалювати зважені рішення, спрямовані на розвиток місцевої громади і суспільства, використовуючи знання з історії та інших соціальних дисциплін; ефективно співпрацювати з іншими, ініціювати та реалізовувати проекти екологічного, соціального характеру.

Ставлення: ідентифікування себе як особистості й громадянина України; усвідомлення цінності людини (її життя, здоров'я, честі й гідності, недоторканності й безпеки); співпереживання за долю рідних і близьких, інших осіб, що потребують допомоги і підтримки; пошанування досвіду й цінностей власного й інших народів, держав, релігій і культур; толерантне сприйняття і ставлення до життєвої позиції іншого; волонтерство, підтримка громадських проектів та ініціатив.

Навчальні ресурси: Конституція України, міжнародні правові акти, біографії історичних постатей, сучасна публіцистика.

Обізнаність та самовираження у сфері культури.

Уміння: образно мислити та уявляти; інтерпретувати твори мистецтва; розвивати власну національно-культурну ідентичність у сучасному багатокультурному світі; окреслювати основні тенденції розвитку культури в минулому та сьогодні; використовувати мистецькі артефакти для пізнання минулого, осмислювати твори мистецтва в історичному контексті; зіставляти досягнення української культури з іншими культурами; виявляти вплив культури на особу та розвиток цивілізації.

Ставлення: свідоме збереження і розвиток власної національної культури, повага до культур інших народів; відповідальна поведінка та піклування про пам'ятки української і світової культури; відкритість до міжкультурного діалогу.

Навчальні ресурси: твори мистецтва, творчі проекти, інтерактивні заняття в музеях, галереях тощо.

Екологічна грамотність і здорове життя.

Уміння: змінювати навколишній світ засобами сучасних технологій без шкоди для середовища; уміння надавати допомогу собі й тим, хто її потребує; ухвалювати рішення, обмірковуючи альтернативи і прогнозуючи наслідки для здоров'я, добробуту і безпеки людини; регулярно практикувати фізичну діяльність, демонструвати рухові вміння й навички з фізичної культури та використовувати їх у різних життєвих ситуаціях.

Ставлення: відповідальне ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших людей;

дотримання морально-етичних і правових норм, правил екологічної поведінки в довкіллі; ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки людини і спільноти, усвідомлення важливості бережливого природокористування, відповідальність за власну діяльність у природі; усвідомлення значення здоров'я для самовираження та соціальної взаємодії.

Навчальні ресурси: соціальні / екологічні проекти; моделювання соціальних ситуацій, зокрема впливу природного та техногенного середовища на здоров'я і безпеку людини; мультимедійні презентації до проектів щодо добробуту, здоров'я і безпеки; інформація про історію спортивного руху в Україні.

Завдання реалізації наскрізних змістових ліній у процесі освітньої діяльності з предмета:

Змістова лінія **«Екологічна безпека та сталий розвиток»** спрямована на формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь. Учні 5–6 класів орієнтують на сприйняття природи як цілості, взаємозв'язку людини і природного середовища, залежність людини від природних ресурсів, бережливе ставлення до природного середовища. Учні 7–9 класів орієнтують на розуміння взаємозв'язку між культурним, соціальним, економічним і технологічним розвитком людства; важливості біологічної й культурної багатоманітності та екологічної стабільності; відповідальність людини за збереження природи; навчають замислюватися над проблемами навколишнього середовища та шляхами їх розв'язання

Реалізація змістової лінії **«Громадянська відповідальність»** спрямована на формування діяльного члена громади і суспільства, який розуміє принципи і механізми функціонування суспільства, є вільною особистістю, яка визнає загальнолюдські й національні цінності та керується морально-етичними критеріями і почуттям громадянської відповідальності у власній поведінці. Учні 5–6 класів орієнтують цінувати демократичний устрій, спільну діяльність, громадянську ініціативу й роботу, засновану на добровільності; бути ініціативним, формувати власну думку й уміти її висловлювати. Учні 7–9 класів орієнтують пізнавати і захищати свої права і права інших людей, розуміти зв'язок між громадянською позицією й розвитком суспільства; навчають усвідомлювати свою роль у суспільстві та відповідальність за його стан.

Завданням змістової лінії **«Здоров'я і безпека»** є формування учня як духовно, емоційно, соціально й фізично повноцінного члена суспільства, здатного дотримуватися здорового способу життя і формувати безпечне життєве середовище. Учні 5–6 класів навчають прагнути до усвідомлено-здорового розвитку, цінувати здоров'я і безпечну поведінку, знати джерела небезпеки й уникати небезпечних ситуацій, правильно поводитися в критичних і небезпечних ситуаціях. Учні 7–9 класів навчають осмислювати свої рішення і поведінку з огляду збереження здоров'я і безпеки, знати й цінувати права, обов'язки і відповідальність щодо безпеки власної й оточуючих людей, розуміти залежність між здоров'ям громадян і розвитком суспільства

Змістова лінія **«Підприємливість та фінансова грамотність»** спрямована на розвиток лідерських ініціатив, здатність успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі, забезпечення кращого розуміння молодим поколінням українців практичних аспектів фінансових питань (здійснення заощаджень, інвестування, запозичення, страхування, кредитування тощо). Учні 5–6 класів орієнтують на ініціативність і важливість роботи в цільових групах; навчають планувати діяльність, брати участь у спільних заходах, розуміти важливість економічного розвитку на засадах вільного підприємництва. Учні 7–9 класів орієнтують на розуміння зв'язку громадського і підприємницького секторів, навчають формувати власні (пов'язані з підприємницькою діяльністю) задуми і проекти, розуміти соціальну відповідальність підприємця.

Форми та методи формування ключових компетентностей і реалізації наскрізних ліній на уроках історії: різні типи уроку, екскурсії, віртуальні подорожі, форуми, брифінги, квести, інтерактивні уроки (уроки-«суди»), уроки з навчанням одних учнів іншими, робота в малих групах, робота в парах), інтегровані уроки, відео-уроки тощо.

Правознавство

Метою навчання правознавства в школі є надання учням основ правових знань, виховання

поваги й любові до своєї держави та державотворчих і правотворчих традицій, забезпечення умов для формування елементів правової культури, правових орієнтирів і правомірної поведінки школярів.

Правознавство як навчальний предмет сприяє становленню особистості, розвитку критичного мислення, логіки, здатності розуміти й оцінювати правові явища та процеси, аналізувати різноманітні життєві ситуації відповідно дій правових норм; спонукає учнів ставити запитання та шукати відповіді щодо ролі держави й права в житті людини і суспільства. Знання основ правознавства формує певну систему цінностей, впливає на правосвідомість учнів та рівень їхньої правової культури, прищеплює інтерес до права, заохочує до свідомої реалізації, застосування й додержання правових норм.

Освітня галузь «Мистецтво»

Мистецтво

Мета базової загальної середньої освіти досягається шляхом реалізації таких **завдань загальної мистецької освіти**: виховання в учнів емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва та дійсності, розвиток художніх інтересів, естетичних потреб; формування системи художніх знань, яка відображає видову специфіку і взаємодію мистецтв; розвиток умінь сприймання, інтерпретації та оцінювання творів мистецтва й художніх явищ; стимулювання здатності учнів до художньо-творчого самовираження, до діалогу; розвиток художніх здібностей, креативного мислення; формування потреби в естетизації середовища та готовності до участі в соціокультурному житті.

Загальна мистецька освіта ґрунтується на **принципах**: наступності між початковою, основною і старшою школою; поєднання загальнолюдського, національного та етнокраєзнавчого аспектів змісту освіти; інтегративності, спрямованості на поліхудожнє виховання учнів; креативності (пріоритет творчої самореалізації); варіативності змісту, методів, технологій; діалогічності, полікультурності.

Ключові компетентності, уміння і ставлення, формування яких забезпечується засобами предмета «мистецтво».

Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою.

Уміння: висловлювати свої почуття та переживання від сприймання творів мистецтва; брати участь у дискусіях, обговореннях на теми мистецтва, чітко формулювати судження щодо мистецтва й мистецьких явищ; ділитися своїми творчими ідеями, почуттями, коментувати й оцінювати власну художньо-творчу діяльність і творчість інших

Ставлення: усвідомлення загальнолюдських цінностей, національної самобутності через мистецтво, готовність до їхнього поширення

Спілкування іноземними мовами

Уміння: сприймати твори мистецтва різних країн, народів

Ставлення: пошанування культурного розмаїття, усвідомлення ширших можливостей у творчій діяльності зі знанням іноземних мов

Математична компетентність

Уміння: аналізувати твори мистецтва, розуміти логіку художньої форми; здійснювати необхідні розрахунки для встановлення пропорцій, відтворення перспективи, створення об'ємно-просторових композицій, визначення метру, запису ритму тощо

Ставлення: усвідомлення взаємозв'язку математики й мистецтва на прикладах творів різних видів мистецтва

Компетентності у природничих науках і технологіях.

Уміння: спостерігати, досліджувати і відтворювати в художніх образах довкілля та явища природи засобами мистецтва; використовувати нові технічні засоби для втілення художніх ідей, застосовувати знання із природничих наук (акустики, оптики, хімії тощо)

Ставлення: розуміння гармонійної взаємодії людини і природи, сприймання довкілля як об'єкта для художньо-образної інтерпретації

Інформаційно-цифрова компетентність.

Уміння: застосовувати сучасні цифрові технології для створення, презентації та популяризації художніх образів; добирати й опрацьовувати потрібну інформацію (зображення,

текст, аудіо, відео) для пізнання, творення мистецтва у пошуково-дослідній і соціокультурній діяльності.

Ставлення: усвідомлення можливостей використання сучасних цифрових технологій для художньо-творчого самовираження та віртуальних мистецьких подорожей

Уміння вчитися впродовж життя.

Уміння: визначати власні художні інтереси та потреби; планувати й організувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва чи самовираження через мистецтво; раціонально використовувати час для задоволення культурних потреб, здобувати, опрацьовувати мистецьку інформацію

Ставлення: усвідомлення власного рівня опанування художньої інформації, самооцінювання досягнень і помилок, готовність до пошуку нових шляхів для художньо-творчого розвитку.

Ініціативність і підприємливість.

Уміння: критично оцінювати й інтерпретувати явища культури минулого і сучасності, розуміючи роль традицій та інновацій; працювати в команді для пошуку вирішення художньо-творчих завдань; презентувати власні твори, пропонувати ідеї, шляхи розв'язання творчих завдань, оцінювати і визначати свої сильні і слабкі сторони.

Ставлення: ініціативність щодо участі в мистецьких заходах, прагнення до творчої самореалізації (відчуття потреби бути учасником мистецьких заходів і подій), відповідальність за особистий і колективний результат.

Соціальна та громадянська компетентності.

Уміння: ефективно співпрацювати з іншими, зокрема для реалізації громадських мистецьких проєктів; творити (самостійно чи в команді) естетичне середовище.

Ставлення: усвідомлення своєї причетності до соціокультурних і суспільних процесів, розуміння своєї національної ідентичності завдяки пізнанню українського мистецтва в контексті світового, дбайливе ставлення до народних традицій, мистецтва рідного краю, власної культури і надбань інших культур; розуміння значущості мистецтва для суспільного розвитку; гордість за здобутки українців у мистецькій діяльності.

Обізнаність та самовираження у сфері культури.

Уміння: розвивати власну емоційно-почуттєву сферу на основі сприймання мистецтва та художньо-творчої діяльності; аналізувати, інтерпретувати, давати естетичну оцінку творам різних видів мистецтва та довкілля; створювати художні образи засобами різних видів мистецтва

Ставлення: пошана до національної культури; повага і толерантне ставлення до культурного розмаїття світу; усвідомлення потреби збереження художнього надбання людства

Екологічна грамотність і здорове життя.

Уміння: використовувати мистецтво для вираження власних емоцій, почуттів, переживань та впливу на власний емоційний стан

Ставлення: розуміння гармонійної взаємодії людини і природи, сприймання довкілля як об'єкта для художньо-образної інтерпретації

Завдання реалізації наскрізних змістових ліній у процесі освітньої діяльності з предмета «мистецтво»:

З метою інтеграції навчальних предметів і предметних циклів, формування ключових та міжпредметних компетентностей у зміст навчання введено **наскрізні змістові лінії**.

Наскрізна змістова лінія «**Екологічна безпека й сталий розвиток**» спрямована на формування в учнів соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь. Реалізація змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» здійснюється на основі творів мистецтва та художньо-творчої діяльності у процесі виховання в учнів емоційно-ціннісного ставлення до природи; усвідомлення себе частиною світу, в якому все взаємопов'язане; розуміння єдності національно-регіональних цінностей і глобальних людських пріоритетів.

Наскрізна змістова лінія «**Громадянська відповідальність**» спрямована на виховання відповідального громадянина своєї держави. Вагомою її складовою є формування в учнів культурної самосвідомості – здатності розуміти роль культури у становленні способу мислення і поведінки людей, шанобливого, толерантного ставлення до культурних надбань свого народу,

країни, світу; усвідомлення власної значущості і відповідальності щодо причетності до свого народу. Це здійснюється під час опанування учнями досягнень українського мистецтва, зокрема в контексті світової мистецької спадщини.

Наскрізна змістова лінія «**Здоров'я і безпека**» спрямована на формування духовно, емоційно, соціально і фізично повноцінного члена суспільства, який здатний дотримуватися здорового способу життя і формувати безпечне життєве середовище. Її реалізація засобами мистецтва сприятиме гармонізації інтелектуальної та емоційної сфер особистості. Це відбувається у процесі усвідомлення учнями впливу мистецтва на емоційну сферу людини, зокрема через емоційно-образне пізнання навколишнього світу на основі синтезу різних видів мистецтва; ознайомлення з елементами арттерапії, які сприятимуть збагаченню емоційно-почуттєвої сфери школярів, зниженню кількості захворювань та поведінкових ризиків.

Наскрізна змістова лінія «**Підприємливість і фінансова грамотність**» спрямована на формування проактивної особистості, яка вміє планувати й досягати поставлених цілей, розвиває свої лідерські якості тощо. Вона реалізується у процесі формування в учнів умінь реально визначати свої сильні й слабкі сторони; мотивації учнів до виявлення творчих ініціатив та сприяння їхній реалізації, зокрема через втілення їх у практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній і колективній).

Освітня галузь «Технології»

Трудове навчання

Формування ключових та предметних компетентностей

Зміст навчальної програми орієнтовано на формування в учнів ключових і предметних компетентностей, які покликані наблизити процес трудового навчання до життєвих потреб учня, його інтересів та природних здібностей.

Ключова компетентність – це знання, уміння і навички у комплексі зі сформованою життєвою позицією учня.

У формуванні ключових компетентностей беруть участь усі навчальні предмети, інтегруючи процес навчання навколо них. Кожен предмет, маючи власний компетентнісний потенціал, вносить свій внесок у формування ключових компетентностей, тобто у творення навчального середовища української школи.

Ключові компетентності, уміння і ставлення, формування яких забезпечується засобами предмета «трудове навчання»

Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою.

Уміння: усно та письмово оперувати технологічними поняттями, фактами; обговорювати питання, пов'язані з реалізацією проекту; ділитися власними ідеями, думками, коментувати та оцінювати власну діяльність і діяльність інших; шукати, використовувати і критично оцінювати інформацію в технічній літературі, підручниках, посібниках, технологічній документації, періодичних виданнях, у мережі Інтернет; обґрунтовувати технології проектування та виготовлення виробу.

Ставлення: усвідомлення важливості розвитку української технічної і технологічної термінології та номенклатури; розуміння можливостей державної / рідної мови для виконання завдань у різних сферах, пошанування висловлювань інших людей, толерантність.

Навчальні ресурси: інтерактивні методи навчання; робота в парах, групах; проекти.

Спілкування іноземними мовами

Уміння: розуміти технічні записи іноземною мовою на інструкціях, читати технологічні карти; шукати, використовувати і критично оцінювати інформацію іноземною мовою для виконання завдань, презентувати проект іноземною мовою.

Ставлення: розуміння можливостей застосування іноземних мов для ефективної діяльності.

Навчальні ресурси: індивідуальна робота, робота в парах та групах; проекти.

Математична компетентність

Уміння: застосовувати математичні (числові та геометричні) методи для виконання технологічних завдань у різних сферах діяльності, розуміти, використовувати і будувати прості

математичні моделі для вирішення технологічних проблем.

Ставлення: пошанування істини.

Навчальні ресурси: розрахунки для визначення необхідної кількості матеріалів, габаритних розмірів, вартості виробу; використання вимірювальних пристроїв; виготовлення креслеників.

Компетентності у природничих науках і технологіях.

Уміння: розумно та раціонально користуватися природними ресурсами, економно використовувати матеріали; порівнювати фізико-механічні властивості конструкційних матеріалів, обґрунтовувати технології проектування та виготовлення виробу, намагатися організувати безвідходне виробництво, вторинну переробку матеріалів; аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати та узагальнювати результати; використовувати наукові відомості для досягнення мети, обґрунтованого рішення чи висновку.

Ставлення: усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини; розуміння важливості грамотної утилізації відходів виробництва; шанобливе ставлення до природи, праці.

Навчальні ресурси: добір конструкційних матеріалів, обґрунтування технологій проектування та виготовлення виробу.

Інформаційно-цифрова компетентність.

Уміння: безпечно використовувати соціальні мережі для обговорення ідей, пов'язаних із виконанням технологічних проектів, критично застосовувати інформаційно-комунікаційні технології для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією, етично працювати з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо).

Ставлення: повага до авторського права та інтелектуальної власності, толерантність.

Навчальні ресурси: робота з цифровими пристроями під час вибору моделей-аналогів, пошуку технологій виготовлення та оздоблення виробів, виконання ескізів та креслеників, створення презентаційних матеріалів.

Уміння вчитися впродовж життя.

Уміння: формулювати власну потребу в навчанні, шукати та застосовувати потрібну інформацію для реалізації проекту, організувати навчальний процес (власний і колективний), зокрема шляхом ефективного керування ресурсами та інформаційними потоками, визначати навчальні цілі та способи їх досягнення.

Ставлення: допитливість, прагнення пізнавати нове, експериментувати, відвага і терплячість.

Навчальні ресурси: робота з інформаційними джерелами, пошук технологій виготовлення та оздоблення виробів, створення презентаційних матеріалів, самоаналіз власної діяльності та аналіз діяльності інших.

Ініціативність і підприємливість.

Уміння: проектувати власну професійну діяльність відповідно до своїх схильностей, переваг і недоліків, мислити творчо, генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя для підвищення власного добробуту і для розвитку суспільства та держави; формулювати цілі і завдання, розробляти план для їх досягнення, прогнозувати і нівелювати ризики; ухвалювати рішення й оцінювати їх ефективність, раціонально використовувати ресурси; аналізувати помилки; знаходити вихід з кризових (критичних) ситуацій.

Ставлення: впевненість під час реалізації власних ідей, визнання своїх талантів, здібностей, умінь і демонстрація їх у праці та творчості; здатність брати на себе відповідальність за кінцевий результат власної та колективної діяльності, ініціативність, відкритість до нових ідей.

Навчальні ресурси: планування та виконання завдання (індивідуального і колективного), розроблення проекту, його реалізація, зустрічі з успішними підприємцями, екскурсії на виробництво.

Соціальна та громадянська компетентності.

Уміння: працювати самостійно та в команді з іншими на результат, попереджувати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісу, безпечно поводитися з інструментами та обладнанням.

Ставлення: усвідомлення цінності праці та працьовитості для досягнення добробуту; -

розуміння важливості виконання різних соціальних ролей в групах; відповідальність, пошанування думок інших людей, толерантність.

Навчальні ресурси: інтерактивні методи навчання; соціальні проекти.

Обізнаність та самовираження у сфері культури.

Уміння: виражати власні ідеї, досвід і почуття за допомогою виготовлених виробів, зокрема творів декоративно-ужиткового мистецтва, популяризувати декоративно-ужиткове мистецтво та майстрів своєї громади, рідного краю; досліджувати технології виготовлення таких виробів.

Ставлення: шанобливе ставлення до народних звичаїв, традицій, готовність зберігати і розвивати традиційні технології виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва.

Навчальні ресурси: відвідування виставок творів декоративно-ужиткового мистецтва, майстрів декоративно-ужиткового мистецтва; майстер-класи у майстрів декоративно-ужиткового мистецтва; участь у соціальних проектах.

Екологічна грамотність і здорове життя.

Уміння: безпечно організувати процес зміни навколишнього середовища для власного здоров'я та безпеки довкілля; вирізняти можливий негативний вплив штучних матеріалів та володіти прийомами їх безпечного застосування; безпечно користуватися побутовими приладами.

Ставлення: шанобливе і економне ставлення до конструкційних матеріалів природного походження; усвідомлення необхідності безпечної організації власної навчально-пізнавальної та проектної діяльності.

Навчальні ресурси: проектування та виготовлення виробів з конструкційних матеріалів хімічного походження; організація робочого місця під час виконання технологічних операцій, опорядження та оздоблення виробів.

Завдання реалізації наскрізних змістових ліній у процесі освітньої діяльності з предмета «Трудове навчання»:

Змістова лінія «**Екологічна безпека та сталий розвиток**» спрямована на формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь. Проблематика наскрізної лінії реалізується через завдання з реальними даними про використання природних ресурсів, їх збереження та примноження. Аналіз цих даних сприяє розвитку бережливого ставлення до навколишнього середовища, екології, формуванню критичного мислення, вміння вирішувати проблеми, критично оцінювати перспективи розвитку навколишнього середовища і людини. Можливі уроки на відкритому повітрі.

Учнів **5-6 класів** у процесі трудового навчання орієнтують на розуміння ролі матеріалів природного походження як важливого екологічного ресурсу у збереженні довкілля; формування уявлення про сучасні технології виготовлення конструкційних матеріалів; усвідомлення важливості вибору миючих засобів та їх впливу на довкілля.

Учнів **7-9 класів** у процесі трудового навчання орієнтують на усвідомлення важливості безвідходного виробництва; розуміння шкідливого впливу хімічних матеріалів на навколишнє середовище; обґрунтування значення хімічних матеріалів для збереження природних ресурсів.

Реалізація змістової лінії «**Громадянська відповідальність**» спрямована на формування відповідального члена громади і суспільства, що розуміє принципи і механізми функціонування суспільства. Ця наскрізна лінія освоюється в основному через колективну діяльність (дослідницькі роботи, роботи в групі, проекти тощо), яка поєднує окремі предмети між собою і розвиває в учнів готовність до співпраці, толерантність щодо різноманітних способів діяльності і думок. Вивчення окремого предмета має викликати в учнів якомога більше позитивних емоцій, а її зміст – бути націленим на виховання порядності, старанності, систематичності, послідовності, посидючості і чесності. Приклад вчителя покликаний зіграти важливу роль у формуванні толерантного ставлення до товаришів, незалежно від рівня навчальних досягнень.

Учнів **5-6 класів** у процесі трудового навчання орієнтують визначати у співпраці з учителем та іншими учнями алгоритм взаємодії для вирішення практичних соціально значущих завдань чи проектів; на усвідомлення важливості дотримання етикету для створення власного позитивного іміджу.

Учнів **7-9 класів** у процесі трудового навчання орієнтують раціонально використовувати різноманітні матеріали, обґрунтовувати власну позицію щодо розвитку новітніх ресурсозберігальних та екологічно чистих технологій обробки матеріалів; уміння оцінювати результати власної діяльності.

Змістова лінія «**Здоров'я і безпека**» спрямована на формування особистості учня як духовно, емоційно, соціально і фізично повноцінного члена суспільства, здатного дотримуватися здорового способу життя і формувати безпечне життєве середовище. Реалізується через завдання з реальними даними про безпеку і охорону здоров'я (текстові завдання, пов'язані з середовищем дорожнього руху, рухом пішоходів і транспортних засобів). Варто звернути увагу на проблеми, пов'язані із ризиками для життя і здоров'я. Вирішення проблем, знайдених з «ага-ефектом», пошук оптимальних методів вирішення і розв'язування задач тощо, здатні викликати в учнів чимало радісних емоцій.

Учнів **5-6 класів** у процесі трудового навчання орієнтують розуміти необхідність дотримання правил безпечної праці та організації робочого місця; безпечно користуватися інструментами та електроприладами вдома та під час занять, критично ставитись до інформації про товари для збереження власного здоров'я.

Учнів **7-9 класів** у процесі трудового навчання орієнтують дотримуватись правил безпечної праці під час виконання технологічних операцій; розуміти шкідливий вплив фарбових матеріалів на здоров'я людини та знати способи запобігання їхній дії; дбати про одяг, взуття та дотримуватися відповідних санітарно-гігієнічних вимог; розпізнавати маркування пластмас для виявлення впливу штучних матеріалів на власне здоров'я та навколишнє середовище; розуміти чинники впливу хімічних матеріалів на здоров'я людини.

Змістова лінія «**Підприємливість та фінансова грамотність**» спрямована на розвиток лідерських ініціатив, здатність успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі, забезпечення кращого розуміння учнями практичних аспектів фінансових питань (здійснення заощаджень, інвестування, запозичення, страхування, кредитування тощо).

Ця наскрізна лінія пов'язана з розв'язуванням практичних завдань щодо планування господарської діяльності та реальної оцінки власних можливостей, складання сімейного бюджету, формування економного ставлення до природних ресурсів.

Учнів **5-6 класів** у процесі трудового навчання орієнтують на проведення під час проектування міні-маркетингового дослідження з метою обґрунтування призначення і конструкції виробу; виконання різноманітних технологічних операцій та здатність уміло добирати ті з них, які дозволяють найбільш ефективно вирішувати практичні завдання; визначення орієнтованої вартості витрачених матеріалів для виготовленого виробу.

Учнів **7-9 класів** у процесі трудового навчання орієнтують на формування уміння економно використовувати матеріали під час їх обробки; визначати необхідну кількість матеріалів для виготовлення виробу; проводити міні-маркетингові дослідження з метою визначення характеристик виробу з позиції споживача і орієнтовної вартості готового виробу; добирати матеріали і технології їх обробки з метою виготовлення якісного виробу, який відповідає встановленим вимогам і є конкурентноспроможним; визначення орієнтовної вартості виробу як готового продукту; добір інструментів та пристосувань відповідно до визначених завдань.

Трудове навчання, крім вищезазначених, вирішує внутрішньопредметні завдання, пов'язані з формуванням в учнів **проектно-технологічної компетентності** – здатності учня застосовувати знання, уміння, навички в процесі проектно-технологічної діяльності для виготовлення виробу (або надання послуги) від творчого задуму до його втілення в готовий продукт (послугу) за обраною технологією.

Призначення наскрізних інтегрованих змістових ліній – формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях або виконання практичних завдань, наближених до життя.

Результатом вивчення наскрізних змістових ліній є процес формування ключових компетентностей, які характеризуються доповненням учнівського досвіду з урахуванням їхніх природних нахилів та здібностей учнів, їхніх професійних намірів, наявних готових знань з різних предметів.

Інформатика

Ключові компетентності, уміння і ставлення, формування яких забезпечується засобами предмета «інформатика».

Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою.

Уміння: створювати інформаційні продукти та грамотно і безпечно комунікувати з використанням сучасних технологій державною (і рідною у разі відмінності) мовою; висловлюватись та спілкуватися на тему сучасних інформаційних технологій з використанням відповідної термінології.

Ставлення: усвідомлення комунікаційної ролі ІТ; уникнення невнормованих іншомовних запозичень у спілкуванні на ІТ-тематику; надавання переваги використанню програмних засобів та ресурсів з інтерфейсом державною (і рідною у разі відмінності) мовами

Спілкування іноземними мовами

Уміння: використовувати програмні засоби та ресурси з інтерфейсом іноземними мовами; використовувати програмні засоби для перекладу текстів та тлумачення іноземних слів; оперувати базовою міжнародною ІТ-термінологією.

Ставлення: усвідомлення ролі ІТ в інтерперсональній комунікації у глобальному контексті; розуміння необхідності володіння іноземними мовами для онлайн-навчання й активного залучення до європейської та глобальної спільнот, усвідомлення своєї причетності до них.

Математична компетентність

Уміння: розуміти, використовувати та створювати математичні моделі об'єктів та процесів для розв'язування задач із різних предметних галузей засобами інформаційних технологій.

Ставлення: усвідомлення ролі математики як однієї з основ ІТ

Компетентності у природничих науках і технологіях.

Уміння: застосовувати логічне, алгоритмічне, структурне та системне мислення для розв'язування життєвих проблемних ситуацій; планувати та проводити навчальні дослідження та комп'ютерні експерименти в галузі природничих наук і технологій; послуговуватися технологічними пристроями.

Ставлення: усвідомлення міждисциплінарного значення інформатики; усвідомлення ролі наукових ідей в сучасних інформаційних технологіях

Інформаційно-цифрова компетентність.

Уміння: визначати послідовність дій, які необхідно виконати для розв'язування певних задач, тобто розробляти *алгоритми*; подавати алгоритми в певному формальному вигляді та виконувати їх; використовувати алгоритмічні структури; застосовувати алгоритми для опрацювання різноманітних повідомлень; добирати якомога ефективніший алгоритм розв'язування задачі (на зазначених уміннях базується *алгоритмічне мислення*); визначати параметри об'єктів та їх можливі значення; класифікувати явища та об'єкти; знаходити структурні зв'язки між класами об'єктів, класифікувати знайдені зв'язки; подавати дані в табличному та графічному вигляді, інтерпретувати дані, подані графічно; формулювати задачі з опрацювання структур даних і формалізувати їх з метою подальшого автоматизованого розв'язування з використанням ІКТ-засобів (зазначені вміння є основою *структурного мислення*).

Уміння вчитися впродовж життя.

Уміння: організувати свою діяльність з використанням програмних засобів для планування та структурування роботи, а також співпраці з членами соціуму; самостійно опанувати нові технології та засоби діяльності.

Ставлення: виявлення допитливості, наполегливості, впевненості, вміння мотивувати себе до навчальної діяльності, долати перешкоди як ключові чинники успіху навчально-пізнавального процесу інформатики; усвідомлення необхідності та принципів навчання протягом усього життя; усвідомлення відповідальності за власне навчання.

Обізнаність та самовираження у сфері культури.

Уміння: грамотно і логічно висловлювати свою думку, аргументувати та вести діалог, враховуючи національні та культурні особливості співрозмовників та дотримуючись етики спілкування і взаємодії у віртуальному просторі;

враховувати художньо-естетичну складову при створенні інформаційних продуктів (сайтів, малюнків, текстів тощо).

Ставлення: культурна самоідентифікація, повага до культурного розмаїття у глобальному інформаційному суспільстві; усвідомлення впливу інформатики та інформаційних технологій на людську культуру та розвиток суспільства.

Ключові компетентності «Екологічна грамотність і здорове життя», «Ініціативність і підприємливість», «Соціальна та громадянська компетентності» реалізуються через відповідні наскрізні змістові лінії.

Завдання реалізації наскрізних змістових ліній у процесі освітньої діяльності з предмета «інформатика»:

Змістова лінія «**Екологічна безпека та сталий розвиток**» спрямована на розуміння інноваційного потенціалу ІТ як ключового фактору суспільного розвитку, знання обов'язків щодо утилізації технологічних пристроїв та її значення у збереженні довкілля

Навчальні ресурси: проведення досліджень та розв'язання проектних задач на тему охорони довкілля з використанням засобів обробки текстової, табличної та графічної інформації. Уміння оцінювати та опановувати нові технології як засіб саморозвитку.

Створення персонального освітньо-комунікаційного середовища для навчання протягом життя, саморозвитку та самореалізації себе як члена соціуму

Реалізація змістової лінії «**Громадянська відповідальність**» спрямована на виховання поваги до прав і свобод, зокрема свободи слова й конфіденційності особистості та даних в Інтернеті, використання легального програмного забезпечення та контенту, відповідального ставлення і громадянської позиції щодо дотримання норм ліцензування програмного забезпечення та авторських прав. Формує здатність вести дискусію та відстоювати свою позицію щодо актуальних питань функціонування громадянського суспільства, пов'язаних зі сферою ІТ, наприклад, про рівний доступ та цифрову нерівність, віртуальний світ, штучний інтелект, ІТ-юриспруденцію, авторське право на інформаційний продукт, кібербезпеку. Забезпечує знання й дотримання законів щодо захисту даних, усвідомлення відповідальності за їх порушення

Навчальні ресурси: створення інформаційних продуктів громадянської та патріотичної тематики.

Завданням змістової лінії «**Здоров'я і безпека**» є формування уміння критично оцінювати здобуту з Інтернету інформацію і знати методи перевірки її надійності, формувати свідоме ставлення до впливу сучасних пристроїв і контенту на здоров'я та інтелектуальний розвиток, обмеження впливу небезпечних соціальних мережевих груп на учнів та захист їх від затягування в ці групи. Формує знання про ризики встановлення та використання ПЗ, ставлення до проблем та наслідків комп'ютерної залежності, уміння її уникати та мінімізувати негативний вплив комп'ютерних технологій на власне здоров'я, захищати себе і комп'ютерні пристрої від ІТ-загроз.

Навчальні ресурси: дотримання правил безпеки життєдіяльності під час роботи з ІТ-пристроями. Навчання плануванню власного часу, діяльність і відпочинок з використанням інформаційних технологій. Навчання методам захисту власних інформаційних продуктів, наприклад через використання сеансів користувача, надійних паролів тощо

Змістова лінія «**Підприємливість та фінансова грамотність**» спрямована на розвиток уміння визначати всі можливі варіанти розв'язання проблеми та перевіряти результати, здатність генерувати та реалізовувати ідеї з використанням ІТ. Сприяє вивченню основ підприємництва в ІТ-сфері, розуміння ролі інтернет-технологій як засобу маркетингу та підприємницької діяльності

Навчальні ресурси: використання інструментів планування та спільної роботи, робота в команді. Використання електронних таблиць для фінансових розрахунків.

Форми та методи формування ключових компетентностей і реалізації наскрізних ліній на уроках інформатики: **5-7 класи:** навчання в складі групи та парне взаємонавчання, тестові методи перевірки знань, уроки творчості, уроки-фантазії; **8-9 класи:** тестові методи перевірки знань, театралізований урок, уроки – рольові ігри, інтегровані уроки, екскурсії, виконання проектів, демонстраційні приклади.

Освітня галузь «Здоров'я і фізична культура»

Основи здоров'я

Ключові компетентності, уміння і ставлення, формування яких забезпечується засобами предмета «основи здоров'я».

Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою.

Уміння: усно й письмово висловлювати свою думку, слухати співрозмовника, тлумачити базові концепції щодо забезпечення добробуту, здоров'я та безпеки; обговорювати, дискутувати й презентувати своє бачення та спільне рішення.

Ставлення: ціннісне ставлення до державної і рідної мови, у разі відмінності, як засобу комунікації та складової культури свого народу.

Навчальні ресурси: проведення роботи в групах, опитування думок мозковий штурм, аналіз ситуацій (використання історій, легенд, притч, казок, науково-популярних текстів).

Спілкування іноземними мовами

Уміння: спілкуватись іноземною мовою в життєвих ситуаціях, що стосуються здоров'я та безпеки; правильно застосовувати іноземні терміни; використовувати попередження іноземною мовою про небезпеку;- розрізнити маркувальні знаки та позначення на пакувальних матеріалах для споживачів на харчових та промислових продуктах іноземного походження.

Ставлення: шанобливе ставлення до інших мов як засобу комунікації; усвідомлення необхідності володіння іноземними мовами.

Навчальні ресурси: інтерактивне спілкування; робота з іноземними текстами як джерелами інформації; опрацювання термінів з використанням інтернет-ресурсів, словників, глосаріїв; участі в міжнародних проектах (наприклад, Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю).

Математична компетентність.

Уміння: застосовувати знання з математики (формули, графічні й статистичні методи, розрахунки, моделі) для розуміння соціальних явищ, вирішення побутових питань та життєвих ситуацій.

Ставлення: усвідомлення цінності математичних знань та способів діяльності у різних соціальних сферах та побуті.

Навчальні ресурси: соціально-ігрові проекти, моделювання соціальних ситуацій, використання математичних методів на практичних заняттях (здійснюють експрес-оцінку та моніторинг здоров'я, розрахунок калорійності харчового раціону відповідно до енерговитрат організму).

Компетентності у природничих науках і технологіях.

Уміння: застосовувати знання з природничих наук (біології людини, бережливого природокористування, методів дослідження природи) для забезпечення добробуту, здоров'я і безпеки; установлювати причинно-наслідкові зв'язки між природним та соціальним довкіллям, прогнозувати соціальні наслідки використання сучасних технологій у природному та соціальному середовищі.

Ставлення: відповідальність за власну діяльність у природі; ціннісне ставлення до природозбережувальних та природовідновлювальних технологій; екологічно доцільна поведінка.

Навчальні ресурси: створення еколого-соціальних проектів- дослідження залежності стану здоров'я від природних і технологічних чинників (аналіз складу харчових продуктів тощо); моделювання ситуацій впливу природного й техногенного середовища на здоров'я та безпеку людини.

Інформаційно-цифрова компетентність.

Уміння: отримувати інформацію з використанням ІКТ щодо добробуту та безпеки; безпечно застосувати ІКТ в повсякденному житті; аналізувати, порівнювати та критично оцінювати достовірність і надійність джерел даних, інформації та цифровий контент.

Ставлення: дотримання етики спілкування в інформаційних мережах, усвідомлення користі та загрози у використанні ІКТ та соціальних мереж.

Навчальні ресурси: застосування ІКТ для підготовки презентацій власних проектів; створення веб-сторінок і сайтів для комунікації та реалізації проектів щодо добробуту, здоров'я та безпеки; застосування комп'ютерних програм у дослідженнях, практичних роботах, проектах.

Уміння вчитися впродовж життя.

Уміння: визначати свій стиль і способи індивідуального ефективного навчання; раціонально планувати час; здійснювати самооцінювання та самоконтроль.

Ставлення: виявляє стійку мотивацію та інтерес до учіння; усвідомлена потреба у навчанні протягом життя; впевненість в успіху власного навчання як засобу забезпечення добробуту, збереження здоров'я, безпеки.

Навчальні ресурси: розроблення індивідуальних освітніх маршрутів, що враховують індивідуальний стиль навчання, передбачають раціональне планування часу, рефлексію й оцінювання результатів.

Ініціативність і підприємливість.

Уміння: втілювати ідеї в життя, долати труднощі, діяти в умовах ризиків та непередбачуваних ситуацій; досягати мети, вчитися на власних помилках; усвідомлювати власні слабкі та сильні сторони.

Ставлення: усвідомлення взаємозв'язку життєвого успіху з усіма складовими здоров'я; ставлення до добробуту та безпеки як до ознак підприємливості; демонструє позитивний світогляд у поведінці; ціннісне ставлення до власного життєвого досвіду.

Навчальні ресурси: проживання змодельованих ситуацій; ігри-стратегії, спрямовані на формування здатності брати на себе відповідальність; діалоги та рефлексивні вправи; вправи на виявлення професійних схильностей.

Соціальна та громадянська компетентності.

Уміння: працювати в команді, відстоювати інтереси особистого, сімейного й суспільного добробуту; конструктивно комунікувати в різних середовищах, виявляти толерантність, викликати довіру та виявляти співчуття; висловлювати різні погляди; долати стрес, розчарування; чітко розмежовувати приватну та професійну сферу.

Ставлення: виявляє позитивне ставлення до співпраці, асертивності; - зацікавлене ставлення до соціоекономічного розвитку та міжкультурної комунікації; цінує розмаїття поглядів і поважає себе та інших.

Навчальні ресурси: у груповій роботі, дискусіях, моделювання та розв'язання соціальних ситуацій, тренінги.

Уміння: реалізовувати громадянські права та свободи, зокрема ті, що стосуються власного добробуту, здоров'я та безпеки в щоденних ситуаціях.

Ставлення: повага до прав людини; громадянська відповідальність за особистий і суспільний добробут;- демократична культура.

Навчальні ресурси: ситуаційні вправи, проблемні ситуації, проекти, спрямовані на усвідомлення ідей демократичного громадянства як засади досягнення добробуту, поваги до прав людини.

Обізнаність та самовираження у сфері культури.

Уміння: здатність зіставляти власні погляди та їх вираження з думкою інших щодо формування добробуту, збереження і змінення власного здоров'я та здоров'я тих, хто поруч; застосовувати соціально-економічні можливості діяльності у сфері добробуту та здоров'я; застосовувати творчі здібності та життєві навички у різних професійних середовищах.

Ставлення: усвідомлення універсальних цінностей, що сприяють добробуту, забезпеченню здоров'я та безпеки у соціумі; ціннісне ставлення до навколишнього світу й до самих себе; усвідомлення цінності творчого підходу до творення добробуту; споживча та медіакультура.

Навчальні ресурси: полілоги, спрямовані на аналіз впливу сім'ї, традицій, суспільних та економічних чинників, культурної спадщини, традицій на ставлення людства до здоров'я, добробуту та безпеки; порівняння минулих та сучасних культурних традицій.

Екологічна грамотність і здорове життя.

Уміння: встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між станом природного довкілля і здоров'ям, добробутом і безпекою громади; - діяти в небезпечних ситуаціях та надавати першу необхідну допомогу; визначати взаємозв'язок складників здоров'я; дотримуватися правил особистої гігієни, збалансованого харчування і рухової активності; аналізувати вплив способу життя на добробут і безпеку (особисту і громадську).

Ставлення: ціннісне ставлення до навколишнього середовища як потенційного джерела

здоров'я та добробуту та безпеки людини і спільноти; відповідальне ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших людей.

Навчальні ресурси: ігри-імітації та ігри-вправи, що моделюють життєві ситуації та забезпечують холістичний підхід до формування життєвих навичок та усвідомленого ставлення до власного здоров'я, здоров'я інших та навколишнього середовища.

Завдання реалізації наскрізних змістових ліній у процесі освітньої діяльності з предмета «Основи здоров'я»:

Змістова лінія **«Екологічна безпека та сталий розвиток»** орієнтує учнів на відповідальне ставлення до навколишнього середовища як потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки людини і спільноти; сприяє розвитку екологічно доцільного мислення і поведінки як складової формування здорового способу життя; навчає учнів встановлювати причиново-наслідкові зв'язки між станом природного довкілля і здоров'ям, добробутом та безпекою громади; поглиблює розуміння міжнародного екологічного права, екологічного законодавства України, інформаційного суспільства та сталого розвитку.

Змістова лінія **«Громадянська відповідальність»** формує громадянську відповідальність за особистий і суспільний добробут, здоров'я і безпеку; повагу до прав людини; сприяє усвідомлення ідей демократичного громадянства як засади досягнення добробуту, поваги до прав людини, розвиває вміння реалізовувати громадянські права та свободи. Зміст курсу «Основи здоров'я» дозволяє найбільш повно реалізувати в навчально-виховному процесі концептуальні засади громадянськості при вивченні всіх чотирьох розділів програми предмета: «Здоров'я людини», «Психічна і духовна складові здоров'я», «Фізична складова здоров'я», «Соціальна складова здоров'я». Якщо в перших трьох розділах подано окремі елементи громадянськості, то саме зміст розділу «Соціальна складова здоров'я» особливо сприяє формуванню ідей демократії і дотримання прав людини.

Завданням змістової лінії **«Здоров'я і безпека»** є формування учня як духовно, емоційно, соціально і фізично повноцінного члена суспільства, який здатний дотримуватися здорового способу життя і формувати безпечне життєве середовище. Оскільки при викладанні предмета «Основи здоров'я» ця наскрізна тема є провідною вона розкривається на всіх уроках в 5-9 класах.

Змістова лінія **«Підприємливість та фінансова грамотність»** спрямована на розвиток лідерських ініціатив, здатність успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі, забезпечення кращого розуміння молодим поколінням українців практичних аспектів фінансових питань (здійснення заощаджень, інвестування, запозичення, страхування, кредитування тощо).

Предмет «Основи здоров'я» має значний потенціал для формування такої ключової компетентності розвитку особистості, як підприємливість, орієнтує учнів на усвідомлення взаємозв'язку життєвого успіху з усіма складовими здоров'я; ставлення до збереження і зміцнення здоров'я як до ознаки підприємливості. Обов'язковими та вкрай корисними для формування підприємливої компетентності є виконання практичних робіт у вигляді проектів, зокрема таких як «Проект самовиховання» та «Дослідження ринку праці за матеріалами засобів масової інформації».

Форми та методи формування ключових компетентностей і реалізації наскрізних ліній на уроках предмета «основи здоров'я»: інтерактивні вправи (акваріум, казка, коло ідей, диспут), фронтальна бесіда, практичні завдання, лекція.

Фізична культура

Мета освітнього процесу з предмета «фізична культура» реалізовується комплексом таких навчальних, оздоровчих і виховних завдань: формування загальних уявлень про фізичну культуру, її значення в житті людини, збереження та зміцнення здоров'я, фізичного розвитку; розширення рухового досвіду, вдосконалення навичок життєво необхідних рухових дій, використання їх у повсякденній та ігровій діяльності; розширення функціональних можливостей організму дитини через цілеспрямований розвиток основних фізичних якостей і природних здібностей; формування ціннісних орієнтацій щодо використання фізичних вправ як одного з головних чинників здорового способу життя; формування практичних навичок для самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку; формування високих моральних якостей.

Ключові компетентності, вміння і ставлення, формування яких забезпечується

засобами предмета «фізична культура».

Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою.

Уміння: правильно використовувати термінологічний апарат, спілкуватися в різних ситуаціях під час занять фізичною культурою і спортом, за допомогою спілкування розв'язувати конфлікти, популяризувати ідеї фізичної культури і спорту мовними засобами.

Ставлення: усвідомлення ролі фізичної культури для гармонійного розвитку особистості, пошанування національних традицій у фізичному вихованні, українському спортивному русі.

Навчальні ресурси: інформація про історію спортивного руху в Україні та українську спортивну термінологію.

Спілкування іноземними мовами

Уміння: за допомогою іноземної мови спілкуватися про фізичну культуру, її значення для самореалізації людини, писати тексти іноземною мовою про власні спортивні захоплення, шукати інформацію в іноземних джерелах про ефективні оздоровчі програми, спортивні новини.

Ставлення: усвідомлення ролі іноземної мови як мови міжнародного спілкування у спорті.

Навчальні ресурси: спортивні новини іноземною мовою, спортивна термінологія.

Математична компетентність.

Уміння: використовувати математичні методи під час занять фізичною культурою, для створення індивідуальних фізкультурно-оздоровчих програм, здійснення самооцінювання власного фізичного стану, вести рахунок при проведенні змагань у різних видах спорту, здійснювати підрахунок та аналізувати частоту серцевих скорочень у стані спокою та під час фізичних навантажень, розраховувати зусилля для досягнення мети, аналізуючи швидкість, відстань, траєкторію, тощо.

Ставлення: усвідомлення важливості математичного мислення для фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності.

Навчальні ресурси: завдання на подолання відстані, створення меню раціонального харчування.

Компетентності у природничих науках і технологіях.

Уміння: організувати та здійснювати туристичні мандрівки; застосовувати інноваційні технології для покращення здоров'я; виконувати різні фізичні вправи в умовах природного середовища, використовувати сили природи в процесі занять із фізичної культури.

Ставлення: розуміння гармонійної взаємодії людини і природи, сприймання екологічного довкілля як ідеального простору для реалізації фізичної активності людини, ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я, усвідомлення важливості бережливого природокористування.

Навчальні ресурси: туристичні мандрівки, фізичні вправи на свіжому повітрі, засоби загартовування, сучасні фітнес-технології.

Інформаційно-цифрова компетентність.

Уміння: використовувати цифрові пристрої для навчання техніки рухових навичок, фізичних вправ, оцінювання власного фізичного стану, моніторингу рухової активності.

Ставлення: усвідомлення впливу інформаційних та комунікаційних технологій і пристроїв на здоров'я людини, переваг та ризиків їх застосування; розуміння проблем та наслідків комп'ютерної залежності.

Навчальні ресурси: комп'ютерні програми для корекції фізичного стану, майстер-класи з різних видів спорту, відеоуроки та відеоролики про проведення різних форм фізкультурно-оздоровчих занять.

Уміння вчитися впродовж життя.

Уміння: розв'язувати проблемні завдання у сфері фізичної культури і спорту; досягати конкретних цілей у фізичному самовдосконаленні; розробляти індивідуальні оздоровчі програми з урахуванням власних можливостей, мотивів та потреб; шукати, аналізувати та систематизувати інформацію у сфері фізичної культури та спорту.

Ставлення: розуміння потреби постійного фізичного вдосконалення.

Навчальні ресурси: приклади індивідуальних фізкультурно-оздоровчих програм.

Ініціативність і підприємливість.

Уміння: боротися, здобувати чесну перемогу та з гідністю приймати поразку, контролювати

свої емоції, організувати свій час і мобілізувати ресурси, оцінювати власні можливості в процесі рухової діяльності, реалізувати різні ролі в ігрових ситуаціях, відповідати за власні рішення, користуватися власними перевагами і визнавати недоліки у тактичних діях у різних видах спорту, планувати та реалізувати спортивні проекти (турніри, змагання тощо).

Ставлення: ініціативність, активність у фізкультурній діяльності, відповідальність, відвага, усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій.

Навчальні ресурси: спортивні змагання з різних видів спорту.

Соціальна та громадянська компетентності.

Уміння: організувати гру чи інший вид командної рухової діяльності; спілкуватися в різних ситуаціях, нівелювати конфлікти; дотримуватися: правил чесної гри (Fair Play): поважати суперника, здобувати перемогу чесним шляхом за рахунок ретельної підготовки, з гідністю приймати поразку, пам'ятати, що головна перемога – це перемога над собою; санітарно-гігієнічних вимог та правил безпечної поведінки під час виконання фізичних вправ, контролювати свій стан у процесі занять фізичною культурою.

Ставлення: поцінування підтримки, альтернативних думок і поглядів; толерантність; розуміння зв'язку між руховою активністю та здоров'ям, свідоме ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших.

Навчальні ресурси: командні види спорту.

Обізнаність та самовираження у сфері культури.

Уміння: виражати свій культурний потенціал через рухову діяльність; удосконалювати культуру рухів.

Ставлення: усвідомлення можливостей самовираження та самореалізації через фізичну культуру та спорт; дотримання мовленнєвого етикету.

Навчальні ресурси: форми фізичного виховання: спортивні свята, змагання, рухливі перерви, фізкультпаузи.

Екологічна грамотність і здорове життя.

Уміння: свідомо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших; організувати гру чи інший вид рухової діяльності, спілкуватися в різних ситуаціях фізкультурно-спортивної діяльності

Ставлення: усвідомлення важливості дотримання санітарно-гігієнічних вимог при виконанні фізичних вправ, значення рухової активності в житті людини для покращення здоров'я, самоконтролю в процесі занять фізичною культурою, дотримання правил безпечної поведінки під час уроків, змагань та інших форм фізичного виховання.

Навчальні ресурси: форми фізичного виховання: спортивні свята, змагання, рухливі ігри.

Завдання реалізації наскрізних змістових ліній у процесі освітньої діяльності з предмета «Фізична культура»:

Змістова лінія «**Екологічна безпека та сталий розвиток**» спрямована на формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь.

Завдання: використовувати знання про особливості фізичного стану та адаптацію організму до фізичних навантажень в процесі фізкультурно-оздоровчих занять, використовувати інноваційні технології для покращення здоров'я, усвідомлювати людину як частину природи, її взаємодію з природним середовищем у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності, використовувати сили природи в процесі занять з фізичної культури, вміти проводити різні форми рухової активності в умовах природного середовища.

Реалізація змістової лінії «**Громадянська відповідальність**» сприятиме формуванню відповідального члена громади і суспільства, що розуміє принципи і механізми функціонування суспільства.

Завдання: вміти ефективно співпрацювати з іншими у процесі фізичного виховання, виявляти солідарність та зацікавлення у спільному розв'язанні проблем, здійснювати критичну і практичну рефлексію, в ухваленні спільних рішень в досягненні мети, формування відповідальності та розуміння цінностей фізичної культури, дотримання демократичних принципів у фізкультурній діяльності.

Вивченням питань, що належать до змістової лінії «**Здоров'я і безпека**», прагнуть сформувати учня/ученицю як духовно, емоційно, соціально і фізично повноцінного члена суспільства, який/яка

здатний/на дотримуватися здорового способу життя і формувати безпечне життєве середовище.

Завдання: розуміти, що фізична культура є складовою частиною загальної культури суспільства, спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних якостей людини з метою гармонійного формування її як особистості. Усвідомлювати, що фізична культура є важливим засобом підвищення соціальної активності людей, задоволення їх моральних, естетичних та творчих запитів, життєво важливої потреби взаємного спілкування, розвиток дружніх стосунків тощо. Свідомо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших; вміти організувати гру чи інший вид рухової діяльності, спілкуватися в різних ситуаціях фізкультурно-спортивної діяльності, нівелювати конфлікти, здобувати чесну перемогу та з гідністю приймати поразку, дотримуватися правил чесної гри, усвідомлювати важливість дотримання санітарно-гігієнічних вимог при виконанні фізичних вправ, розуміти значення рухової активності в житті людини для покращення здоров'я, формувати навички самоконтролю в процесі занять фізичною культурою, дотриматися правил безпечної поведінки під час уроків, змагань та інших форм фізичного виховання.

Змістова лінія «**Підприємливість та фінансова грамотність**» спрямована на розвиток лідерських ініціатив, здатність успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі, забезпечення кращого розуміння молодим поколінням українців практичних аспектів фінансових питань (здійснення заощаджень, інвестування, запозичення, страхування, кредитування тощо).

Завдання: сприяти формуванню здатності до оцінювання власних можливостей в процесі рухової діяльності, вміти працювати в команді, формувати навички співробітництва, реалізовувати різні ролі в ігрових ситуаціях, відповідати за прийняті рішення, усвідомлювати важливість співпраці під час ігрових ситуацій, власних позитивних сторін та визнавати свої недоліки у тактичних діях в різних видах спорту, проявляти ініціативність та активність у фізкультурній діяльності.

РОЗДІЛ ІV. ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ШКОЛИ ІІІ СТУПЕНЯ (ПРОФІЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА)

Профільна середня освіта – це третій рівень повної загальної середньої освіти, який відповідає третьому рівню Національної рамки кваліфікацій, і є останнім етапом одержання повної загальної середньої освіти, на якому в свідомості учнів формується цілісна картина світу, випускники старшої школи володіють способами пізнавальної та комунікативної діяльності, умінням одержувати інформацію з різних джерел і самостійно опрацьовувати її, застосовувати набуті знання в повсякденному житті та готові до свідомого вибору та самореалізації.

Метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності.

Профільне навчання є одним із ключових напрямів модернізації та удосконалення системи освіти нашої держави й передбачає реальне й планомірне оновлення школи старшого ступеня і має найбільшою мірою враховувати інтереси, нахили і здібності, можливості кожного учня, у тому числі з особливими освітніми потребами, у контексті соціального та професійного самовизначення і відповідності вимогам сучасного ринку праці. При цьому реалізується принцип особистісно орієнтованого навчання, створюються найоптимальніші умови для професійного самовизначення та подальшої самореалізації випускників, продовження освіти та початку професійної діяльності.

Мета профільного навчання – забезпечення умов для якісної освіти старшокласників у відповідності з їхніми індивідуальними нахилами, можливостями, здібностями і потребами, забезпечення професійної орієнтації учнів на майбутню діяльність, яка користується попитом на ринку праці, встановлення наступності між загальною середньою і професійною освітою, забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації.

Профільна школа є інституційною формою реалізації цієї мети.

Основні завдання профільного навчання:

- створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки;
- забезпечення наступності між загальною середньою та професійною освітою, можливості отримати професію;
- сприяння професійній орієнтації і самовизначенню старшокласників, соціалізації учнів незалежно від місця проживання, стану здоров'я тощо;
- здійснення психолого-педагогічної діагностики щодо визначення готовності до прийняття самостійних рішень, пов'язаних з професійним становленням;
- сприяння у розвитку творчої самостійності, формуванні системи уявлень, ціннісних орієнтацій, дослідницьких умінь і навичок, які забезпечать випускнику школи можливість успішно самореалізуватися;
- продовження всебічного розвитку учня як цілісної особистості, його здібностей і обдарувань, його духовності й культури, формування громадянина України, здатного до свідомого суспільного вибору.

4.1. Освітня програма. Загальний обсяг навчального навантаження

Освітню програму старшої (профільної) школи (10-11 класи) розроблено на виконання Законів України «Про освіту» (зі змінами), «Про загальну середню освіту» (зі змінами), постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» (зі змінами), відповідно до Типової освітньої програми закладу загальної середньої освіти ІІІ ступеня, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 року №408 «Про затвердження типової

освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня».

Освітня програма окреслює рекомендовані підходи до планування й організації закладом освіти єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення учнями обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти.

Освітня програма профільної середньої освіти є продовженням освітньої програми базової середньої освіти. Програма розроблена з урахуванням психолого-педагогічних особливостей розвитку дітей 15-18 років і враховує, що провідною діяльністю учнів даного вікового періоду є самовизначення як практика формування, пов'язана з конструюванням можливих образів майбутнього, проектуванням і плануванням у ньому своєї індивідуальної траєкторії (свого шляху). Так як формування старших школярів відбувається через набуття практичного мислення, то одиницею організації змісту освіти стає «проблема» і проблемна організація навчального матеріалу, що передбачає особистісно-зорієнтовану і компетентнісну організацію навчальної діяльності.

До очікуваних результатів засвоєння основної освітньої програми належать: загальні навчальні вміння, навички і способи діяльності; пізнавальна діяльність; інформаційно-комунікативна діяльність; рефлексивна діяльність.

Програму побудовано із урахуванням таких **принципів**:

- дитиноцентрованості і природовідповідності;
- узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
- наступності і перспективності навчання;
- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- інтегрування навчальних предметів всередині і поза освітніх областей;
- диференційованого підходу до навчання;
- логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей;
- можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів учнів;
- взаємозв'язку навчальної та позанавчальної діяльності.

4.2. Навчальний план старшої (профільної) школи (10-11 класи) на 2022/2023 навчальний рік

Навчальний план ліцею на 2022/2023 навчальний рік розроблений на виконання законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», чинного Державного стандарту повної загальної середньої освіти, Положення про загальноосвітній навчальний заклад.

Робочі навчальні плани для 10-11 класів складені за Типовою освітньою програмою закладів загальної середньої освіти III ступеня, затвердженими наказом МОН України від 28.11.2019 № 1493 (у редакції наказу МОН від 28.11.2019 №1493 зі змінами, внесеними наказом МОН від 31.03.2020 № 464) (додаток 2).

Реалізація освітніх галузей. Очікувані результати навчання за освітніми галузями

Навчальні плани реалізують освітні галузі Базового навчального плану Державного стандарту через інтегровані курси і навчальні предмети. Вони охоплюють інваріантну складову, сформовану на державному рівні та варіативну складову. Освітню програму укладено за такими освітніми галузями: «Мови і літератури», «Суспільствознавство», «Мистецтво», «Математика», «Природознавство», «Технології», «Здоров'я і фізична культура».

З метою забезпечення виконання Державного стандарту освіти забезпечено викладання предметів інваріантної складової, що визначені Типовими освітніми програмами для кожного класу, в повному обсязі.

Гранично допустиме навчальне навантаження учнів встановлено відповідно до вимог Закону України «Про загальну середню освіту» з урахуванням санітарно-гігієнічних норм.

Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження, що передбачено постановою КМ України від 23.11.2011 № 1392 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 538 від 07.08.2013) та наказом МОН України від 20.04.2018 №408 «Про затвердження типової освітньої програми ЗЗСО III ступеня».

Розклад занять для учнів 10-11 класів передбачає викладання ряду навчальних предметів парами, що дає можливість запобігти перевантаженню учнів великою кількістю навчальних предметів протягом робочого дня, активно використовувати інноваційні форми і методи навчання та зменшити витрати життєвої енергії учнів.

Предмети з неповною кількістю годин на тиждень викладаються протягом навчального року посеместрово.

Клас	Предмет	I семестр	II семестр
10 клас	Захист України	2	1
	Історія України	2	3
	Географія	1	2
	Хімія	2	1
	Фізика	3	2
11 клас	Захист України	1	2
	Історія України 11А	2	1
	Історія України 11Б	3	2

Порядок вивчення окремих навчальних предметів

Навчальна програма з фізичної культури в 10-11 класах характеризується спрямованістю на реалізацію принципу варіативності, який передбачає планування навчального матеріалу відповідно до статево-вікових особливостей учнів, їхніх інтересів, матеріально-технічного забезпечення навчального процесу кадрового забезпечення.

Навчальна програма побудована за модульною системою. Змістове наповнення предмета «Фізична культура» в навчальному закладі сформоване з таких варіативних модулів:

1. Легка атлетика.
2. Футбол.
3. Волейбол.
4. Баскетбол.

Учні 10-Б та 11-Б класів навчаються за профілем «Іноземна філологія», учні 10-А та 11-А класів навчаються за математичним профілем, учні 10-В класу вивчатимуть географію на профільному рівні (відповідно до рішення педагогічної ради ліцею (протокол № 1 від 30.08.2022 року).

Зміст профілю навчання реалізується системою окремих предметів і курсів:

- базові та вибірково-обов'язкові предмети, що вивчаються на рівні стандарту;
- профільні предмети, що вивчаються на профільному рівні;
- курси за вибором, до яких належать і факультативні курси.

Виходячи зі Статуту ліцею щодо одержання учнями якісної освіти, враховуючи потреби учнів і побажання батьків та спроможність педагогічного колективу залишок навчальних годин, передбачених на вивчення профільних предметів використовується для збільшення кількості годин на вивчення базових предметів за рахунок курсів за вибором і факультативних курсів таким чином:

10-А клас:

Англійська мова – 1 години

Математика – 5 години

10-Б клас:

Англійська мова – 3 години

Українська мова – 3 години

Німецька мова – 2 години

10-В клас

Англійська мова – 1 години

Географія – 2 годин

11-А клас:

Українська мова – 1 година

Англійська мова – 3 години

Математика – 9 години

Шляхом перерозподілу для підсилення вивчення історії України, математики відводяться такі години:

10-А клас:

Історія України – 1 година за рахунок предмету «Громадянська освіта»

10-Б клас:

Історія України – 1 година за рахунок предмету «Громадянська освіта»

10- В клас:

Історія України – 1 година за рахунок предмету «Громадянська освіта»

Географія – 0,5 годин за рахунок фізики

11-А клас:

Математика – 1 година за рахунок фізики

У зв'язку із обраним профілем навчання та з метою збереження наступності у вивченні предмета у 10-Б та 11-Б класах завершується вивчення німецької мови – по 2 тижневих години. Для учнів 10-Б класу, які в базовій школі вивчали другу іноземну мову, організовані індивідуальні заняття з іспанської мови (1 година) та польської мови (1 година).

4.3. Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Відповідно до мети та загальних цілей, окреслених у Державному стандарті, визначено завдання, які має реалізувати вчитель/вчителька у рамках кожної освітньої галузі. Результати навчання повинні робити внесок у **формування ключових компетентностей учнів**.

Компетентнісний потенціал навчальних предметів

Ключові компетентності, уміння і ставлення, формування яких забезпечується засобами навчальних предметів у профільній старшій школі:

Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою.

Уміння: ставити запитання і розпізнавати проблему; міркувати, робити висновки на основі інформації, поданої в різних формах (у текстовій формі, таблицях, діаграмах, на графіках); розуміти, пояснювати і перетворювати тексти задач (усно і письмово), грамотно висловлюватися рідною мовою; доречно та коректно вживати в мовленні термінологію з окремих предметів, чітко, лаконічно та зрозуміло формулювати думку, аргументувати, доводити правильність тверджень; уникнення невнормованих іншомовних запозичень у спілкуванні на тематику окремого предмета; поповнювати свій словниковий запас.

Ставлення: розуміння важливості чітких та лаконічних формулювань.

Навчальні ресурси: означення понять, формулювання властивостей, доведення правил, теорем.

Спілкування іноземними мовами

Уміння: здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою; розуміти на слух зміст автентичних текстів; читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту; здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань; використовувати у разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів; обирати й застосовувати доцільні комунікативні стратегії відповідно до різних потреб.

Ставлення: критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб; висловлювати свої думки, почуття та ставлення; ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування; ефективно користуватися навчальними стратегіями для самостійного вивчення іноземних мов; адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови та інших навчальних предметів, розглядаючи його як засіб усвідомленого оволодіння іноземною мовою.

Навчальні ресурси: підручники, словники, довідкова література, мультимедійні засоби, адаптовані іншомовні тексти.

Математична компетентність

Уміння: оперувати текстовою та числовою інформацією; встановлювати відношення між реальними об'єктами навколишньої дійсності (природними, культурними, технічними тощо); розв'язувати задачі, зокрема практичного змісту; будувати і досліджувати найпростіші математичні моделі реальних об'єктів, процесів і явищ, інтерпретувати та оцінювати результати; прогнозувати в контексті навчальних та практичних задач; використовувати математичні методи у життєвих ситуаціях.

Ставлення: усвідомлення значення математики для повноцінного життя в сучасному суспільстві, розвитку технологічного, економічного й оборонного потенціалу держави, успішного вивчення інших предметів.

Навчальні ресурси: розв'язування математичних задач, і обов'язково таких, що моделюють реальні життєві ситуації.

Компетентності у природничих науках і технологіях.

Уміння: розпізнавати проблеми, що виникають у довкіллі; будувати та досліджувати природні явища і процеси; послуговуватися технологічними пристроями.

Ставлення: усвідомлення важливості природничих наук як універсальної мови науки, техніки та технологій. усвідомлення ролі наукових ідей в сучасних інформаційних технологіях.

Навчальні ресурси: складання графіків та діаграм, які ілюструють функціональні залежності результатів впливу людської діяльності на природу.

Інформаційно-цифрова компетентність.

Уміння: структурувати дані; діяти за алгоритмом та складати алгоритми; визначати достатність даних для розв'язання задачі; використовувати різні знакові системи; знаходити інформацію та оцінювати її достовірність; доводити істинність тверджень.

Ставлення: критичне осмислення інформації та джерел її отримання; усвідомлення важливості інформаційних технологій для ефективного розв'язування математичних задач.

Навчальні ресурси: візуалізація даних, побудова графіків та діаграм за допомогою програмних засобів.

Уміння: грамотно і логічно висловлювати свою думку, аргументувати та вести діалог, враховуючи національні та культурні особливості співрозмовників та дотримуючись етики спілкування і взаємодії; враховувати художньо-естетичну складову при створенні продуктів своєї діяльності (малюнків, текстів, схем тощо).

Ставлення: культурна самоідентифікація, повага до культурного розмаїття у глобальному суспільстві; усвідомлення впливу окремого предмета на людську культуру та розвиток суспільства.

Навчальні ресурси: математичні моделі в різних видах мистецтва.

Уміння вчитися впродовж життя.

Уміння: визначати мету навчальної діяльності, відбирати й застосовувати потрібні знання та способи діяльності для досягнення цієї мети; організовувати та планувати свою навчальну діяльність; моделювати власну освітню траєкторію, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності; доводити правильність власного судження або визнавати помилковість.

Ставлення: усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь; зацікавленість у пізнанні світу; розуміння важливості вчитися впродовж життя; прагнення до вдосконалення результатів своєї діяльності.

Навчальні ресурси: моделювання власної освітньої траєкторії.

Ініціативність і підприємливість.

Уміння: генерувати нові ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, прогнозувати, ухвалювати оптимальні рішення; використовувати критерії раціональності, практичності, ефективності та точності, з метою вибору найкращого рішення; аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати; використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальних способів розв'язання життєвого завдання.

Ставлення: ініціативність, відповідальність, упевненість у собі; переконаність, що успіх команди – це й особистий успіх; позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших.

Навчальні ресурси: завдання підприємницького змісту (оптимізаційні задачі).

Соціальна та громадянська компетентності.

Уміння: висловлювати власну думку, слухати і чути інших, оцінювати аргументи та змінювати думку на основі доказів; аргументувати та відстоювати свою позицію; ухвалювати аргументовані рішення в життєвих ситуаціях; співпрацювати в команді, виділяти та виконувати власну роль в командній роботі; аналізувати власну економічну ситуацію, родинний бюджет; орієнтуватися в широкому колі послуг і товарів на основі чітких критеріїв, робити споживчий вибір, спираючись на різні дані.

Ставлення: ощадливість і поміркованість; рівне ставлення до інших незалежно від статків, соціального походження; відповідальність за спільну справу; налаштованість на логічне обґрунтування позиції без передчасного переходу до висновків; повага до прав людини, активна позиція щодо боротьби із дискримінацією.

Навчальні ресурси: завдання соціального змісту.

Обізнаність та самовираження у сфері культури.

Уміння: грамотно і логічно висловлювати свою думку, аргументувати та вести діалог, враховуючи національні та культурні особливості співрозмовників та дотримуючись етики спілкування і взаємодії; враховувати художньо-естетичну складову при створенні продуктів своєї діяльності (малюнків, текстів, схем тощо).

Ставлення: культурна самоідентифікація, повага до культурного розмаїття у глобальному суспільстві; усвідомлення впливу окремого предмета на людську культуру та розвиток суспільства.

Навчальні ресурси: математичні моделі в різних видах мистецтва.

Екологічна грамотність і здорове життя.

Уміння: аналізувати і критично оцінювати соціально-економічні події в державі на основі різних даних; враховувати правові, етичні, екологічні і соціальні наслідки рішень; розпізнавати, як інтерпретації результатів вирішення проблем можуть бути використані для маніпулювання.

Ставлення: усвідомлення взаємозв'язку окремого предмета та екології на основі різних даних; ошадне та бережливе відношення до природних ресурсів, чистоти довкілля та дотримання санітарних норм побуту; розгляд порівняльної характеристики щодо вибору здорового способу життя; власна думка та позиція до зловживань алкоголю, нікотину тощо.

Навчальні ресурси: навчальні проекти, завдання соціально-економічного, екологічного змісту; задачі, які сприяють усвідомленню цінності здорового способу життя.

Необхідною умовою **формування компетентностей** є діяльнісна спрямованість навчання, яка передбачає постійне включення учнів до різних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної діяльності, а також практична його спрямованість. Формуванню ключових компетентностей сприяє встановлення та реалізація в освітньому процесі міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків, а саме: змістово-інформаційних, операційно-діяльнісних і організаційно-методичних.

4.4. Реалізація наскрізних ліній ключових компетентностей

Такі ключові компетентності, як уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здоровий спосіб життя, соціальна та громадянська компетентності можуть формуватися відразу засобами усіх окремих предметів. Виокремлення в навчальних програмах таких наскрізних ліній ключових компетентностей як «Екологічна безпека й сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність» спрямоване на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння у реальних життєвих ситуаціях.

Наскрізні лінії є засобом інтеграції ключових і загальнопредметних компетентностей, окремих предметів та предметних циклів; їх необхідно враховувати при формуванні шкільного середовища.

Наскрізні лінії є соціально значимими надпредметними темами, які допомагають формуванню в учнів уявлень про суспільство в цілому, розвивають здатність застосовувати отримані знання у різних ситуаціях.

Навчання за наскрізними лініями реалізується насамперед через:

організацію навчального середовища – зміст та цілі наскрізних тем враховуються при формуванні духовного, соціального і фізичного середовища навчання;

окремі предмети – виходячи із наскрізних тем при вивченні предмета проводяться відповідні трактовки, приклади і методи навчання, реалізуються надпредметні, міжкласові та загальношкільні проекти. Роль окремих предметів при навчанні за наскрізними темами різна і залежить від цілей і змісту окремого предмета та від того, наскільки тісно той чи інший предметний цикл пов'язаний із конкретною наскрізною темою;

предмети за вибором;

роботу в проектах;

позакласну навчальну роботу і роботу гуртків.

Завдання реалізації наскрізних змістових ліній у процесі освітньої діяльності у профільній старшій школі:

Змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» спрямована на формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь.

Проблематика наскрізної лінії реалізується через завдання з реальними даними про використання природних ресурсів, їх збереження та примноження. Аналіз цих даних сприяє розвитку бережливого ставлення до навколишнього середовища, екології, формуванню критичного мислення, вміння вирішувати проблеми, критично оцінювати перспективи розвитку навколишнього середовища і людини. Можливі уроки на відкритому повітрі.

Реалізація змістової лінії «Громадянська відповідальність» спрямована на формування відповідального члена громади і суспільства, який розуміє принципи і механізми функціонування суспільства. Ця наскрізна лінія освоюється в основному через колективну діяльність (дослідницькі роботи, роботи в групі, проекти тощо), яка поєднує окремі предмети між собою і розвиває в учнів готовність до співпраці, толерантність щодо різноманітних способів діяльності і думок.

Вивчення окремого предмета має викликати в учнів якомога більше позитивних емоцій, а її зміст – бути націленим на виховання порядності, старанності, систематичності, послідовності, посидючості і чесності. Приклад вчителя покликаний зіграти важливу роль у формуванні толерантного ставлення до товаришів, незалежно від рівня навчальних досягнень.

Завданням змістової лінії «Здоров'я і безпека» є становлення учня як емоційно стійкого члена суспільства, здатного вести здоровий спосіб життя і формувати навколо себе безпечне життєве середовище.

Реалізується через завдання з реальними даними про безпеку і охорону здоров'я (текстові завдання, пов'язані з середовищем дорожнього руху, рухом пішоходів і транспортних засобів). Варто звернути увагу на проблеми, пов'язані із ризиками для життя і здоров'я. Вирішення проблем, знайдених з «ага-ефектом», пошук оптимальних методів вирішення і розв'язування задач тощо, здатні викликати в учнів чимало радісних емоцій.

Змістова лінія «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямована на розвиток лідерських ініціатив, здатність успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі, забезпечення кращого розуміння учнями практичних аспектів фінансових питань (здійснення заощаджень, інвестування, запозичення, страхування, кредитування тощо).

Ця наскрізна лінія пов'язана з розв'язуванням практичних завдань щодо планування господарської діяльності та реальної оцінки власних можливостей, складання сімейного бюджету, формування економного ставлення до природних ресурсів.

4.5. Вимоги до осіб, які можуть розпочинати здобуття профільної середньої освіти

Профільна середня освіта здобувається після здобуття базової середньої освіти. Діти, які здобули базову середню освіту та успішно склали державну підсумкову атестацію на 1 вересня поточного навчального року, розпочинають здобуття профільної середньої освіти цього ж навчального року.

4.6. Критерії, правила та процедури оцінювання здобувачів освіти

Оцінювання якості знань здобувачів освіти здійснюється відповідно до «Загальних критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти».

Критерії оцінювання та очікувані результати освітньої діяльності учнів є обов'язковою складовою навчальної програми предмета. На початку вивчення теми вчитель повинен ознайомити учнів з системою та критеріями її оцінювання.

Для врахування думки учнів щодо якості та об'єктивності системи оцінювання проводяться щорічні соціологічні (анонімні) опитування учнів і випускників, а також моніторинг оцінювання ступеня задоволення здобувачів освіти.

Результати оцінювання здобувачів освіти обговорюються на засіданні педагогічної ради гімназії.

Оцінки слугують для аналізу індивідуального прогресу і планування індивідуального темпу навчання, а не ранжування учнів; розглядаються як рекомендація до дії.

РОЗДІЛ V. ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Відповідно до Закону України «Про освіту» (стаття 19) держава створює умови для забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми потребами для здобуття ними освіти на всіх рівнях освіти з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

Інклюзивне навчання в ліцеї здійснюється відповідно до положень законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», постанов Кабінету Міністрів України від

23.11.2011 № 1392 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами», від 15.08.2011 № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» (зі змінами), інших нормативно-правових актів, листів МОН України.

– Наказ МОН України №1/10258-22 від 06.09.2022 “Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2022/2023 навчальному році”.

У 2022/2023 навчальному році інклюзивні класи утворюються на підставі заяви батьків дитини з особливими освітніми потребами, до якої обов’язково додається висновок інклюзивно-ресурсного центру та, за потреби, інші документи, визначені Порядком зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти (наказ МОН України від 16.04.2018 № 367, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 05 травня 2018 р. за № 564/32016).

Освітня діяльність ліцею спрямована на створення необхідних умов якісного інклюзивного навчання, як-от:

- визначення особливих освітніх потреб дитини;
- підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- створення інклюзивного освітнього середовища;
- надання освітніх, психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг;
- забезпечення учнів спеціальними засобами корекції психофізичного розвитку;
- здійснення психолого-педагогічного супроводу дитини протягом усього періоду навчання із обов’язковим залученням батьків до освітнього процесу .

Безпосередня **організація інклюзивного навчання в ліцеї** здійснюється командою психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами закладу освіти відповідно до Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти, затвердженого наказом МОН України від 08.06.2018 №609 «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти».

Відповідно до висновку інклюзивно-ресурсного центру (далі – ІРЦ), індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю (за наявності), результатів психолого-педагогічного вивчення дитини команда супроводу впродовж 2-х тижнів з початку освітнього процесу складає індивідуальну програму розвитку дитини з особливими освітніми потребами (далі – ППР), яка погоджується батьками та затверджується керівником закладу освіти.

Команда супроводу визначає способи адаптації (у разі необхідності – модифікації) освітнього середовища, навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей і з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дитини. У разі потреби розробляє індивідуальний навчальний план у ЗЗСО.

З метою коригування та визначення прогресу розвитку дитини команда супроводу переглядає ППР у ЗЗСО двічі на рік (у разі потреби – частіше). Діяльність дитини оцінюється не лише з позиції набутих знань, а, насамперед – з позиції прогресу розвитку.

Надання психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг здійснюється шляхом проведення індивідуальних і групових занять, які надаються як штатними працівниками закладу, так і залученими фахівцями, зокрема: працівниками ІРЦ, спеціальних шкіл, навчально-реабілітаційних центрів, логопедичних пунктів та інших закладів на підставі цивільно-правових договорів. Оплата праці залучених на підставі цивільно-правових договорів фахівців (зокрема й залучених штатних працівників) здійснюється за рахунок коштів державної субвенції, відповідно до пункту 6 Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 року № 88 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами» (із змінами).

Корекційно-розвивальні програми для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами використовуються педагогічними працівниками відповідно до нозології та індивідуальних потреб дитини.

Освітню програму для дітей з особливими освітніми потребами розробляється на основі таких типових освітніх програм, затверджених Міністерством освіти і науки України:

– Наказ МОН України №627 від 12.06.2018 “Про затвердження типової освітньої програми для дітей з особливими освітніми потребами”.

**Навчальний план
для учнів 1-Г класу з українською мовою навчання
(інклюзивне навчання)**

Назва освітньої галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах		
		1	З них, для дитини, що має	Разом
Мовно-літературна (українська мова)	Українська мова	7	7	7
Іншомовна	Іноземна мова (англійська)	2	2	2
Математична	Математика	4	4	4
Природнича	Я досліджую світ	3	3	3
Соціальна і здоров'язбережна				
Громадянська та історична				
Технологічна	Дизайн і технології	1	1	2
	Інформатика	-	-	-
Мистецька	Образотворче мистецтво	1	1	1
	Музичне мистецтво	1	1	1
Фізкультурна	Фізична культура *	2	2	2
	Хореографія	1	1	1
<i>Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять</i>		1	1	2
<i>Індивідуальні та групові заняття</i>		1	1	1
<i>Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня</i>		20	20	20
<i>Корекційно-розвиткова робота</i>	<i>Розвиток когнітивної функції та емоційно-вольової сфери</i>		3	3
				2
	<i>Розвиток мовлення</i>		2	
<i>Сумарна кількість навчальних годин інваріантної і варіативної складових, що фінансується з бюджету (без урахування поділу класів на групи)</i>		23	23+(5)	23+(5)

Навчальний план
для учнів 3-х класів з українською мовою навчання
(інклюзивне навчання)

Назва освітньої галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах				
		3-Д	3 них для дитини, що має нерівномірність сформованості	3-Е	3 них для дитини, що має нерівномірність сформованості	Разом
Мовно-літературна (українська мова)	Українська мова	7	7	7	7	14
Іншомовна	Іноземна мова (англійська)	3	3	3	3	6
Математична	Математика	5	5	5	5	10
Природнича	Я досліджую світ	3	3	3	3	6
Соціальна і здоров'язбережна						
Громадянська та історична						
Технологічна	Дизайн і технології	1	1	1	1	2
	Інформатика	1	1	1	1	2
Мистецька	Образотворче мистецтво	1	1	1	1	2
	Музичне мистецтво	1	1	1	1	2
Фізкультурна	Фізична культура	2	2	2	2	4
	Хореографія	1	1	1	1	2
<i>Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять</i>		1	1	1	1	2
Індивідуальні консультації та групові заняття		1		1		2
<i>Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня</i>		23	23	23	23	23
Корекційно-розвиткова робота	<i>Розвиток когнітивних функцій та емоційно-волової сфери</i>		2		2	4
	<i>Розвиток мовлення</i>		2		2	4
<i>Сумарна кількість навчальних годин інваріантної і варіативної складових, що фінансується з бюджету (без урахування поділу класів на групи)</i>		26	26+(4)	26	26+(4)	26+(8)

Навчальний план
для учнів 4-Б класу з українською мовою навчання
(інклюзивне навчання)

Назва освітньої галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах		
		4-Б	З них для дитини, що має нерівномірність сформованості	Разом
Мовно-літературна (українська мова)	Українська мова	7	7	7
Іншомовна	Іноземна мова (англійська)	3	3	3
Математична	Математика	5	5	5
Природнича	Я досліджую світ	3	3	3
Соціальна і здоров'язбережна				
Громадянська та історична				
Технологічна	Дизайн і технології	1	1	1
	Інформатика	1	1	1
Мистецька	Образотворче мистецтво	1	1	1
	Музичне мистецтво	1	1	1
Фізкультурна	Фізична культура *	2	2	2
	Хореографія	1	1	1
<i>Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять</i>		1	1	1
<i>Логіка</i>		1	1	1
<i>Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня</i>		23	23	23
Корекційно-розвиткова робота	Розвиток когнітивних функцій та емоційно-волової сфери		4	4
	Розвиток мовлення		4	4
<i>Сумарна кількість навчальних годин інваріантної і варіативної складових, що фінансується з бюджету (без урахування поділу класів на групи)</i>		26	26+(8)	26+(8)

**Навчальний план для 5 класів закладів загальної середньої освіти
з навчанням українською мовою**

Освітні галузі	Навчальні предмети	5-Б	З них для дитини, що має нерівномірність сформованості	Разом
Мовно-літературна **	Українська мова	4	4	4
	Українська література	2	2	2
	Зарубіжна література	1,5	1,5	1,5
	Іноземна мова (англійська)	5	5	5
	Іноземна мова (німецька/польська/іспанська)	2	2	2
Математична	Математика	5	5	5
Природнича	Інтегрований курс «Пізнаємо природу»	2	2	2
Соціальна і здоров'язбережувальна	Інтегрований курс «Здоров'я, безпека і добробут»	1	1	1
Громадянська та історична	Вступ до історії України та громадянської освіти	1	1	1
Технологічна	Технології	2	2	2
Інформатична	Інформатика	1	1	1
Мистецька	Інтегрований курс «Мистецтво»	1	1	1
Фізична культура***	Фізична культура	3	3	3
Усього		27,5	27,5	27,5
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, вибіркового освітнього компонентів, проведення індивідуальних консультацій та групових занять		-2	-2	-2
<i>Корекційно-розвиткова робота</i>	<i>Розвиток когнітивних функцій та емоційно-волової сфери</i>	2	2	2
	<i>Розвиток мовлення</i>	2	2	2
Загальнорічна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)		28+3	28+3	28+3
Гранично допустиме навантаження учнів****		28	28	28

**Навчальний план закладів загальної середньої освіти
з навчанням українською мовою і вивченням двох іноземних мов
для 7 класів**

Освітні галузі	Навчальні предмети	7-Б	З них для дитини, що має нерівномірність сформованості	Разом
Мови і літератури	Українська мова	2,5	2,5	
	Українська література	2	2	
	Перша іноземна мова (англ.)	2+3	2+3	
	Друга іноземна мова	2	2	
	Зарубіжна література	2	2	
Суспільство-знавство	Історія України	1	1	
	Всесвітня історія	1	1	
Мистецтво	Мистецтво	2-1	2-1	
Математика	Математика			
	Алгебра	2+1	2+1	
	Геометрія	2	2	
Природо-знавство	Біологія	2	2	
	Географія	2	2	
	Фізика	2	2	
	Хімія	1,5	1,5	
Технології	Трудове навчання	1	1	
	Інформатика	1	1	
Здоров'я і фізична культура	Основи здоров'я	1	1	
	Фізична культура	3	3	
Разом		32+3	32+3	32+3
Додатковий час на навчальні предмети, факультативи, індивідуальні заняття та консультації		3 3 англ.м	3 3 англ.м	3 3 англ.м
Курс за вибором «Фінансово-грамотний споживач»		-	-	-
<i>Корекційно-розвиткова робота</i>	<i>Розвиток мовлення</i>	4	4	4
Гранично допустиме навчальне навантаження		32	32	32
Всього фінансується (без урахування поділу класів на групи)		32+3	32+3	32+3